

Сарыарқа кітапханасы

ДӘУІТӘЛІ
СТАМБЕКҰЛЫ

ШЫҒАРМАЛАРЫ

Қарағанды облысының әкімдігі

Ақылдастар алқасы:

Әбдішев Б., *төраға*

Жұмабеков Б., *төраға орынбасары*

Жайлыбай Ғ., *төраға орынбасары*

Аймағамбетов Е.

Ақсұңқарұлы С., *жауапты хатшы*

Ахметов К.

Ғазалиев А.

Дулатбеков Н.

Исабеков Н.

Көбеев Е.

Қаңтарбекова Ғ.

Омаров Ә.

Редакциялық алқа:

Асанов Қ.

Әскербекқызы Ж.

Бексейітов С.

Кәпұлы Д.

Қазанқапов Ж.

Құрмансейіт Қ., *жауапты редактор*

Мұхиден Б.

Рамазан Д.

Тұрлынова Р.

ДӘУІТӘЛІ СТАМБЕКҰЛЫ

ШЫҒАРМАЛАРЫ

Екінші том

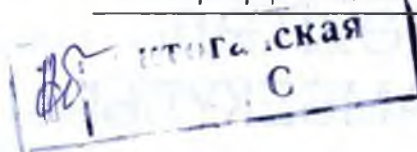
Өлеңдер

FOLIANT
БАСПАСЫ

Астана-2013

УДК 821.512.122-1
ББК 84 (5 каз)-5
С 76

Сарыарқа кітапханасы

- 50200 -

С 76 Стамбекұлы Д.
Шығармалары. / Дәуітәлі Стамбекұлы. –
Астана: Фолиант, 2013.

ISBN 978-601-292-774-0
Т. 2: Өлеңдер. – 336 б.
ISBN 978-601-292-787-0

Қазақ поэзиясының жарық жұлдызы Дәуітәлі Стамбекұлының бұл кітабына ел мен жер, заман мен қоғам, адамгершілік пен махаббат туралы лирикалық өлеңдері енгізілді. Ақын жанының айнасы іспетті жауһар жырлары жүректерді жаздай жадыратады.

Кітап жырсүйер оқырманға арналған.

УДК 821.512.122-1
ББК 84 (5 каз)-5

ISBN 978-601-292-787-0 (Т. 2)
ISBN 978-601-292-774-0

© Стамбекұлы Д., 2013
© «Фолиант» баспасы, 2013

ӨЛЕҢ. ӨЛЕҢ...

Өлең бұлты өріп жүр төбемізде,
Егер өлең жазбасақ, өлеміз бе?
Үш қазақтың біреуі жыр жазбаса,
Қазақ болып өмірге келеміз бе?

Жүрегіміз жыр десе жарылады,
Жарылмаса жабығып, сағынады.
Өлең десең қолдайды ақылман боп,
Айғай салып Абайдың аруағы.

Кімге керек тірлікте қадіріміз,
Өлең десе жоқ біздің сабырымыз.
Өлең, өлең, о, өлең, тағы да өлең
Өліп кетсек өзінсің – қабіріміз.

БОСТАНДЫҚ

Айрықтарында жолдардың,
Бейуақыттарда қорландың.
Қақтығысқанда қоғамдар
Арбалдың және зорландың...

Заманалардың зарлары,
Адамның ұлы арманы.
Зорланғаны үшін өзіңді
Сотталған қоғам болмады.

Өзіңді қалай қорғармын,
Қоғамнан мен де алдандым.
Сығалап саған қарадым,
Түбінен түпсіз торлардың.

Сәуле мен жылу, Жарықты,
Қызғаныш алды қауіпті.
«Бостандық,
Бақыт,
Теңдік» деп,
Алдайды заңдар халықты.

Қара бас үшін алысқан
Жасады небір «арыстан».
Халықтың қамын ойлайтын
Шамалы болды данышпан.

Кедергі – қамал көп қандай,
Күттік те біздер шақ талмай.
Өзінді сатып алуға
Байлық та жетпей жатқандай.

Кигендер болса кең күпі,
Мынау ел қайсы жердікі.
Байлығың басқалардікі,
Өз жерің өзгелердікі.

Жалаңаш болдық,
Аш болдық.
Армандап ішіп,
Мас болдық.
Бар менен жоқтан жаралған
Қиял мен елес –
Бостандық.

ЕРЛІК

Азаттық аңсап ашынған,
Ақындар ерте заманнан.
Еркіндік дедім жасымнан
Үйрендім мен де солардан.

Қанымда қаны олардың,
Ұқсайды жаным жанына.
Шынында, кінә тағар кім
Өмірде менің барыма?

Фәнилік мынау ғаламда,
Жасалды қанша қастандық?
Өзіңді іздеп даламда
Атыңды сүйгем, бостандық.

Аңсағам сені қашаннан,
Ажарың қандай арайлы.
Еркіндік үшін жасаған
Ерлікті жаным қалайды.

АКИҚАТ

Шындықты аңсап аспаннан,
Іздеген едік жерден де.
Өң-түрін байқап сасқаннан
Зәреміз ұшты көргенде.

Сұп-суық екен түр-өңі,
Қызығы қиын күледі.
Ып-ыстық екен жүрегі,
Кеуденді оттай тіледі.

Естідік кейін «өлді» деп,
Қимаған болдық өкініп.
Өтірік жылап, елжіреп,
«Аман бол» дедік өтірік.

Шындықты сүйген сағынып,
Әкімбіз, әрі пақырмыз.
Бәріміз бірдей жабылып,
«Сорлыны» жерлеп жатырмыз.

Тілемеп едік өлсін деп,
Марқұмды енді аяйық.
«Топырағы торқа болсын!» деп,
Жүз грамм ішіп қояйық.

АДАМ

Адамның досы да адам,
Қасы да адам.
Осындай ақиқатқа қосыла алам.
Осыдан артық дұшпан табылмас деп,
Адамды адам тауып,
Асыраған.

Сондықтан ең мықты сол табиғатта,
Жамандап жар салсаң да жамиғатқа,
Құдайды қолдан жасап адамыңыз,
Өтірік бағынады шарифатқа...

Адамнан ығай менен сығайыңыз,
Болмасын оған тіпті былайыңыз.
Егер де адамменен қатар тұрса,
Адамға сәлем берер құдайыңыз.

САЛЫСТЫРМАЛЫ

Бұдан бұрын қаншама,
Өмір, тірлік жалғасты.
Мейлі, қайда болса да,
Көп адамдар жер басты.

Ол кезде де ел жүрді,
Егін егіп, қой бағып.
Ол кезде де Жер Күнді,
Тұрды осылай айналып.

Мен әккілеу болармын,
Өзің пәксің, далам-ау.
Айырмасы олардың –
Бізден көрі балалау.

Сәбилігі жоғалған
Жандар қандай шын күпті.
Айырмамыз олардан –
Көп білеміз сұмдықты.

АҚЫН

Өліп те жатыр өлудей...
Азабы іште көрінбей.
Басканың бәрі бір сәттік,
Бола ма мынау өмірдей?!

Пәс болып биік өр кеуде,
Ілігіп күнде тергеуге.
Ақынды сырттай көп адам,
Дайындап жатыр жерлеуге.

Сезімтал, сергек жүректі,
Тағдыры езіп, құл етті.
Не болар қалған ғұмыры
Өшірсе үміт тілекті?

Желкідеп желмен түңлігі,
Өзгеріп өмір-тірлігі,
Арқалап ақыл-азабын,
Өледі ақын бір күні...

ҚҰСЫМ. ДОСЫМ
ЖӘНЕ БОСТАНДЫҚ

Үйде құстың тірлігі,
Күні бізге қараған.
Балаларым бір күні,
Алып кепті даладан...

Асырадық аялап,
Уақытында жем бердік.
Ит, мысықтан даралап,
Өзімізбен тең көрдік.

Сынап сынды көзі де,
Жүгіреді, жайнайды.
Сүп-сүйкімді өзі де,
Тор ішінде ойнайды.

Кейде тыным алмайды,
Өз аспанын аралап.
Ұзақ-ұзақ сайрайды,
Қуанышы ғаламат.

Үйімізге бір күні,
Қонақ келді кешкілік.
Құсымыздың тірлігі –
Тұрды әні естіліп.

Келгені осы басыма,
Басқа ештеңе таппадым.
Отырдым да досыма,
Әй, құсымды мақтадым.

Досым болса, бір кезде,
Істі болған сотталып.
Жолы болып ілезде,
Құтылған-ды ақталып.

Көрді құсты ол келіп,
Шықты торды айналып.
Тебіреніп, тербеліп,
Тұрды біраз ойланып.

Құстың әнін түсінді,
Бірақ жүзі түнерді.
Тордан алып құсымды,
Ұшырды да жіберді.

Маған сонсоң: «Масқара,
бұның, – деді, – асқандық.
Адам түгіл құсқа да,
керек, – деді, – Бостандық!»

ҚАСІРЕТ ПЕН ҚАСИЕТ

Аз халыққа беріпті үлкен қасірет,
Қасіреттің аяғы жоқ, басы жоқ.
Қарап тұрар қалқан құлақ тағдырың:
«Саған әзір бұйырғаны осы» деп.

Замандарда даладағы жаугерлік,
Қасіреттің қасиетін, әй, көрдік.
Болашақты болжай алмай болдырдық,
Ертеңгіге жасай алмай балгерлік.

Коммунист те болып көрдік керемет,
Мұраттарға енді жеттік деген ек.
«Жеңіл» жолға апарды да жетелеп,
Тағдырымыз болып шықты кебенек.

Бақытымыз әлдекімнің қолында,
Қосылдық біз момын, жуас тобырға,
Басымыздың амандығы үшін де
Басқалардың салпақтадық соңында.

Осындай да болады екен асқандық,
Жатып ішпер жалқаулыққа мас болдық,
Бойдағы асыл мінездерден құтылдық,
Солай болды біз түсінген бостандық.

Керді соны шығып кеткір көзіміз,
Солай болу керек дедік көбіміз.
Өзгелердің қолшоқпарына айналып,
Өзімізге қарсы шықтық өзіміз.

Партияға арыз айтып ақыры,
Күйеуіне қарсы шықты қатыны.
Перзентінен қашты қыздар қалада,
Қағынды да қағынбағыр жатыры.

Бостандығың дәл осы бір бодандық,
Жатты бізді басқаша бір «адам» қып.
Осыларды жаңалық деп түсінген,
Басымызда жетіп жатты надандық.

Ұлтымыздың салты менен дәстүрін,
Жын-ойнағы етіп тындық бақсының.
Көкбөріден жаратылған болсаң сен,
Қайдан ғана бір-ақ шықтың, қасқырым.

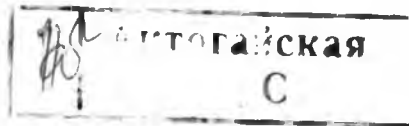
Өзге үшін өлсек-тағы,
Есенбіз,
Мүмкін надан,
Мүмкін топас, есерміз.
Түбінде бір жақсылықты мысқалдай,
Өзімізге жасай алар ма екенбіз!?

ҚАҒАЗ ӘЛЕМ

Қағаз әлем – қағынған ақша ғасыр.
Тығып жатыр қойнына масқара сыр.
Ұры-қары,
Сот-жендет бәрі ақшашыл,
Толып жатыр еңбексіз – басқа масыл.

Алпауыттар ақшалы дараланып,
Қоқсығы, қордасы қораланып.
Қиындықты қайыспай көтерем деп,
Қайқандайды белінен қара халық.

Бүгін, мүмкін немесе ертеңдері,
Өмірінен қиылып өркендері.
Шырпы тисе ақша әлем – Қағаз ғасыр
Дап-дайын түр өзі де Өртенгелі.

ӨЗГЕРІСТЕР

Текке өтіпті бағасыз бар өмірім,
Айта алмапты түкті де және жырым.
Өле-өлгенше созыла берер ме еді,
Өзгермесе мына өмір
Шалалығым.

Суға кетіп,
Тал бопты қармағаным,
Енді, міне, хабар көп, толған ағын.
Құлағым да саңырау болып кепті,
Көзім түкті көрмепті, таңғаламын.

Жан еместей жүріппіз бұл әлемдік,
Бір орында тапжылмай тұра бердік.
Жасыратын несі бар, «топас» едік,
Бір-ақ күнде ес біліп шыға келдік.

Деді бізге Бостандық:
Сөз алдыңыз,
Сең бұзылды,
Тоқырау – тазарды мұз.
Құлағымыз тарс етіп ашылыпты,
Сәуле шашып,
Жарқ етіп көз алдымыз.

Естімеппіз бұрын бұл кереметті,
Өмір нұрын өтірік себелепті.

Ақ түйенің қарыны ақтарылып,
Енді біліп жатырмыз не керекті.

Өмір, өмір,
Сен бір пәк сұлу едің,
Сұлусың деп ынтығып сүйіп едім,
Қылығыңнан қайсыбір түңілемін,
Былығына ақырын үңілемін.

Жасырғансың қаншама сұмдығыңды,
Асырғансың қаншама қулығыңды.
Ашып, міне, тастадың ақырында,
Тығып жүрген сұрқия ұрлығыңды.

Өмір, өмір,
Не деген өтімдісің.
Ғаламатсың,
Сүйкімді секілдісің.
Бәрін жұмбақ,
Құпия жасап келген
Бір-ақ күнде ашылған бетің күйсін.

МҮГЕДЕК

Азапқа жаны тым құштар
Арғымақ жанға не дейсің?
Ойлайсың-дағы
Бір мысқал
Жанынды мұңға бөлейсің.

Бақытқа құмар ол байғұс
Соқпады қайда өз басын.
Биіктен құлар ондай құс,
Тағдыры солай жазғасын.

Жастығы менен айбыны
Тым ерте сөніп қалыпты.
Жанына батқан қайғыны,
Жанарға жазып алыпты.

Сүзілем сондай көздерге,
Өзінше әлем – пенде бұл.
Өмірді сүйген кездерде
Мүгедек жанмын мен де бір.

ШАБЫТ ПЕН ТАБЫТ

Байқамай қалам өмірдің
Зуылдап бара жатқанын.
Күн құсап құттай көңілдің
Атқанын бірде, батқанын.

Тағы да шықтық құмардан,
Бір-екі қапшық ақша алып.
Түріміз құрсын қуанған
Бақыттан ішіп тастадық.

Досымыз кетті өмірден,
Қап-қара бұлттай түнердік.
Түріміз құрсын жеңілген
Қайғыдан «тартып» жібердік.

Тағасыңдар-ау бекер мін,
Тағатсыз, тақсыз ақынмын.
Ұйықтап кеткен екенмін,
«Табыттан» тұрып жатырмын.

ЖЕР МЕН АДАМ

– Уа, Жер-ана,
Сен не деген ұлы едің,
Сенде тудым, сенде өстім, түледім.
Топырағыңа қауласын деп дән ектім,
Сені мәңгі көркейтсем деп әлекпін.

– О, перзентім, бағалаймын осыңды.
Бердім саған байлық толы тосімді.
Ұланымсың, еркелетем, қарағым,
Қалғып кетсең, құшағыма аламын.

ОРАЛДЫ ҚАЙТА ӨМІРГЕ

Әрі де бері ойланып,
Таба алмай қойдық жаңалық.
Мекенің көкке айналып,
Біржола кеттің жоғалып.

Көрінбей қойдың емге де,
Ел үшін тіпті бір рет.
Түспей-ақ қойдың жерге де
Сен ғана болдың құдірет.

Ел менен жердің сорына,
Арамдықпенен қосылып,
Қанша жыл сенің тағыңа
Отырды арсыз өтірік.

Пысықтар жеңдет болды да,
Табан астында жатты ар.
Талантты қуып,
Орнына
Отырды көзсіз баққұмар.

Жалғанның мұндай тарлығын
Көрмеспіз сірә дегенмен.
Саудаға салып барлығын
Өмірді сүрді өлермен.

Айналып тірлік өліге,
Ауысты дұрыс теріске.
Беріліс сөз тек періге
Ауызын жапты періште.

Тамырыменен құрыды,
Қасиетті менен киелі.
Шыбын мен шіркей түгілі,
Көре алмай қалдық түйені.

Жарқ етіп тағы шықты күн,
Ойнатып жасын бетбұрыс.
Ақиқат па, әлде мықты кім?
Күрессіз енді жоқ тұрыс.

Үміт те,
Өлген арман да,
Әділет,
Шындық,
Сенім де
Жар салып тұрып жалғанға
Оралды қайта өмірге.

ӨСІП-ӨНІП ЖАТЫРМЫЗ

Кімдер келіп кетпеді ортамызға,
Солар қайда?
Неге үн жоқ?
Қорқамыз ба?
Тотымыз да болған-ды, отымыз да,
Торқамыз да болған-ды, тортамыз да.

Кобік сөзге қайсыбір қосыла алман,
Зұлымдықтың ызғары есіп алдан.
Абайды да сабаған өзімізбіз,
Махамбеттің басын да кесіп алған.

Алсаң енді біздерді қыспаққа алғын,
Мен де жауды келеді түстеп қалғым...
Сәкен менен Ілияс, Бейімбетті
Өз халқының жауы деп ұстатқан кім?

Ұмытпайды өткенін ұшан далам,
Сол даладан ұл бар ма күш алмаған?
Момын жұрттың мақтаймын неменесін,
Ұлдарына араша түсе алмаған.

Дүниенің не істейсің тарлығына,
Басымыздан өткізген болды кінә.
Кейінгілер сақ болсын
Ол пәледен
Өзімізден өрбіпті барлығы да.

Дәмдес болған ғұлама көбімізбен,
Бұлбұл ұшты бұл күнде көзімізден.
Аты әлемді шарлаған Әуезов те
Қудалауды көрген-ді өзімізден.

Тотқа мүмкін шалынбас асыл пышақ,
Жарқ-жүрқ етіп өтеді жасынды шақ.
Мықтысына қазақтың сол бұйырған
Көп арманмен өтерміз Қасым құсап.

Есерліктің қалдығын пана көріп,
Жаңалықты тілдедік қала беріп.
Ал осы бір бойдағы кесепатпен
Кімдерді біз кінәлай алар едік?

Кетсек-тағы дүркіреп,
Гүл атып-ақ,
Жақсымызды келеміз құлатып ап,
Өсіп-өндік қаншама десек-тағы,
Артық боп жүр бәрібір бір ақымақ.

ҚЫРАН ӨЛІМІ

Кім десек те Сәкенді
Тұрады оған,
Сәкен үшін дос бар ма жыламаған?
Жауларына атылмай бұғып қалған,
Сақталыпты ол үшін бір оқ аман.

Улы тілмен өртетіп жылан ішін,
Жүрегіне жасырып ылаң ісін.
Анасынан әдейі туылғандай
Бір залымдық жүріпті қыран үшін.

Өз қолымен орнатып бұл қоғамды,
Шырағы да, шамы да бірге жанды.
Бар азабын өткеріп бір басынан,
Бар рахаты сол сәтте кімге қалды?

Биік таудың басында бұлт жүреді,
Бұлт кім еді, біледі ел қырт кім еді.
Ажалымен алысып, бір-ақ түнде
Атылғанын сұңқардың жұрт біледі.

Қанға малып ақынның жүзін қылаң,
Кек те қызыл, ыза мен қызынды жан.
Деді сонда дұшаны ыржалаңдап:
«Өлу керек осылай қызыл қыран».

Күрескердің жаны ерек ел дегенде,
Туған Отан, осынау жер дегенде.
Кеткен сынды өкініп қызыл Сұңқар,
Анненковтың қолынан өлмегенге.

Бір тұздығы жетіспей жырымыздың,
Сандығы да ашылмай мұңымыздың,
Секілденіп айтылмай кеткен арман
Бір сөз қалды-ау ұшында тіліміздің...

ҚАСҚЫР

Жалғыз жүрген жортақтап сұр далада,
Жем іздеген жетімнің бұл ғана ма?
Бір жылқыны жамбасқа атып ұрса,
Қанданбағыр ауызы былғана ма?

Тіке ұрып келеді,
Бұрылмайды,
Ет жайлы ойы өңешін сығымдайды.
Аштық бұлты түнеріп төбесінен,
Азан-қазан асқазан шуылдайды.

Өлгені мен өшкені даладағы,
Қиял болып есіне оралады.
Туған өзі осында,
Осында өскен,
Өмір сүрген осында бабалары.

Қасқыр ма әлде,
Ит пе әлде,
Мысық па еді?
Жетім бе әлде,
Бейне бір түсік пе еді?

Хабары жоқ жалғаннан,
Көз ашпаған
Енді өмір сүре ме күшіктері?

Өткен күннің өртеген елестері,
Көрінбейтін болашақ көмескі еді.
Басы айналып амалсыз есіне алды,
Менсінбейтін өмірі өлексені.

1937. ЖАЗА. АНАЛАР

Бүгін қалай болады жасыруға,
Туды емес пе осыдан ашыну да.
Кімдер адал болса егер
Сол жылдары
Солар болды ылайық атылуға.

Шығарса да партия оқтай жонып,
Жүрегінде шындығы оттай жанып,
Шын сатқындар соларға жала жауып,
Блюхерлер,
Сәкендер кетті айдалып.

Қайталанбас кесепат әлемдегі,
Осы болды жан менен ар өлмегі.
Болғаны үшін сүйгені ерлерінің
Соңдарынан айдалды әйелдері.

Иә, оны не дейміз,
Солай болған.
Бастарынан өткеріп талай жалған,
Әйелдердің азабы қандай сұмдық,
Перзенттерін арқалап жер айдалған.

Ақырзаман – бұл жаза жер-көктегі,
Бар әлі де жүректе кермектері.
Туғаны үшін ардагер әкесінен
Түрмелерде ержетті перзенттері.

Мен айта алмай қиналам өлеңменен,
Жаңармаса тарих та көнермеген.
Шежіресі шындықтың шертер болса,
Гүлбаһрам шешеміз не көрмеген?!

Дұшпан үшін мейлі «қатын» болар,
Лиястай ғаламат ақынға – жар.
Еш әйелі қазақтың бара алмаған
Ерлікті өзі жасады Фатималар.

Айтып өтпей кезеңнің боздау жырын,
Қалмады амал,
Апыр-ай, қозды-ау мұңым.
Ақша бұлттай аспанда қалқып тұрған
Аялайық ананың ақ жаулығын.

ПУШКИН
РУХЫМЕН СЫРЛАСУ

Нелер бір ғажап өр кеуде,
Туады талай әлі ақын.
Ұмтылып атақ, орденге,
Қаламақы да алатын.

Қолдарын сілтеп өзінше,
Оқиды өлең олар да.
Түйсігі болса,
Сезінсе,
Өзіндей бірақ болар ма?

Солақай кейде періп кет,
Болады кейде ызбар да.
Тұп-тура саған еліктеп,
Жазады жырды қыздарға.

«Керекпін дейді бұл елге»,
Ертеңін кейде көріп кеп.
Ешкіммен дағы дуэльге
Шықпайды саған еліктеп.

Сәби де емес ол аса,
От та емес жанған өзіндей.
Боламын дейді қаласа,
Пушкиннің тура көзіндей.

Олар да сендей қиналад,
Ауыртып жырға бастарын.
Жасанды түрде бұйралап,
Алады кейде шаштарын.

Жауласам деген тілекпен,
Осынау жалпақ әлемді.
Жартыкеш сезім, жүрекпен,
Жазады жарым өлеңді.

Жасанды ойы, сезімі,
Ұшады көзден бұлдырап.
Ертеңі үшін елінің
Еңірей алмай жүр бірақ.

Осындай қиял, арманмен,
Өтетін шығар ол тегі.
Бүгінгі тәуір болғанмен,
Қиындау бірақ ертеңі.

Нелер бір сұмдық, өр кеуде
Туады талай әлі ақын.
Ұмтылып атақ, орденге
Қаламақы да алатын.

Оққа да тостың кеудеңді,
Енді ешкім сені қинамас.
Осынау жұмыр жерге енді
Келмейді сендей бұйра бас.

БЮРОКРАТ

Жігіт емен жасқанған,
Шындықты айтам жалғыз-ақ.
Екі аяғың аспаннан
Түссе-дағы салбырап.

Алғаш бетте-ақ танысқан
Шіренесің неге, дос?
Сен емессің данышпан
Ақымағың мен емес.

Өзі айтып тұр тұрқыңның
Бюрократ ісіңді.
Керегі жоқ сыртыңның
Көріп тұрмын ішіңді.

Киіген киім үшін де
Толып тұрсың тасып-ақ.
Шүберектің ішінде
Тыр жалаңаш ақымақ.

НЕТКЕН ШАБАН ЖАҚСЫЛЫҚ

Күншіл жандар арамызда көп біздің,
Өзің де оған көзді талай жеткіздің.
Сыпайылық жасағанмен жасырып,
Сен де, досым, бастан біраз өткіздің.

Көре алмады көбі сенің жақсыңды,
Шындықтың да жанарына жас тұнды.
Сен жасаған жақсылықты біреулер
Қара тастай қара сөзбен бастырды.

Көріп жүрмін,
Тілектеспін мен саған,
Тек жамаңдар емес сені қоршаған.
Жеңістер де жетер туы желбіреп,
Пәле-жала күнәсынан болса аман.

Қазір біраз қадам бастық сәл алға,
Көп өзгеріс болып жатыр қоғамда.
Қанағаты болса егер білер ед
Қанша бақыт керек мынау адамға.

Асығатын жөні де жоқ тіпті енді,
Болашақтың хаты қолда бүктеулі.
Ескіліктің болса-дағы қалдығы
Желге ұшып,
Өзі тозып біткен-ді.

Көп қырсықты өз тасымен бастырып,
Қалдық біз де дұшпанды ұғып,
Досты ұғып.
Неткен мықты көп шырмаған залымдық,
Неткен шабан баяу жеткен жақсылық.

АДАМҒА ҚАНДАЙ ЖЕР КЕРЕК?

Біледі жұрттың бәрі де,
Секілді ащы жапырақ.
Жандар бар бізде әлі де,
Кешеден қалған тоқырап.

Ырыққа өмір келмейді,
Керек-ақ оған тіреу де.
Өзіне-өзі сенбейді,
Сенеді мықты біреуге.

Ол да бір пенде арманмен,
Өтеді солай белгісіз.
Сыртымен дардай болғанмен,
Ішінің исі көргісіз.

Келді енді өмір қырынан,
Маңдайы тасқа соғылды.
Өзіне ұқсас құрыған
Аңсайды небір тобырды.

Ұят пен ары төгілген,
Бәрінен солар қауіпті.
Жүз бенен жерге бөлумен
Келеді алдап халықты.

Өтеді уақыт,
Өмір де,
Мәңгілік ешбір пенде жоқ.
Біле алмай жүр-ау тегінде
Адамға қандай жер керек.

Тәңірге тіпті сенсе де,
Аспанның өзін тіреп ап.
Мейілі, қайдан келсе де
Туылған жері біреу-ақ,
Баратын жері біреу-ақ...

ЖОҒАЛУ

Табамын демей пайда да,
Қаламын демей өкініп,
Алғашқы кезде жай ғана,
Қойған-ды айтып өтірік.

Әңгіме-дүкен,
Топ халық.
Мықты ылғи бірі-бірінен.
Келесі жолы мақтанып,
Өтірік айтты шынымен.

Түсіріп түбін, жандырып,
Әңгіме құрып отырып,
Кейіннен есті тандырып,
Сітейтін болды өтірік.

Алдады досты, елді де,
Қалдырды жұрттың көңілін.
Керегі оған енді не?
Жоғалтты барлық сенімін.

Жоғалып тынды өзі де
Қолды болғанын біледі.
Бірде-бір жанның көзіне
Көрінбей өмір сүреді.

Ақиқат, шындық бар мұнда,
Өлгендер келмес оралып.
Тірідей көздің алдында
Жүргенде жандар жоғалып.

ҚАЙСАРЛЫҚ ЖЫРЫ

Қайсар – өлең
Мен де өлемін, сен де дос,
Ол да өледі.
Келген кезде ажалдың көлденеңі.
Он шақты адам көтеріп алған кезде-ақ,
Қақ жарылып қалың жұрт жол береді.

Бар дүние көзіңнің қиығында
Салтанатың,
Ең соңғы жиынында.
Жан-жағыңа қарайсың
Төбесінен
Бара жатып солардың иығында.

Сенен төмен тұрады жоталы да,
Жотасы да,
Аты да,
Атағы да,
Пенделерден жоғары көтеріліп,
Ұлылардың шығасың қатарына.

Сенен асқан құрметті жоқ онда адам,
Сен бір жансың қызметі жоғарылаған.
Ести алмай өзің де дал боласың
Бір ауыз сөз тіпті де жамандаған.

Үйің үшін бірақ та аз ба шығын,
Жыламаса қамы үшін өз басының,
Құрметтен соң мынаңдай кімге керек
Бала-шаға,
Әйелдің көз жасының?

Сен керемет данышпан,
Ғұламасың,
Елдің атын енді сен шығарасың.
Сондай ғажап сөздерді естіп жатып,
Қалай ғана қайтадан тұра аласың.

Жұрт содан соң елесін,
Елемесін,
Екінші бір рухың жебегесін,
Қалың қауым халыққа ырза болып,
Әрі қарай өзің де жөнелесін.

Көңіліңнің келіп бір таза хошы,
Жүрегінді өзің де тазалашы.
Ешкімнің де ғайбатын одан кейін
Естімейсің,
Бәрінен ғажабы осы.

Күннің нұрын сүйіп бір бұлты қашқан,
Кең аспанның астында бір тұтасқан.
Ертерек-ақ кетуге болар, достым,
Тұрса даңқың биік боп құлпытастан.

СЕНІМ ТУРАЛЫ

Қызық қой өмір шынымен,
Қызық-ақ түрлі сенім де.
Келіспей қойған бірімен
Сенімім бөлек менің де.

Емес те шығар қатеміз,
Сенбейтін еді былай да.
Сұраған кезде әкеміз:
«Сенбейміз, – дедік, – құдайға».

Өзінен-өзі жат адам,
Ертеңнен күтіп алғысты.
Сол үшін-дағы атадан
Алдық біз кейде «қарғысты».

Қисая кетіп оңға да,
Қисая кетіп солға да.
Атамыз бенен әжеміз:
«Сенеміз, – дейтін, – аллаға».

Кетті деп жүр ғой есеміз,
Сеніп қап сол бір тіреуге.
Әкеміз бенен шешеміз
Олар да сенді біреуге.

Әкеге бала көнбесе,
Не болып кетті, масқара?

Олардан бөлек ендеше,
Сенеміз біз де басқаға.

Сенбесін мейлі, сенбесе,
Бәрібір жат қой жан бала.
Адамдар түгіл ендеше,
Қайталанбайды алла да.

ЕЛ ҚОЯР САҒАН ЕСКЕРТКІШ

Адамдық пен ақылыңа сүйенген,
Ерен жансың.
Ертеден-ақ білем мен.
Қиындықтар қамап алып сені де
Бұлт та болды дәл төбеңде түнерген.

Саған қарай ұшты талай кесек те,
Салды сені қуғынына өсек те.
Жібергісі келді сені біреулер,
Теріс қарай отырғызып есекке.

Атты сені ала көздеп бұрыштан,
Не демеді көре алмаған зымыстан.
Адамдар да көп, бауырым, өмірде,
Өзіңменен үнсіз іштей ұғысқан.

Солар сенің бағалайды барыңды,
Талантыңды,
Пәк жаныңды,
Арыңды,
Талайларды шаң қаптырып кетерсің,
Тек ақырын сақтай алсаң сабырды.

Уа, бауырым,
Алға қара,
Жасыма,

Жақсы жандар ерер сенің қасыңа.
Елің үшін еңіресең, ертең-ақ
Ескерткішін солар қояр басыңа.

ҚАНАҒАТ

Қайтем кейбір өткен істі қоздатып,
Өте берсін өзіне-өзі мәз уақыт.
Жақсы адамдар арасында жүру де,
Біздер үшін емес, жаным, аз бақыт.

Қайда асығам,
Орға құлап өлем бе?
Осыны артық білесің сен менен де.
Содан кейін абайлаймын көбіне
Сенің айтқан ақылыңа көнем де.

Қызғаныштың мылтықтарын оқтатып,
Керегі не,
Жете алмайды жоққа түк.
Жақсы өмір сүру үшін Адамға
Аса сондай қажет пе елге көп бақыт.

ІЗДЕР ЖӘНЕ
ҚАНСОҢАР

Жүрек бар арман толы,
Үміт толы,
Аздаған бар және де күдіктері.
Өмір бар,
Көздеп атып түсірмесе,
Бір мерген басып қалып шүріппені.

Осылай жалғасады арманға арман,
Адамның ертеңіне қорған болған.
Өмірге тастап кеткен бір белгідей
Әркімнен жалғыз аяқ жолдар қалған.

Қара жер жолдарменен сызылған көп,
Бірақ та бүлінген жоқ,
Бұзылған жоқ.
Адам боп өзінді-өзің жұбатасың
Менің де салып жатқан ізім бар деп.

Ей, арман, жүйрік едің, о, не қылған,
Жетпесем ол да менің таланымнан.
Оған да шүкіршілік,
Бір із қалса,
Жорытқан ақ қағазға қаламымнан.

Іздер көп қансонарда,
Ақша қарда,
Аңшылар қызығады қашқан аңға.
Аң ғана қуана алмас
Жарқыратып,
Іздерін соңдарына тастағанға.

ОРАЛМАДЫ

Келді жігіт күлімсіреп,
Салтанаты,
Сәні өмірдің.
Татты дәмін бірінші рет
Бала жігіт бал еріннің.

Құлазымды қоштасарда,
Сүйем деуге бата алмады.
Одан кейін ешқашанда,
Сол уызды тата алмады.

Өлер болды жанып іштен,
Қайтып олар көріспеді.
Жиі-жиі сағынышпен,
Есіне алды періштені.

Тояды ма көңіл әнге?
Сезімдердің сүт кезіне?
Түсі ме әлде?
Өңі ме әлде?
Түсінбейді түкке өзі де.

Тәтті дүние неге алдады,
Есінде жоқ есімі де.
Қайтып сол сәт оралмады,
Өмір деген осы, міне.

БЕТ

Бетіме неге үңілдің?
Танымай тұрған жандай-ақ.
Ойыңды жаңа ұғындым,
Тұрсың-ау, сірә, енді аяп.

Сақталған сол бір суретім,
Өзім де соған ойланам.
«Бала кезден-ақ бұл бетің
Қалыңдау еді», – дейді анам.

Жанға жоқ жайым жалбақтар,
Болса да мейлі қал қалай.
Бетімде рас бар дақтар
Шешектен қалған таңбадай.

Мінез бен бәрі ісімде,
Бетімде рас жоқ кінә.
Жүректі сақтау үшін де
Бетімді бердім соққыға.

Жағадан жұлқып ояттың,
Тартыстың тағы жалғасы.
Қайтпайтын бетке
«Таяқтың»
Түседі жиі таңбасы.

Ұқсамай жалпақ далаға,
Бұп-бұжыр таудың тасындай.
Болмаса сірә бола ма
Еркектің беті осындай.

Болса да мейлі, баста айып,
Төнсе де мейлі, қасірет.
Келсе де азап қасқайып,
Тұрады қарсы осы бет.

О, бетім, менің көп жаса,
Түк емес дақтар,
Жаралар.
Егерде өзің болмасаң,
Бишара жүрек не болар?

АБЫРАЛЫ ДАЛАСЫ. САНЫРАУҚҰЛАҚТАР

Басылмаған желінің аңырауы,
Сұлық жатыр маңқиып Абыралы.
Әлдеқандай алып күш іштен ұрған,
Арылмаған азаптың қоңырауы.

Айрылған соң баяғы нұр шағынан,
Аунымайтын ғаламат күн шарынан.
Көтеріліп қара бұлт көк аспанға
Саңырауқұлақ шығады құрсағынан.

Талай ғасыр тусырап жатқан дала,
Оппаға да айналды,
Оқпанға да.
Ішіндегі пәледен
Шілдеде де
Саңырауқұлақ туады ақпанда да.

Өтті бастан толғақты нелер күні,
Ешкім де жоқ елегізіп елер мұны.
Бұлай туған перзенттен артық еді
Баяғы бір тулығы,
Бедеулігі.

Ана деуші ек осынау дала, белді,
Енді бәрі бұзылып сала берді.

Толғатқанда туатын «саңырауқұлақ»
Ана болмай алапат пәле болды.

Бір шарана құрсаққа елі бітіп,
Тұмауратып,
Тұншығып,
Демі бітіп,
Өзі дағы білмеді мынау өлке
Кімді туып жатқанын,
Нені күтіп.

Енді оны айтып қайтемін, жаным-ау, жылап,
Керім өлке жатыр ғой әлі маужырап.
Абыралының өсіпті даласына
Қырық жылда мыңдаған «саңырауқұлақ».

Саңырауқұлақ өзі ме қатеріңнің,
Соны білгім келеді, өте білгім.
Ашуы ма Абайдың кейін шыққан,
Ызасы ма жоқ әлде Шәкәрімнің.

Жатқанда оның тамыры терең құлап,
Мен де өмірде жүрмін-ау өлең құрап.
Бұны адамдар жемейді тамақ етіп,
Адамдарды жеп бітті керең құлақ.

Жырын айтып өткен бір шағы жайлы,
Ту өлкенің бұл күнде жаны қайғы.
Осы азаптан құтылар сәтін күтіп,
Абыралы дала-ана аңырайды.

БАҚЫР БАСТЫ БАЛА

Жиналған соң бас қосып көп ақылды,
Жер астында сынақ та көп атылды.
Тұрғынынан кейінде ол сол даланың
Саңырауқұлақтан аумайтын бала туды.

Кімнің қандай білмеймін көзқарасы,
Мәңгүрт туды қазақтың боз даласы.
Адам өзі туып еді атомыңды
Атомның да туды енді өз баласы.

Бола ма екен шындықты жасырғасын,
Ол балаға бала енді қосылмасын.
Бишара әке аумайтын саңырауқұлақтан
Баласының сипайды бақыр басын.

Қарамайды тіпті де басын бұрып,
Төбемізде тұр енді ғасыр күліп.
Жер бетіне жемісін тастап жатыр
Ақымақтыққа бастаған «ақылдылық».

ДҮНИЕНІҢ ИЕСІ
МЕН ЖАНАШЫРЫ

Осы болса шын егер сүйінерің,
Иесі қайда осынау дүниенің?
Табиғаттың қартайған шағын көріп,
Бассыздыққа ашынып,
Күйінемін.

Баурайлардан бұлақтар жатыр қашып,
Құлап жатыр құрақтар жапырласып.
Айдындардың орнында апан қапты
Шалғындардың орынын тақыр басып.

Ормандардың орыны ойық болған,
Өзендердің өзегі кеуіп қалған.
Анасынан туғандай тыржалаңаш
Жан секілді табиғат айыпталған.

Қазір сирек көреміз қырдың гүлін,
Қазір жиі естиміз Сырдың мұңын.
Болашақты болжамай,
Қара бас пен
Коммунистер ойлапты бір күндігін.

Туған жерден кетіпті қашып аңдар,
Ауаны да бүлдірдік,
Осы қал бар.

Полигондар,
Сынақтар,
Жарылыстар,
Ал, заводтар, халықты асыраңдар.

Картада жоқ Курчатov қалашығын,
Ұнатпайтын даланың баласымын.
Дүниенің иесін іздесем де,
Іздемей-ақ қояйын жанашырын.

МЕЙІРІМ МЕН ЖЫЛЫЛЫҚ

Тар жол, тайғақ кешуде,
Бұралаңда,
Мұңайғанда,
Оңаша жылағанда,
Сездіртпейтін салқынын
Сол сәтінің
Бір жылылық керек пе бұл адамға?

Керек, бірақ іздерсің қай маңайдан,
Жан емессің іздеуді ойға да алған.
Бұрын да әлде солай ма, кім біліпті
Ызғар есіп кетеді айналаңнан.

Өзің болып бәрінен құр қалған жан,
Және үміт күтесің бір қолдаудан.
Құтылуға септігін тигізетін
Бір мейірім іздейсің бұл жалғаннан.

Сол тұтқиыл тағдырға болып босаң,
Есің ауып,
Ауытқып шалықтасаң,
Кездестіру қиындау асыл жанды
Өзіңе ұқсас біреуге жолықпасаң.

Басыңа іс түспесе не қыласың?
Қысылғанда қиналып,

Тарығасың,
Пенделердің түңіліп сықпытынан
Жақсыларды армандап,
Сағынасың.

Кімге керек біреудің ұлылығы,
Кімге керек біреудің ірілігі.
Қырсыққанда жетпейді,
Дәл сол кезде
Адамдардың адамға жылылығы.

Сені де елеп жүретін,
Мені де елеп,
Солар жайлы ойлайық көбіне-көп.
Адамдарды бөлмеймін адамдардан
Жаны жомарт жандардың жөні бөлек.

Өткенімді қалайша жамандармын,
Мен де талай мазақтан аман қалдым.
Бәрінен де қымбаты
Адамдарға
Жылылығы жетпей жүр адамдардың.

ЕКІ ҚАЗАК

*Мен қазақтың мың өліп, мың тірілген.
Жұбан Молдағалиев*

Қазақтың мен ешкімге көне алмаған,
Құдайға да кей кезде сене алмаған.
Сендірерлік болса егер
Сол аллаңыз
Адамзатты осынша неге алдаған?..

Дей алмаймын қазекен аз өкінді,
Қазір болса, әрине, азат енді.
Болған күннің өзінде сол аллаңыз
Бір жарылқай алмапты қазекенді.

Келмесе де қолынан кішкенелік,
Тіршілігін көшпелі түске жорып.
Дұшпаны жоқ секілді кешті ғұмыр
Өзін-өзі қазекен үшке бөліп.

Кейінгі жас буынның амалы не,
Айналсоқтап ағаны табады де.
Алдыңғының артқыға қалдырғаны –
Үш жүзіңе бөлісу бар әлі де.

Мен үш жүзге бөлмеспін,
Дегенменен,
Екіге де ойым жоқ бөлем деген.
Екі қазақ бар:
Бірі – тым ескішіл,
Екіншісі жаңаға елеңдеген.

Мен екіге бөлмеспін,
Дегенменен,
Ойым да жоқ жартыға бөлем деген.
Екі қазақ бар:
Бірі – шала қазақ,
Екіншісі дәстүрге елеңдеген.

Қажеті жоқ әрине, енді азаптың,
Ажуасы болмайық сол мазақтың.
Аман болсақ сан «қызық» өтер бастан
Сол үшін де басқа емес,
Мен қазақпын.

МЕЙРІМСІЗ БИЛЕУШІ

Қара мұртты қатал жан,
Қалың қабақ.
Партияға дұшпанның бәрін қамап,
Ататынын атқызып,
Жер айдатып,
Жатты өзінің ойларын орындап-ақ.

Ешкім оның алдына келе алмады,
Көсем еді ол ақылды,
Keң арналы.
Аяғандар халықты жау боп шығып,
Аярлардың қызметі жоғарылады.

Көп нәрсеге болады адам құштар,
Аяқтарға табылды оралғыштар.
Қоғам үшін қан төгіп,
Жан бергіштер
Туып жатты тираншыл жан алғыштар.

Жақтасы да,
Өзінің жақтары да,
Жансыздардың ілігіп ақпарына,
Өзі үшін өлгенше қауіптілер
Түсіп жатты тианның қақпанына.

Қара басы құтылар сәтті бағып,
Қанға қолын әркім-ақ жатты малып.

Өзін-өзі тазартып,
Бірін-бірі
Ұстап, айдап күнәға батты халық.

Қайталанбас көсемі халықтардың,
Қолбасшысы қырғынды жорықтардың,
Өзін-өзі құдайдай ұстап тұрды
Мәйіттер мен алдында табыттардың.

О, азаттық,
Халықтың көз жасындай,
Өзектерге құйылдың қорғасындай.
Шын дұшпанын халықтың кім біледі
Елбасшының өзі де болды осындай.

Өз дәуірін сілкілеп жеңіменен,
Кездесуге сенімен,
Меніменен,
Мінбесінде даңқтың тұрды тиран
Қан шеңгелдеп жалаңаш қолыменен.

Болса егерде күнә мен қылмыс кімде,
Демеп тұрды тек соны бір күш мүлде.
Сол тиран да бір кезде
Қолын бұлғап,
Мавзолейдің маңқиып тұрды үстінде.

Бере алмайды бағасын сөз де кейде,
Өзге китель киіп ап,
Өзге жейде,
Жоғарыда маңқиып тұрмақ тұрсын
Жатып алды жайғасып Мавзолейге.

Еске алайық айдалған қилы жандарды,
Және атылған,
Ажалдан сыйы барларды.

Қанын төгіп,
Жан беріп,
Жапа шеккен
Еске алайық жазықсыз миллиондарды.

О несі бар,
Қостайық,
Қостамайық,
Тұрмасы анық қайта енді қас қарайып.
Ұмытпайық жаламен кеткендерді
Сталинді де шошынып еске алайық.

АДАМЗАТТЫҚ СЫРЛАРЫ

Таңданамын,
Азамат, саған қарап.
Танытасың сен кейде жаман қабак,
Талай жерге шырқатып бармайсың ба,
Дүниенің алдында адал боп-ақ.

Мақсаттарың бұл жарық жалғандағы,
Құлық, сұмдық,
Ал адал арман кәні?
Ата-баба дәстүрі, асқақ мұрат,
Аманаттар адыра қалған бәрі.

Соттау,
Тергеу біріңді-бірің қуып,
Жоқ нәрсені мақсат қып,
Ырым қылып.
Қай жаққа алып барады дәл осы бір
Адалдықтан адасқан жырындылық.

Басымызда жүр осы тамам сұрақ,
Азабына ажалдың алам шыдап.
Ұрпаққа да үлгісін беріп жатыр
Бірін-бірі аңдыған адамсымақ.

Айырылғандай сүйгенің,
Ғашығыңнан,
Тоналыпсың ей, бауыр, асылыңнан.

Қарап тұрған жоқсың сен адам құсап,
Жанарыңда пәле бар жасырынған.

Кереметсің өзіңше,
Ғаламатсың.
Керегің жоқ «кемеңгер азаматсың».
Қамқорлығын біреудің күтіп жүр ең,
Қамқоршысы бұл елдің бола қапсың.

Лесе алмай ертең-ақ ел көшіне,
Өкпелерсің өзіңнің жерлесіңе.
Ал мен болсам таңданам енді қайтып,
Азаматтың оралып келмесіне.

АЛМАТЫМ МЕНІН

Алматым менің сүйікті,
Аяулы ару жан қалам.
Көтеріп алып иықты
Үйлері көкке самғаған.

Алатау – алтын баспалдақ,
Жоғары қарай тартылған.
Күн өткен сайын аспандап,
Жұлдызға қарай талпынған.

Алыстан келген досым-ау,
Жоғары, төмен қарашы:
Біз тұрған қала осынау –
Жер менен көктің арасы.

Бұлағы сөйлеп былдырап,
Гүлзарды, бақты суарған.
Топырағын жердің бұрғылап
Атылып шыққан ну орман.

Көкпеңбек және төбесі
Көкпеңбек және табаны.
Бар десе қайтіп сенесің
Осындай басқа қаланы.

Ғимараттары кіл жаңа,
Келеді өсіп паңдана.

Тербелген жерде гүл-қала,
Самғаған көкке ән-қала.

Есіңде болсын қалайда,
Кіріп-шығарда Сарайға,
Ұмытып кетпе, жарай ма,
Сәлем бер ұлы Абайға.

Айтатын аз-маз «ақылым»,
Біліп ал қала картасын.
Абайдан кейін ақырын,
Мұқаңа қарай тартасың.

Еліне мынау ғашықтай
Сағыныш басқан, ой басқан.
Ол кісі болса асықпай,
Креслосына жайғасқан.

Ниетің болса баруға,
Келсе егер уақыт орайы.
Мұқаңның тура жанында
Жастардың неке сарайы.

Жазудан қалам жұқарды,
Енді нелерді айтайын?
Есімін алған Мұқаңның,
Театрды да байқадың.

Не керек енді жаныңа,
Тізейін жырмен соларды.
Театрды айттым,
Тағы да
Мен айтпай кеткен не қалды?

Білемін көңіл толмасын,
Арғымақ такси астында.

Айтпақшы, өзің қайдасың,
«Қазақстанда» жатсың ба?

Қалдырар жай жоқ бірін де,
Жатырмыз жалғап ғұмырды.
Қаланың халқы бүгінде
Миллионнан асып жығылды.

Арналған оған ән неше,
Өзі де толы әуенге.
Осындай қала бар десе,
Сенесің бүкіл әлемде.

Өзіңнен артық тегінде,
Бар десе қала нанбаймын.
Нью-Йорк, Париждеріңе
Айырбастай да алмаймын.

Әнменен бірге қалықтап,
Таласып таңмен ояңдың.
Өсе бер кокке шарықтап,
Алматым менің, аяулым.

КОДА ДӘУІР ҚҰДАЙЫ

Әлкей Марғұланға

Шүңірек көз,
Шот маңдай,
Бір ғаламат,
Дүниені аңыз бен жырға балап.
Сырға қарап Қорқытты елестетсе,
Есіне алды ғұндарды қырға қарап.

Қобыз даусын тыңдады желге балап,
Алып Бамсы – тіледі ерге қанат.
Не дегенін түсінбей қалды ешкім де,
Күбірледі ақырын елге қарап.

Жер астынан шығарып ғажаптарды,
Тамұқтар мен ақтарды тозақтарды.
Мәңгі өлмейтін ілімді іздеймін деп,
Асан қайғы секілді азаптанды.

Бәрін зерттеп хан, қаған, құл, бегіңді,
Айқара ашты: кім жеңді,
Кім жеңілді.
Мәңгі өмірді іздеген әулиедей
Өлмесін деп өнерден қуды өлімді.

Кезіп жүріп, жаяулап өлке-қырын,
Табыстырды еліне ер тәңірін.
Қилы-қилы дәуірді бастан кешті
Кейіпкері секілді ертегінің.

Көне заман адамы көпті көрген,
Соңғы тұяқ қалған бір тектілерден.
Кеше ғана болған-ды ортамызда,
Аспанға ұшып ақыры кетті жерден.

Көне тайпа ғұн болып,
Оғыз болып,
Әрбір сөзі әпсана, аңыз болып,
Мына біздің ғасырды көктей өтті,
Қола дәуір құдайы тәрізденіп.

ҚАЙЫР ХАН МЕН ШЫҢҒЫС ХАН

Алты ай бойы ала алмай Отырарды,
Іргесінде Шыңғыс хан жатып алды.
Шаһар үшін қан төкпеу қатындық деп,
Талай-талай ноянның басын алды.

Алға қарай қыпшақтар жібермеді,
Шыңғыс ханның түңіліп түмендері.
Шоқпар киген қасқырдай бастарына
Талай рет шегініп,
Сүмеңдеді.

Ылаңымен іштегі ылбыстардың,
Сатуымен ақыры бір мыстанның,
Отырардың қақпасы ашылды да,
Кірді әскері қалаға Шыңғыс ханның.

Кек те кетті,
Апыр-ай, өш те кетті.
Зілқара күш ойласаң не істемепті.
Дарияны қалаға бұрып тұрып,
Отырарды жерменен жексен етті.

...Қайыр ханды ортаға алып келді,
Қағанының ерлігін халық көрді.
Дар ағашта, биікте тұрғаннан ба,
Көк тәңірі Қайырға шабыт берді.

Жүз жұмылып қысық көз,
Жүз аларып,
Жан-жағына қарайды бұза жарып.
«Мен мықты ма, Қайыр хан, айтшы, кәне?» –
деді Шыңғыс бір кезде ызаланып.

«О, Шыңғыс хан, көрмеді басым нені,
Батырды елі сүйеді,
Ақынды елі,
Өліп бара жатсам да сенен гөрі
Тәңіріме сүйегім жақын», – деді.

МЕН ТӘНІРДІҢ ҰЛЫ ЕДІМ...

Мен Тәңірдің ұлы едім әу бастан,
Бар қаруым:
Садақ,
Найза,
Алдаспан.
Аунап жатқан мына алып даланы
Қорғап жүріп талайлармен жауласқам.

Ғұн да болдым,
Сақ та болдым,
Түркі де,
Жау алдында айналмадым күлкіге.
Арыстанға арыстан боп атылып,
Түрпі болып жетіп бардым түрпіге.

Тәңір ұлы болғандықтан о бастан,
Сенетінім – қара жер мен көк аспан.
Соның өзі болса керек бақытым –
Жер мен аспан арасында адасқам.

Жоқ ішімде бүркегенім,
Бүккенім.
Енді қайтем осы болса күткенім.
Рухымның не болғанын білмеймін,
Тұлпарымның тұяғындай мықты едім.

Мені Тәңір жаратудай жаратты,
Сұңқар едім,
Қыран едім қанатты.
Талай рет бірақ жерге қаратты,
Зар илетіп заманалар – абақты.

Бірақ бізде енді жай жоқ қамығар,
Заманның да бір бұрауы табылар.
Мейлі қанша кесілсек те
Болармыз
Жылан сынды кесірткелік әлі бар.

ТӘНІРҚҰТЫ МӨДЕ ҚАҒАН

О, ғұндардың Тәніркұты Ер Мөде,
Тұлпарың да тулап тұрса кермеде,
Көкбөрің мен Ақсұңқарың жebesе,
Тыныш жата алмассың-ау көрде де.

Біз естідік ғасырлардан үніңді,
Көгіңе өзің көтеріпсің күніңді!
Жалғыз қаған жорытыпсың жапанда,
Жорықтарға бастап шығып ғұныңды.

Иұзылықтар,
Дунхуандар кім еді?
Сенен ғана шайлығыпты жүрегі,
Нәнди биін өлтіргенде үйсіннің,
Сеніменен бірге аттанды ғұн елі.

Сендей батыр,
Сендей ерді ел сүйді,
Сендей болса, бұл жаһанда ер сыйлы.
Шығыстағы шыр айналған жауыңнан
Өзің түгіл сақтадың сен көршіңді.

Не деп едің қалың қырғын қоршауда,
Нәнди бидің ханзадасы Елсауға:
«Қазір жассың,
Дұшпаныңнан түбінде
Тиістісің кек алуды аңсауға!»

Сол сөзіңді тартып тұрып көлденең,
Елсаудың да ертеңіне сенген ең.
«Еліңді – ел,
Жұртыңды жұрт етемін,
Есейген соң өзің мықты бол» деп ең.

Сол айтқаның келді, ғұнның бабасы,
Өсіп жатыр бүгін қазақ баласы.
Тақияма тар келіп тұр демеймін,
Тәбәрік боп сенен қалған даласы.

Ал сен болсаң жоқ адамсың тұрысқа,
Кезек қарап Батыс пенен Шығысқа.
Жалауларын желбіретіп найзаңның
Кіріп бара жатқандайсың ұрысқа.

ӘЗ ЖӘНІБЕК ПЕН ҚАРА ИВАН

Аңыз

Әз Жәнібек,
Хажы Тархан қаласы,
Ақ Еділдің ақ толқынды жағасы.
Ақ Сарай мен мешіт салу келді ойға
Қуансын деп бар қыпшақтың баласы.

Содан кейін салып жүріп әркімді,
Аралатып әр шаһар мен әр қырды.
Шебер іздеп көрші орыс елінен
Қалтасы бар қара Иванды алдырды.

Жәнібектің қонағы айтты төрдегі:
– Өтінемін соны ғана бер, – деді. –
Хандар екі сөйлемейді қашан да
Қалағаның өзіңдікі, сол, – деді.

Жүріп кетті құрылыс та кешікпей,
Бітер болды Ақ Сарай мен мешіт те.
«Менен бұрын кірмесін, – деп, – тірі жан»
Әз Жәнібек күзет қойды есікке.

Хан сонан соң жарлық бермей не қылсын,
Былай деді: «Бұйырамын, елім, шын,

Менен бұрын кірер болса кімде-кім,
Басы алынып, босағаға көмілсін!»

...Бұл жазғанға бар ма адамның шарасы,
Дүниенің қырсыққанын қарашы,
Ойнап жүріп кіріп кетті бір күні
Ғимаратқа ханның ерке баласы.

Сөйтіп орыс кетті асырып амалын,
Ашық ауыз адамына даланың.
Қалталы Иван Жәнібекті шақыртып,
Көрсетеді бұл қылығын баланың.

– Осы болса, уа Жәнібек, керегің,
Өз жарлығың,
Өзің айттың,
Не дедің?
Ханның сөзі жалғыз,– деді қара Иван, –
Басын кесіп босағаға көсемін.

Жәнібектен күлкі қалды,
Күй қалды,
Шекті азапты,
Жаны жаман қиналды.
Ақырында уәделесіп жасырын
Алтын беріп көндіреді Иванды.

– Хан жарлығы біреу, – деді тағы Иван, –
Орындалу керек сенің қағидаң.
Орынына балаңыздың басының
Басын көсем бір орыстың жаны иман. –

Хан амалсыз берді оған келісім,
Ал қара Иван аралап кеп ел ішін,
Тауып алып бір орыстың баласын,
Басын көмді босағаға,
Ол – шын.

Ғимаратты бітірген бір күн еді,
Қара Иванның дүрс-дүрс соғып жүрегі,
Уәделескен атан өгіз терісін
Айналдырып,
Таспа етіп тіледі.

Ақ Еділді өрлеп кетіп жоғары,
Сол таспаңыз байтақ жерді орады.
Атан өгіз терісіндей ұлы жер,
Соныменен қара Иванда қалады.

Қандай еді көз ұшынан көрінген,
Жәнібек те жарты айрылды Еділден.
Сөйтіп хан да өз жарлығын бұза алмай,
Заманында іштен жылап, егілген.

Біткеніне мешіт пенен Сарайдың,
Той жасалды содан кейін талай күн...
Секерге мас, құладыңға қор болған
Аққуларын көріп жатты ақ айдын.

Ел дегенде ет жүрегі шанышқан,
Сол кездегі дария – дана данышпан.
Жәнібектің жарлығымен бұл тойға
Шақырылды Асан қайғы алыстан.

Жалғыз дана бүкіл сонау елдегі,
Осы тойға Асан ата келмеді.
Аққуларды құладыңға алдырған,
Жәнібектің бұл қылығын көрмеді.

Құладының құс ішінде – құлың да,
Аққу құстың төресі еді шынында.
Жәнібектің дәл осы бір қылығын
Асан ата кешпек емес ғұмырда.

Жәнібекке сәлем айтты қоралы:
«Айырыласың Еділінен қоғалы.
Күндердің бір күні болған кездерде
Қара да тұр босыңды орыс алады.

Ғимараттар салғыздың да орысқа,
Жеңілдің сен ақылменен «соғыста».
Ен тоғайын Еділімнің көрсетіп
Қызықтырдың атамекен қонысқа», –

Деген еді қадірменді қария,
Жері жаннат,
Құтты мекен әрі ұя.
Көшті кейін сол орыстың қолына,
Ен тоғайы менен Еділ дария.

...Былай болған, күндері Еділмен,
Келе жатқан жалғыз кеме көрінген.
Осы кеме сор боп келіп ақыры
Жәнібек хан біржолата жеңілген.

Сол кемемен қайта оралған қара Иван
Қайтар емес небір сойқан, сойылған.
Бас та оған көмек болды сонымен,
Баяғыда босағаға қойылған.

Мың солдатпен келген орыс Иваны,
Арсыздықтан айылын да жимады.
– Отырғаның орыс жері, босат! – деп
Келе сала ханның өзін қинады.

Жәнібек те үзе қоймай күдерді,
Тұрды қарсы жанып алып жігерді.
«Сұмдығың мен тый, – деп, – мына зорлықты»
Ақ патшаға шабармандар жіберді.

Ақ патшадан келді сонсоң ұлықтар,
Еділ бойын жайлап алды суық қал.
Дегенменен жүгінердей шындыққа
Ол кезде де өзінде бір ғұрып бар.

Бірақ әбден дайындалған қара Иван,
Зұлымдықтың бар түріне бой ұрған.
– Бас кімдікі – жер де соның жері, – деп,
Басты аштырды босағаға қойылған.

Қолдан кетіп қалғаны мен қоныстың
Осы болды тарылғаны өрістің.
Босағадан крест таққан мойнына
Баласының басы шықты орыстың.

Әз Жәнібек дымлы құрып, жеңілді,
Ал қара Иван жеңіп шықты,
Көңілді.
«Өз жарлығын екі етпейтін»
Хан шіркін
Беріп тынды ел тоғайлы өңірді.

Сақта, құдай,
Оңбағанның оғынан.
Мұсылманды айнытпағай жолынан.
Өлген екен ақыр соңы, кейін де
Жәнібек те бір орыстың қолынан.

Егер де бір болса менің сүйерім,
О, өзіңе басымды мың иемін.
Аруағыңнан айналайын көріпкел,
Данышпаным,
Асан ата,
Киелім!

ӘЙЕЛ ПАТША ТОМИРИС

Парсылардың Кир патшасы кесірлі,
Көршілерге көз алартып есірді.
Лидияны көмегімен сақтардың
Алғаннан соң енді саққа тесілді.

Ал қас сақтар аңқау еді расында,
Кирдің ойын түсінбеді басында.
Залым патша бастап берді шабуыл
Сақтар тыныш жатқан кезде қосында.

Қара бұлттар үйірді де аспанды,
Зәу-сайтаңда қанды қырғын басталды.
Осы жолы сақ-массагет қолдарын
Томирисің өзі тұрып басқарды.

Патша әйел – массагеттер көсемі!
Тайпасының айбыны мен сесі еді.
Небір қиын қыстауларда Томирис
Ел тағдырын сабырменен шешеді.

Өзі сұлу,
Өзі ақылды асқан жан.
Елі үшін ер секілді тас қорған.
Ақырында ерлігімен келтірді
Киріңіздің екі аяғын аспаннан.
Сақтар менен массагеттер ақыры,

Жауларының жаназасын оқыды.
Бітті қырғын,
Құлады жау,
Қалың қол
Ортасында Томирисің шатыры.

Жаулап алу жақсы емес жат жерді,
Залым ойға қашан тәңір бақ берді?
Батыр сарбаз киіз шатыр алдына
Соғыста өлген Кирдің басын ап келді.

Көрсең егер түсер ме едің шалқаңнан,
Бір суық жел қарығандай арқаңнан.
Екі-үш сарбаз әрең-әрең көтерген,
Және келді жарғақ тұлып қан толған.

Тосатын бар деген осы асқанды,
Ойландыру дұшпандарды,
Достарды –
Томирисің әмірімен қан толған
Сол тұлыпқа Кирдің басы тасталды.

Тосатын бар деген осы асқанды,
Ойландыру дұшпандарды,
Достарды –
Томирисің әмірімен
Қаны толған
Тұлыбыңыз дарияға тасталды.

Бұл да біздің бір бағымыз не керек,
Тарих үшін кештеу туған болар ек.
Бабалардың білмес те едік ерлігін,
Осыны егер жазбай кетсе Герадот.

Өтіп бастан небір қырғын азаптар,
Туып отыр аз да болса азат қал.
Ал бүгінде көк байрағын көтерген,
Қас сақтардың ұрпақтары – қазақтар.

БАЯН ЖЫРАУ
МЕН ОЛЖАС АҚЫН

Аманкелді Төлеевке

Орыстың атақты «Игорь жасағы туралы жырын» сол дәуірлердегі Қыпшақ ханының баласы Баян жыраудың жазғандығын 1992 жылғы 28 наурыз күні Мәскеу теледидары өз хабарында әңгіме еткен болатын.

КГБ архивінің патша жандармериясына жататын бөлігінен жырдың шынайы авторы Баян жыраудың жартылай күйген суреті шыққан екен. Мұны хабарлаған орыс ғалымы жаңалықты «ғасыр сенсациясы» деп бағалаған көрінеді. Дерек «Ұлан» газетінен алынды.

Біраз жылдар өтіп кетті оған да,
Жүріп жаттық құлыптаулы қоғамда.
Шоңайнадай жабысатын ол кезде
Пәле-жала дегеніңіз адамға.

Партиядан оп-оңай-ақ қуылып,
Табан асты қылша мойын қиылып,
Жататын-ды қара басқа күн туып,
Дәм-тұзыңыз басқа жақтан бұйырып.

Заман еді бірді-бірге соқтырар,
Мың шындықты бір сұмдықпен жоқ қылар.
Жалақорлар, жағымпаздар биіктеп,
Төмендейтін жалындылар,
Оттылар.

Есімізде Сүлейменов Олжасты,
ЦК-ңызда тазалады жап-жақсы.
Себебі ол көне орыс жырында
Түркі сөзі қаптап жүр деп «алжасты».

Ұлы орысты «қаралаған» ақынды,
Ұлтшылдықтың батпағына батырды.
Кетесің деп Сәкендерің секілді,
Аузындағы антын алды ақырғы.

Ұлы орыстың ар-намысын қорлаған,
Мұндай сұмдық бұрын-со,ды болмаған.
Ұлтшыл болып шықты қазақ халқы да
Ақыны да болып шықты оңбаған.

Сол Олжастың «Аз и Ясы» бүгінде,
Дүбір қосты дүниеге, дүбірге.
Игорь жырын Баян жырау жырлапты
Көне орыс, көне қыпшақ тілінде.

Содан болар көне жырың күрделі,
Бөтендіктен қырсық туып тілдегі.
Соңдықтан да орыстардың оңдырып,
Орысшаға аудара алмай жүргені.

Ақындарды құрметтеген аяулы,
Жүректерге түсірмейік қаяуды.
Кінәлауға халқымыз жоқ еңдеше,
Орыс тілді Олжас пенен Баянды.

Жайымыз жоқ жүрек сөзін жасырар,
Бұл пікірге мүмкін әркім қосылар.
Өз елінде ұлтан бола алмаған
Өзге елде сұлтан болса несі бар?

1990-ДА ТУҒАН ЖЫР

Мен Ғұндардың ең соңғы тұяғымын,
Қиялымын,
Немесе қиялимын.
Тұяғымен атымның таңбалағам,
Әр төбесін даланың қия-қырын.
Саянтаудан басталған саяхатым,
Қаратауды қалғудан оятатын.
Кең далада қанша ерлік жасасам да,
Екіжүзді болған жоқ саясатым.

Қырат-жоңда аттарын сабылдырған,
Мен Сақтардан қалғанмын сағым қуған.
Таңнан кешке қуам деп күннің өзін,
Жаратылған пендемін жаным нұрдан.

Мен скифпін,
Сарматпын,
Массагетпін,
Айта алады дәлелдеп басқа деп кім?
Жетіп келген дұшпанды жерге тығып,
Желдей ескен жебемен масқара еттім.

Қаныма да даланың күні сіңген,
Көшпендімін,
Оны да біл ісімнен.
Яксартымның бойында жүзі қайтып,

Ескендір де шошынған жүрісімнен.
Кейін келіп әлдекім тоятпаған,

Өзеуресе бұның да таяқ маған.
Бар ма екенін біле ме бұл далада,
Болса бір тал мен сілкіп оятпаған.

Қадірлім не,
Білемін киелім кім?
Тек соларға басымды иемін мың.
Бөлшектеймін десе кім бұл даланы,
Аттап өтсін үстінен сүйегімнің.

Құйып алғам санама сағым белін,
Тағдырымды жамаған тауым, көлім.
Тұла бойын қойғанда тұнып тұрған,
Жалғыз талы даламның –
Жаным менің.

Бұл күндері біздерде арман басқа,
Қолдар бізді үлкен де,
Қолдар жас та.
Кетер қонақ сиқырлап керзі етігі,
Біз қалармыз айналып балбал тасқа.

МАКЕДОНСКИЙДІН ДИОГЕНДІ ІЗДЕП КЕЛУІ

Дүниеден бөлініп,
Тыныш мүлде,
Қыздырынып ақырын күміс күнге,
Кіп-кішкентай базаршық алаңында,
Жатыр еді Диоген құм үстінде.

Біраз-біраз жол жүріп,
Жер бөктеріп,
Жағалауын теңіздің өрлеп келіп,
Сырттай ғана еститін атақ-даңқын,
Жетті патша ғалымды көрмек болып.

Жүрісіме осы бір ел сенер ме?
Келіп тұрмын жорыққа жол шегерде.
Тілегінді айт, – депті патша оған, –
Маған қояр өтініш болса егер де. –

Диогеннің байлықты ұрғаны ма?
Орынынан тіпті де тұрмады да.
Сығырайтып көздерін былай депті,
Аунап түсіп данышпан бір жағына:

– Дүниені тұрғанда жын ойнамай,
Тынышымды бүлдірмей,
Ылайламай,

Бір тілегім бар саған, күннің көзін,
Қалқаламай кет, – депті, – былай қарай.–

Ашуланбай осынау жайға бірақ,
Қайрағына сабырдың қайралып ап,
Былай депті бұрылып нөкеріне,
Сонда ақылды патшаңыз ойланып ап:

– Қалқан болмай ешқандай жарыққа да,
Аттанбай-ақ ел үшін жорыққа да,
Қайта тусам егер де, патша болмай,
Туар едім Диоген болып қана.

СҮЛЕЙМЕНОВ АСКАР КЕЛЕДІ

Жүрек пен мұрын, бас мықты,
Атойлап өтті жастықты.
Дәлелдеп тұрып достықты,
Боқтады талай бастықты.

Безерген беттен қайтпады,
Пендеге сырын айтпады.
Өзіне ғана белгілі,
Құпия-жұмбақ жайттары.

Ақындарменен дос болды,
«Қатындарменен» қас болды.
Сақалдан сүйді қарттарды,
Маңдайдан сүйді жастарды.

Биікке егер ынтықса,
Сол шығар еді бір шықса.
Шыққысы оған келмеді,
Түскісі келді қырсықса.

Қызғыш құс еді көлдегі,
Сексеуіл еді шөлдегі.
От болып туған азамат,
От болып жанды, сөнбеді.

Кім қалай жерге көмеді,
Сексеуіл сынды денені?
Табытқа сыймай, мырзалар,
Сүлейменов Асқар келеді.

ЕСКЕ АЛУ

Кеңшілікке

Тосын болды өлімің,
Жанға батты.
Қыраулы еді қыс көзі, жол да қатты.
Сезбей қалдың өзің де
Жалт берді де,
Тастап кетті асауың Арман атты.

Деді хабар: «Тұлпары жығып кетті»,
Жай жетпейді, сұмдық-ай, суық жетті.
Бір асауды тізгіндеу алатын ең,
Тізгін қалай қолыңнан шығып кетті?

Тастап кеттің даланы,
Өлке, белді.
Аруларды – ақ қайың еркелерді.
Қамшысының сабындай жолаушының,
Амал қанша, өмірің келте болды.

Мүмкін жаңсақ бастың бір,
Жаңылдың ба?
Қатты сәті болды ма арынның да?
«Мұқаң, Мұқаң» деп айта беруші едің
Мұқағали аға,ды сағындың ба?

Бір-ақ зулап басыннан өткінші күн,
Сүймесең де еркелеп шектің шылым.
Алматыда біраз жыл арын басып,
Туған жерге аттанып кеттің шұғыл...

Бірімізге-біріміз күдірейіп,
Кетуші едік,
Енді уды сімірейік...
Біз де сөніп кетпесек,
Ортамызда
Орның тұрар өмірлік үңірейіп.

Сырларыңның,
Кірпияз мұңдарыңның,
Жанымызда екенін біл жаныңның,
Авторынан аумайтын еркелігі
Маңдайынан сипармыз жырларыңның.

ҚЫЗЫЛ ҚҰЖАТ ЖОҒАЛДЫ

Паспортым тосыннан жоғалды,
Білмеймін не үшін, кім алды?
Ішінде ақшасы болар деп,
Әрине, баукеспе ұры алды.

Ақша жоқ паспортқа салатын,
Ұры көп қалтаны қағатын,
Ішінде тек қана жалаңаш,
Әйелдің суреті болатын.

Асығып жеттім мен үйіме,
Қуанып құжатсыз күйіме.
Жетпей-ақ жүр еді өзіме
Осы бір паспортсыз дүние.

Елімде ұқсап мен ботенге,
Бір рет шықпаппын шет елге.
Басымды байлаған бұл құжат,
Жоғалған жоқ шығар бекерге.

Біледі, әмірді білгендер,
Сүйеді, өмірді сүйгендер.
«Қып-қызыл пәледен құрылып,
Мені енді шет елде жүр» деңдер.

ҚАЙЫРШЫ

Қайыршы қажыған, шаршаған,
Маңайын тапшылық қоршаған.
Бүгінгі ғажаптан безініп,
Бұрынғы азабын аңсаған,
Қайыршы қажыған, шаршаған.

Ол соқыр, көзі де көрмейді,
Ол пақыр ілініп, өлмейді.
Бүгіннен қорқады ол бейбақ,
Ертеңге ешқандай сенбейді.

Маңында жанашыр жоқ халық,
Ұры мен қарыдан сақтанып.
Тоналмай аман-сау жетуге,
Келеді зиратты бетке алып,
Жанында жанашыр жоқ халық.

АЛМАТЫНЫҢ АВТОБУСЫНДА

Автобуста қиямет кешке жақын,
Үйренгенбіз «ойынға» басталатын.
«Майдандасып» кірген соң әл қалмайды,
Өзінді-өзің игеріп,
Басқаратын.

Азанда да осындай,
Түс кезінде.
Мінгенің не, мінген соң түспегің не?
Шықпау үшін кіргендей сезінесің
Және осында келгендей түстенуге.

Небір қилы жұртпенен араласып,
Ит боласың ұрсысып, «абаласып».
Қалың елдің ішінде періштемен
Құшақтасып қалыппын қара басып.

Итерген соң оңдырмай «жынды» халық,
Бірімізге-біріміз ырғып алдық.
Айғай, «аттан», ішінде опыр-топыр,
Бірімізді-біріміз ұрғыладық.

Әмиянын қойнына қысып алған,
Өзі келіп алдыма түсіп алған.
Мына жерде не бәле, жаманатқа,
Қорықпайтын секілді ұшыраудан.

Ол кірпігін қадады жанарыма,
Қарап қоям мен де оның қабағына.
Қытықтады бір кезде,
Өлгенім-ай,
Кіргізіп ап танауын тамағыма.

Қытығымнан қорқамын,
Қорыққышпын,
Содан кейін мен де оны келіп құштым.
Не болғанын білмеймін әрі қарай
Автобустан әйтеуір өліп түстім.

Мен емеспін жалған сөз кұрайтұғын,
Жайым да жоқ өтірік сынайтұғын.
Күлкілісін айттым да әзіл қылып,
Ішке сақтап қалдым ғой жылайтынын.

Болмасақ та адамның айуаны,
Қара да тұр, атымыз жайылады.
Аман болса, автобусы Алматының
Абыройдан бір күні айырады.

АҢСАУ

Дегбірсіз, тентек жүрегім,
Осыдан артық не істейді?
Орындалмайтын тілегін –
Кеңдікті ғана көксейді.

Далада туған даңғазам,
Дамылдар емес, болмайды.
Қалада тұрып, ол маған
Даланы аңсап қоймайды.

Далиып жыры басталған,
Далам бар дейді сүйенсем,
Далаға түсер аспаннан,
Ауаға тастап жіберсең.

Арман қып адал тілекті,
Біразға келді жас деген.
Тыңдаймын деп-ақ жүректі,
Алысып келем баспенен.

Сабыр мен сақтық кезігіп,
Білмеймін қашан шаршайды.
Өмірде бардан безініп,
Көңілде жоқты аңсайды.

Бола ма өмір сұрақсыз,
Орындап келем тілегін.

«Лыпасыз», дымсыз, ұятсыз,
Жалаңаш менің жүрегім.

Шаршадым қажып мен деген,
Өзімді-өзім мазақ қып.
Кетсем деп ұшып кеудеден,
Аңсайды жалғыз азаттық.

АШЫНУҒА БОЛМАЙДЫ

Ашынатын жоқ секілді ештеңем,
Көкейімді дүние де теспеген.
Ағаларды әрқашан да ардақтап,
Көрмей кетсем көкелерді көксегем.

Жақсы ініге тіпті жақсы қараймын,
Қарындасты қарлығашқа балаймын.
Анда-санда дұрыс жолдан ауытқып,
Ренжітсем сен де кешір, арайлым.

Таптырмайды рас, кейде дерегі,
Пендеңіз де болған іске көнеді.
Тұрағы жоқ,
Тұрлауы жоқ өмір-ай,
Бірде бетін, бірде шетін береді.

АЛДЫМНАН ШЫҚТЫ

Көркіңе нұрлы таңғалдым,
Сүйкімді жансың ғаламат.
Алыста тұрған арманның,
Әлемін кеттім аралап.

Осы сәт па еді, япыр-ау,
Бөленген нұрға дүние.
Таңғалып күйге осынау,
Құладым келіп үйіме.

Жылағым келді егіліп,
Шаттықтан басым айналды.
Бақытқа балдай көміліп,
Бастым-ай келіп айғайды.

Мұратым менің тым асқақ,
Тәңірдің солай кесімі.
Болса да мейлі бір-ақ сәт,
Өмір деп білем осыны.

Алыста қалды базарым,
Енді де маған бәрібір.
Татайын тәтті азабын,
Алдымнан шықшы тағы бір.

БІР ЖҮРЕКТЕ АДАМҒА
ҚАНША ОРЫН БАР

Құрсаудамын,
Адамдар,
Қоршадыңдар,
Әрқайсыңның қолыңда қол шамың бар,
Ал қайсыңа жетеді жалғыз жүрек,
Бір жүректе адамға қанша орын бар?

Қабағымнан түңіліп күнде менің,
Сәл алыстап барады іргелерің.
Келте өмірде қамшының сабындай-ақ,
Қайсыңды мен құшақтап үлгеремін.

Аз жыл бұрын осыдан өліп қалған,
Бір орын бар анама беріп қойғам.
Ақыретке анасын сүйе алмайтын
Адаммын ба алдында айыпталған.

Әкем, жарым,
Ұрпағым, туғандарым,
Бар өмірде және де бір қалғаным.
Бәріне де солардың орын керек,
Өліп қалған және бар бір бағыланым.

Сенбе мейлі, сен мейлі ертегіме,
Гүлденсін деп су сепкен өркеніме,

Өлең-жырымды оқитын күтіп жүріп,
Үміт артқан елім бар ертеңіме.

Оның орны бір бөлек алабөтен,
Жүріп жатқан елім бар қала – мекен.
Мейлі, қайда барсам да ондай қайда
Жер таппаймын жалғаннан далама тең.

Бұларға орын керек пе бұл жүректен,
Бұл жүректі кайтемін дір-дір еткен.
Жүрегімді ақ жібек орамалдай,
Кездеріңді білемін үлбіреткен.

Қандай жақсы шынында көңіл нәрі,
Тағдырым бар өзімнің қолымдағы.
Осыларды ойласам қиналамын,
Бір жүрекке сыя ма соның бәрі?

Сырт қарасаң менде де көңіл тоқтай,
Бәрі тегіс емес қой өмір тақтай.
Жүрген кезде жанымды қинайсыңдар
Өз кеудемнен өзіме орын таппай.

Даусым да осы,
Жеткенше айқайлаймын.
Шыным да осы,
Шындықтан қайта алмаймын.
«Жүрегімде бәріңе орын бар» деп,
Ақыретке өтірік айта алмаймын.

ГҮЛ ҰСТАҒАН ҚЫЗ

Мәз болады жас сұлу қолындағы гүліне,
Қолындағы гүліндей нұр жайнайды жүзі де.
Тіпті көңіл бөлмейді, ой-хой жастық, тәкаппар,
Сыртындағы жігітке қарап тұрған сүзіле.

Өмір деген кіл бақыт емес және кіл бейнет,
Кетпес әрі жеңіл боп, кетпес тағы зілдей боп.
Бір жігіттің қолында сен де бара жатарсың,
Қолыңдағы өзіңнің үзілген сол гүлдей боп.

АУЫЗҒА СӨЗ ТҮСПЕДІ

Оу, әпендім,
Жол болсын,
Қайда кеттің?
Тағы қандай қияли ойға кеттің?
Егінімнің үстінен қойларыңды
Топырлатып,
Маңыратып айдап өттің.

Суға кеткен адамдай қорланамын,
Жалғыз ғана тал болды қармағаным.
«Иттің ғана баласы-ай!» деген сөзден
Басқа ештеңе айта алмай дал боламын.

МЕНІ ЕКЕУЛЕП КЕЛЕДІ

Жақсы-ақ жүріп көп досымнан айырылдым,
Соғыс емес кезінде осы жай күннің.
Нелерге адам жолықпайды өмірде
Бұл да бірақ соңы емес қайғымның.

Созбаймын-ақ десем-дағы мен өңеш,
Қарсы алдымнан шығады ылғи ерегес.
Жеңіп шықсам, мәз боп қалам,
Өмір-ай,
Бұл да бірақ жеңісімнің соңы емес.

АЗАП ПЕН ЫЗА

Сен неге келдің өмірге,
Мен қайдан келдім қаңғырып?
Сол үшін ғана тәңірге,
Болармын қарсы мәңгілік.

Өзі де сорлы пендеге,
Құдайым азап беріпті.
Ақын боп тудым мен неге,
Сен неге бөлдың көрікті?

Қайтемін жалған төзімді,
Ал енді өлдік –
Ғашықпыз.
Көргенім үшін өзіңді,
Сезінін кетем бақытсыз.

Осы ма жану, өрт деген,
Болса егер осы – көнеміз.
Іштегі азап,
Дертпенен
Бейбақтар құсап өлеміз.

Осы азап пенен осы бақ,
Ақынды еткен дәмелі.
Кім ойлап тапқан ақымақ,
Махаббат деген пәлені.

Қонбасаң егер қолыма,
Кездесіп неге қинадың?
Азап боп тиген жаныма
Құрысын күндей дидарын.

Әзірше қош бол,
Ал енді,
Қоспаған тағдыр, қосағым.
Өлген соң ғана дененді,
Табыттан алып қашамын.

АҚ ХАЛАТТЫ ҚЫЗДЫҢ ҚЫЛЫҒЫ

Тыныш қалай жүремін бұл өмірде,
Қызыққыш-ақ жанмын мен гүл ерінге.
Қарындасты көргенде ақ халатты
Бір төңкеріс басталды жүрегімде.

Ұнатам деп айтқым кеп айта алмаймын,
Үнсіз ғана ішімнен айқайлаймын.
Ішімдегі дертімді көтере алмай,
Ару қыздың алдында қайқаңдаймын.

Шыдадым мен біраз күн бұл азапқа
Және қандай айлам бар бұ ғажапқа.
Неге сонша байланып қалды тілім,
Махаббат па бұл әлде,
Мінәжат па?

Денім бүтін,
Сап-саумын әзірге мен.
Асқазаннан тек қана жазылмақ ем,
Күндердің бір күнінде тілім шығып,
Қарындасты қағыттым әзілменен.

Айналайын осындай мәрт жанынан,
Ине салғыш қыздардың салттарынан.
Менің кейбір сөзіме өштесіп ап,
Салды дейсің уколын арт жағымнан.

Шарасызбын,
Таусылған, амал кеңде.
Қыз алдында күлкілі болам ба елге?
Қалай екен деп маған қыз қарайды,
Бақырайып қараймын оған мен де.

«АХ. САМАРА-ГОРОДОК»

Қазақтың бұлбұл қызы Роза Бағлановаға

Ол кезде он үштегі бала едім мен,
Іштегі арпалысқан әлегіммен.
Ән десе, ішер асым жерде қалып,
Бөлініп кететінмін әлеміңнен.

Бір күні сөзсандықты ашып қалдым,
Аштым да қалбалақтап сасып қалдым.
Кеудемді кернеп алып бара жатқан,
Бір әнге сол мезетте ғашық болдым.

Оятып кең даланы,
Аймақ, қырды,
Құбылтып әуенімен ойнап түрлі,
Көтеріп кіп-кішкентай ауылымды,
Бір бұлбұл «сандығымда» сайрап тұрды.

Роза апам «Ах, Самара-городокты»
Шырқатып,
Бар жанымды аралатты.
Сол әнмен менің кеудем бірге ұшып,
Жүрегім ол да самғап бара жатты.

Сол әннің тым сүйкімді әлемі де,
Сүйсінтіп салып қойған әлегіне.

Сол бір ән құпиямды ашып тастап,
Ұштым мен біржолата ән еліне.

Ән сезім содан бері бойымды алған,
Қалмаймын сауықтардан,
Ойындардан,
Құтырып кеткендігім соншалықты,
Кей кезде шығып кетем шойын жолдан.

Шарап та бұндай болмас бір құмыра,
Әнменен ұшам небір құрлығыңа.
Сыйлаған махаббатты жүрегіме
Қазақтың алғысым көп бұлбұлына.

БӘРІ ДЕ КЕРЕК АДАМҒА

Не дерсің мынау заманға,
Жетпейді анау, мынау да.
Бәрі де керек адамға –
Күлу де керек, жылау да.

Қиял сол, кейде арман сол,
Ырысың болса мәуелі.
Өмірді сүріп алған соң,
Өлу де керек әуелі.

Жүрсеңіз алға ұмтылып,
Болса егер біраз ақшаңыз.
Болмаса егер жымқырып,
Қайдан да болса тапсаңыз.

Сол ақша үшін көр қазып,
Кеткендерге де ұрыспа.
Жатқан ем үйде жыр жазып,
Амалсыз шықтым жұмысқа.

Осынау қызық заманда,
Ахуал елді меңдеткен.
Арам ба, мейлі, адал ма,
Келеді ақша еңбекпен...

ЖЫНЫМА НЕГЕ ТИЕСІН

Мен кіммен жолдас болмадым,
Алданбай қалдым мен кімнен?
«Иттерге» қолды жалғадым,
«Шошқаларға» да сендім мен.

Ащы да болса ішейін,
Тұщы да болса айтайын.
Сабама қалай түсейін,
Бетімнен қалай қайтайын?

Не дейін сендей пақырға,
Бәрібір биік шоқтығым.
Мас болып алып, жақында,
Сен не деп кеттің, боқмұрын?

Қағынып жүрген кезімде,
Уыстап алғам отты мен.
Білесің оны өзің де
Әлі де қайтпан бетіден.

Мен емес солып, жабығар,
Мен емес тіпті хал күйттер.
Түсініп «ұры-қарылар»,
Қолдады мені «баңдиттер».

Мінезіне кінә тағады ел,
Сүймеймін рас, ырбыңды.

Көрместей кетсең, бара бер,
Табылар сендей бір жынды.

Бақиға және ғұмырға,
Анамнан қалай бөлінгем.
Туған соң доңыз жылында,
Өзім де доңыз едім мен.

Мейлі, кетсін сол арман –
Жоғары жақтан тас құлап,
Біз көрген талпақ танаудан
Жабайы доңыз жақсырақ...

ЖАСАЛМАҒАН КӘСІП

Қазіргілер осылай сүйер ме еді,
Үйелмелі кемпір-шал сүйелмелі.
Елу жылдың үстінде өмір өтті,
Бір-біріне екеуі сүйенгелі.

Көтермейтін басынан сөз асқанды,
Жұрт білетін жомарт жан Қожақ шалды.
Жасамаған кәсібі өмірінде –
Әнеүгүні кемпірін сабап алды.

ЕШКІМ ДЕ ШЫҚПАДЫ...

Біреу есік қағып тұр дүрсілдетіп,
Ашпаған соң ұрды-ай кеп, гүрсілдетіп.
Олай ұрды есікті,
Бұлай ұрды
Және ешкімдер шықпады «кімсің?» десіп.

Көп емес пе кеткендер жоққа есебі,
Байқаусызда адал жан от көседі...
Қағып тұрған бір сұлу әйел еді,
Ал қағылған зираттың қақпасы еді.

ӘНГІМЕ

Адам:

– Өмір, неткен көрікті едің, әсем ең,
Саған мәңгі ғашықпын мен, мәселен.

Өмір:

– Оны қалай дәлелдейсің, ей, адам,
Сүйсең-дағы тұрақсызсың дей алам.

Адам:

– Оған ешбір керегі жоқ дәлелдің,
Сенің үшін күресіп-ақ өлермін.

Өмір:

– Айттым ғой мен, алдын ала сеземін,
Мені тастап кететін де сен өзің.

* * *

Өмірдің сыңсып салған әні керім,
Бар болса алдымызда әлі де күн,
Жақсысы,
Жаманы да іздеп жүріп,
Тиеді жүрегіме бәрі менің.

Хабар ма,
Газеттегі ақпарат па,
Кірдей боп жұғып кеткен ақ параққа.
Тиеді жүрегіме ағып келіп,
Айтқан сөз,
Басқа жаққа атқан оқ та.

Өмірде әр нәрсеге себепші бар,
Себептің орыны да бөлек шығар.
Барлығын сезе бермес бірдеңемен,
Жүректі алмастыру керек шығар.

Жүрегім кемедейін қайырлап тұр,
Осыны түсінетін бауыр жоқ бір,
Жүректі алмастыру керек шығар,
Оның да жолын табу ауыр боп тұр.

Күндерің – кітап десең парақтаған,
Кітапты таусылатын мадақтаман.
Аллаға алғысымды айта алмаймын,
Жанымды жартас қылып жаратпаған.

СҰЛУ АРМАҢДАР

Кішкентай ғана ауылдан,
Шықтық біз алыс сапарға.
Қалаға қарай ағылған
Қашты алып жүйрік отарба.

Келеміз содан жолда әлі
Жүйткіді аман арбамыз.
Арманды қуып алдағы
Қараймыз өткен жолға біз.

Көп те емес әлі өткен жол,
Аз да емес былай қарасақ.
Өткенмен біраз көктемдер
Алдыда әлі болашақ.

Біз ғана емес сапарда,
Бізден де басқа көп адам.
Қайсыбір жолмен отарба,
Ауылға қайтқан қаладан.

Арайлап таңың атқанмен,
Қарайлап күнім батады.
Біреулер келе жатқанмен,
Біреулер қайтып жатады.

Бұлғындай болып бұлаңдап,
Бұлқына қашқан бар жолдар.

Көрінген алдан сылаңдап,
Сұп-сұлу қандай армандар.

Түңіліп кейбір сәттерде,
Күнім де болды құлазыған.
Біразын қуып жеткенмен,
Қалып-ақ қойдым біразынан.

МЕНИҢ ТУҒАН КҮНІМЕ
КЕЛЕМ ДЕЙСІҢ...

Біз өзінде жетеді ақыл, көрік,
Сондықтан да сүйемін жақын көріп.
Шағанәні жырлаған Есениндей,
Бірақ жырлай алмадым ақын болып.

Инабатың молдықтан еленбейсің,
Бірақ мына мен жаққа елеңдейсің.
Сонау жердің түбінен,
Терістіктен
Менің туған күніме келем дейсің.

Жаның нұрлы,
Иә, сен осындайсың,
Шындығыңды кеудеңе жасырмайсың,
Терістіктен келгенде, жер түбінен,
Менің туған күніме не сыйлайсың?

Түсінемін төгілген көңіліңді,
Сыйлық етпе сен маған өміріңді.
Керегі жоқ ешқандай сыйлығыңның,
Жалғыз ғана ұсынғай ерініңді.

Сағындым сол бір аруды,
Өзім де аңқау бала едім.
Жүрегім алғаш жарылды,
Аралап арман әлемін.

Сондағы менің сезгенім,
Періштелікке баладым,
Қап-қара мойыл көздерін,
Томпиып тұрған тамағын.

Ашылмай жүрген қауызын,
Адамға деген сенімін,
Аңқиып тұрған ауызын,
Домалап қалған ерінін,

Шіркін-ай, сүйсем дедім мен
Бірақ та сүйе алмадым.
Қателік кетті өзімнен
Жырымды кештеу арнадым.

Қайтесің ұшқан уақытты,
Қонбайды қолға ондай құс.
Өмірде жалғыз бақытты
Сүйе алмай кеттім мен байғұс.

* * *

Әйелдердің сан түрімен таныстың,
Біразымен оңашада алыстың...
У ішкенің ешкімге де белгісіз
Көбісінің ерінінен бал іштің.

Солай, досым,
Өтті-кетті жастығың,
Бүгінгі күн – өз-өзіңе қастығың.
Баяғыда қызметші көруші ең,
Ал бүгінде зіркілдейді бастығың.

Отырғам жоқ мен өзіңді қаралап,
Қайда барам жігіттікті табалап.
Өмірінде айналмайды у балға
Бал дегенің уға айналса жаман-ақ.

* * *

Есіңді қағып тұрмын түнде кеп,
Деді балаң: «Іздегенің үйде жоқ».
Содан кейін қайттым мен де салбырап,
Өзімді-өзім әрең-әрең сүйрелеп.

Келе жаттым.
Сен алдымнан жолықтың.
Алғаш рет кейіпіңнен соны ұқтым:
Келер күннің сәтсіздігін сезініп,
Өң-түріңнен өле-өлгеніңе қорықтым.

* * *

Жүргендерді көргенім жоқ жетісіп,
Ал, жігітпіз,
Қалдық аздап шекісіп.
Ертең қайтып келетінің осы жер
Сонда қалай бармақшысың кетісіп.

Мына мен де мұқатылып қойғанмын,
Демеймін де кеп мұқатар қайдан кім?
Сабырлылық деген сары ағашқа
Сенен гөрі сәл ертерек байландым.

Не деп саған түсіндірем көсіліп,
Жалғыз ғана өмір бойы осыны ұқ.
Жазамыз да алдын ала айтылып,
Тағдырымыз қойған біздің шешіліп.

АНАМНЫҢ
ЕРТЕРЕКТЕГІ ХАТЫ

«Тұла бойы тұңғышым,
Тасемшекті жібіткен,
Аман-есен жүрмісің,
Жүрсің бе үлкен үмітпен?»

Есің кіріп қалды ма,
Ақымағым, тентегім?
Ойың ұзын болды ма,
Бір тал дәнім, өркенім.

Құлдыраған құлыным,
Ноқта кимей өсіп ең.
Ұзақ болсын ғұмырың,
Биік болсын несібең!»

Дейтін еді жан анам,
Оған мәнді бермеп ем.
Кірмеп еді санама
Шықты алдымнан көлденең.

Міне, бүгін сағынам,
Сол бір ғажап сөздерді.
Бұған енді неғылам,
Бар дүние өзгерді...

Тек құлақта: «Жүрмісің
Аман-есен үмітпен,
Тұла бойы тұңғышым,
Тасемшекті жібіткен».

БІР ІНІМЕ

Тықылықтап әй, інім, «сен, сен» дейсің,
Неге жаспен жақындап өлшенбейсің?
Ағама ұқсап егерде тергей берсең,
Жыламассың,
Бір күні кемсеңдейсің.

Жасы үлкенге «сен, сен» деп айтады кім,
Жүрген жақсы бажайлап,
Байқап, інім.
Біле білсең ағаңмын, жасым үлкен,
Танымасаң танысам –
Дәуіт-Әлімін.

Жыр жазғанда жалындап ұшқындаймын,
Пысықтарға пыспаймын,
Пысырмаймын.
Екі бірдей есімін пайғамбардың
Көтере алмай кейде рас, мықшындаймын.

Бақытына ұмтылмас пенде кәні,
Болашақтан адаммын мен дәмелі.
Қобызшы шал нағашым болмаса егер
Дәуіт пенен Әлі де нем бар еді?

Маған да бір қуаныш кешігулі,
Біреу келіп қағардай есігімді.
Әулиелер түгілі,
Ит болса да
Жүру бақыт көтеріп есіміңді.

* * *

Айналайын,
Айлабиу, қара көзім,
Кездесіп-ақ қалып ең далада өзің.
Желмен бірге тұлымның жебіреген,
Бір есімнен кетпейді бала кезің.

Ескі ауылдың сен едің ертегісі,
Өкпешісі мен едім,
Тоң-терісі.
Ерініңнен сүюге ұмтылып ем,
Бетті қақтың, қарттардың ерке кұсы.

Қылығымды және сол күндердегі,
Әкең мен шешең де білген мені.
Бір жақсылық күтетін екеумізден
Соны көріп әкең де үлгермеді...

Шешең байғұс бір үміт артты бізге,
(Қазағымнан осындай салтты да ізде).
Сүйісуге шөліккеп ернің қалды,
Қара бала оқуға тартты күзде.

Сол кеткеннен мол кетті,
Оралмады.
Жасыра алмай үмітін жанардағы.
«Менікісің мәңгілік бұдан былай»
Деген ыстық белгісін таға алмады.

Ауылда көп ығай мен сығайыңыз,
Оң жағынан тумасы күн-айымыз.
Арамызға түсті де ібілістер,
Екеуімізді қоспады құдайымыз.

Айналайын,
Айлабиу қара көзім,
Кездесіп-ақ қалып ең далада өзің.
Желмен бірге тұлымың желбіреген
Бір есімнен кетпейді бала кезің.

* * *

Мен ешкімге айта алмаймын былай деп,
Кейбіреулер біреулерден сұрайды от.
Құдай бар деп жар салмаймын жалғанға,
Дегенге де келіспеймін: құдай жоқ.

Ешкімге де етпес менің кеңесім,
Құдай бізді елемесін, елесін.
Мен мынаған сенімдімін – аллаңыз
Бар ма, жоқ па, бір көрері көресің.

* * *

Махаббат та кетті ұшып,
Жастық та,
Алданыпмыз құрғақ қана мастыққа.
Қанша жанып,
Өртенсек те
Өмірі
Тие алмады екі бас бір жастыққа.

Арманымның тек азабын көтердім,
Соны тағы көруге де бекеммін.
Есім шығып кетті көріп екеуді,
Есіңді кештеу қаққан екенмін.

КӨКТЕМ ЖЫРЫ

Көктемді көре алмайтын сияқты едік,
Шашылды Наурыз жыры шуақ төгіп.
Сүйісті қыз бен жігіт бақ ішінде,
Үстінен түсіп қалдым
Ұят болып.

Жүректің лүпіліне құлақ астым,
Жалма-жан кері қарай тұра қаштым.
Кәдеге жастар үшін жарап жатыр,
Пана боп махаббатқа түбі ағаштың.

Шыққандай кезі саған қарасынан,
Бауырым, сенесің бе сен осыған.
Балтырлар тулап-тулап шығып жатыр.
Шіріген шұлықтардың арасынан.

Наурызға жастар да әбден еліктеген,
Көшеге шықтым мен де желікпенен.
Көктемнің әсері ғой, үнсіз-түнсіз
Соңынан бір бикештің еріп келем...

МАХАББАТ МҰНАРАСЫ

Жолда

Алыстан,
Ғасырлардың қойнауынан,
Аягөз ару өлке аймағынан,
Көрінді бір мұнара сағымданып,
Бір мақсат орындалып ойға алынған.

Ежелгі замандарда елі жылап,
Жатса да бір қиянда жері жырақ,
Аяулы сол махаббат
Сол ғасырдан
Тұр әлі мұнарланып көрініп-ақ...

Біз болмай – бұл адалдық кімге қалсын,
Оқушым,
Небір аңыз тыңдағансың.
Соларды бөліп ескі дәстүрінен
Әр дәуір тек өзінше жырлап алсын.

Болса осы ақынның да сыбағасы,
Оқушым,
Басқа ештеңе сұрамашы.
Алыстан ағараңдап Ақ Баян мен
Көрінді Қозы Көрпеш мұнарасы.

Кездесу

Өткеннен ойға небір келді жайлар,
Жырға да сол бір ойлар болды қайнар.
Жанына адалдықты тұмар қылған
Жанымда жақсы досым Белгібай бар.

Білмейміз асығамыз неге қатты,
Бар маңай бізге тіпті ере қапты.
Алыстан ғашықтардың мазары да
Асығып бізге қарай келе жатты.

Қос қабір бір мазарда қатар шөгіп,
Мәңгілік адалдыққа жатар сеніп.
Біз болсақ бара жатқан секілдіміз
Өткенге бүгінгіден сапар шегіп.

Күтеді алдымыздан бізді үміттер,
Болсын деп таза жанды қыз-жігіттер.
Зұлымдық атаулыны артқа тастап,
Қуанып кездеседі ізгіліктер.

Қабір басында

Күзеткен махаббатты мақпал далам,
Сен үшін ұлан бар ма мақтанбаған?
Зұлымдық атаулыдан биік қапты
Айқасып құшақтары жатқан бабам.

Көрмген соң ба, мүмкін, бұрын келіп,
Денеміз сәл тоңазып, дірілдедік.
Содан соң жердегі бар адалдыққа

Ант беріп,
Ішімізден күбірледік.

Сол кезде бір іс болды кереметтей,
Мүмкін бе мұндайда оқыс елең етпеу?
Үстіне жалбыр киген бір қария
Ар жақтан шыға келді ебелектей.

Келмедік ештеңеге біз де ойланып,
Ар жақтан көрінгенде сыздай жарық.
Түкке де түсінбей-ақ қорқыныштан
Екеуміз бара жаттық мұзға айналып.

Деді қарт:
– О, тірілер, қандайсыңдар?
Не іздеп жүр едіңдер,
Қайдансыңдар?
Егерде қорғасаңдар адалдықты,
Дәл мына мен секілді болмайсыңдар.

Сендерге бір сөзім бар, балаларым,
Мен бейбақ махаббатты табаладым.
Сондықтан екі бірдей дүниеде
Болмайды ешқайдан да маған орын, –

Деді де алыстау бір жонға жырақ,
Барды да жоқ боп кетті әлгі аруақ,
Пақырдың кім екенін түсінгендей
Екеуміз есті жидық сонда бір-ақ.

Қара жер сол күйінде ойылмапты,
Қайта өзін болашаққа дайындапты.
Апыр-ай,
Адалдықтың құдіреті-ай,
Қодар да өз күнәсін мойындапты.

Махаббатқа табыну

Бір қабір – құшақтасқан Қозы – Баян,
Мен сол сәт не ойладым, өзіме аян.
«Екеуің үшін, – дедім күйіп тұрып, –
Зұлымдық атаулының көзін оям!»

Мен ондай бола алармын,
Бола алмаспын.
Бірақ та адал жолға қадам бастым.
Қайсыбір қарабетті жазалармыз
Жүзімен шындық деген ақ алмастың.

Бүгінде өтті-кетті көрген нала,
Жатсыңдар қатар мынау елмен жаңа.
Тірлікте бірге жүре алмағанмен,
Өлген соң қосылғандар – сендер гана!

Ақ Баян,
Қозы Көрпеш,
Бабаларым.
Ішімде жасырам ба жара барын.
Осынау кең далада келеді өсіп,
Сендердің сүйе алмаған балаларың.

Достыққа тәрбиелеп асыл, ізгі,
Шын сүйіп жарымызды,
Досымызды...
Қалайда Махаббат пен Адалдыққа
Иеміз әлі талай басымызды.

ӨЛГЕНДЕР ҚАЙТЫП КЕЛЕДІ

Толғама

*Какая чертовая сила,
Какая чертовая страсть
Меня вела и возносила
И не давала мне упасть?
Евгений Евтушенко*

Атысы таңның ағарған,
Батысы күннің қызарған,
Күндерің жаман жоғалған,
Ғұмырың жақсы ұзарған.

Ертемен ылғи тұрам да,
Уақыт – тұлпарға ырғимын.
Арманнан ұшып шығам да,
Қиялға барып сүңгимін.

Қарызбын күнге, түнге де
Парызға қалай көнбеймін.
Тындырып алмай бірдеңе
Әйтеуір тегін өлмеймін.

Анам да мені, жарықтық,
Алладан солай сұраған.
Өзімді-өзім тәрік қып,
Қалайша жоққа шығарам.

Сол өзі бізге керекі,
Өмірдің гүлі солмайды.
Өлгендер қайтып келеді,
Тірілер өле алмайды.

Жоғары жақта білмеймін,
Үстімнен қанша арыз бар.
Өлмеймін, дедім, өлмеймін,
Өлтірмей жүрген парыздар.

Кезіміз еді кішкене,
Тоймады қарын жармаға.
Қарындастарым тістеген
Қарызбын қалдық нанға да.

Есімде сол бір кездерім,
Еске алам жыртық ауылды.
...Қалдығы емес өзгенің
Өзімнің бауырларымды.

Солардан қалған түйірді,
Ауызға талай лақтырғам.
Ал менен қалған киімді,
Үстіне олар жапсырған.

Қарызбын, жай жоқ қамығар,
Қарызбын демей не, деймін.
Қарындастарым әлі бар
Қалдығын бірақ жемеймін.

Өкпем жоқ ешбір адамға,
Аялай алса арманды.
Кимейді бүгін олар да
Ағаларынан қалғанды.

Қарызбын татқан дәміме,
Қарызбын ішкен суыма,

Шәмшінің сәби әніне,
Қадырдың балаң жырына.

Желітім жастық шағымда,
Оқуды талай тастадым.
Достарым көп-ақ жанымда
Төбелестен де қашпадым.

Намысқа буып белімді
Сарт еттім қызып кеткенде.
Мартынов, Дантестеріңді
Шақырдым жекпе-жектерге.

Бұзық қой деме бір жүрген,
Қарызбын бәрің, бәріңе.
Жастықта біраз бүлдіргем
Бүлдіре түсем әлі де.

Жақсыдан жақсы тапқам жоқ,
Кеткенім емес бетімен.
Кешірім сұрап жатқам жоқ,
Кешіре көрме: өтінем.

Есениндерге еліктеп,
Сүйсіндім Омар Хайямға.
Білмеймін енді неліктен
Қалмады түк те... ой, алла.

Жанымды менің түсініп,
Көмегін берді Сағи да.
Шарапты бірде ұсынып,
Ұрысқан Мұқағали да.

Ол кезде өжет, батыл-ды,
Жаны да жайсаң жазира.
Еркелеп жүрген ақынды
Жұмысқа алды Фариза.

Жоқ кезде жақын, бауырлар,
Соттады мені «қатындар».
Сақтады бірақ арулар,
Жақтады мықты ақындар.

Ойлаймын соны әлі де,
Оларда қандай арман бар?
Өйткені оның бәрі де
Қасымға шәкірт болғандар.

Сәл қосып айтсам, асырсам,
Жүйкем де аздап қажалған.
Бүгінде ойлап отырсам,
Қалыппын талай ажалдан.

Сол өзі бізге керегі,
Өмірдің гүлі солмайды.
Өлгендер қайтып келеді,
Тірілер өле алмайды.

Шырқаттым қайта әнді де
Жанымды отқа жанып ап,
Қолдаған шығар әулие,
Қорғаған болар аруақ.

Қарызбыз өткен уақытқа,
Қарызбын жеген таяққа,
Жете алмай қалған бақытқа,
Жеткізбей кеткен саяққа.

Меңде де бар бір марғаулық,
Өзімін рас, нағыздың.
Бермейтіні үшін молдау қып,
Болашаққа да қарызбын.

Аруағына Алаштың,
Кім екеніне тегімнің.

Жапырағына ағаштың
Топырағына жерімнің.

Сонымды менің сезе ме,
Қарызбын тағы, тағы да.
Шашалып ішкен көжеме,
Қақалып жеген наныма.

Жаңа жыл сайын сезіндім,
Қарызбын басқан қарыма.
Қарызбын және өзімнің
Өмірде мынау барыма.

Көктеммен келген сәуірде
Қарызбын жаңбыр, бұлтқа да.
Қарызбын деймін, әрине,
Бақа мен шаян, құртқа да.

Ауыр ғой оның жұмысы,
Есекті арам десек те,
Арғымақ түгіл
Дұрысы
Қарызбын кейбір есекке.

Өмірден неге безінем,
Безінсем егер «қит» деме.
Қарыздай кейде сезінем
Көшеде жүрген итке де.

Не істейсің мендей саяққа
Салмақты жүк тұр жотамда.
Қарызбын саптыаяққа,
Толтыра тартқан бокалға.

Ең соңғым емес бұл менің
Көрейін тағы өкініп.

Шын болса өмір сүргенім
Айтайын неге өтірік?

Себебін соның айыршы,
Көңіл де мынау қайыршы.
Өмір де мынау қайыршы,
Сенім де мынау қайыршы.

Ащыдан бетім қайтпаған,
Бұйырмаған соң қаймағы.
Барлығын айттым,
Айтпаған
Түгім де енді қалмады.

...Қызбенен жүрген кезім-ді,
Ішіне бардым бақтардың.
Баса алмай желік сезімді
Қараңғы жақты бетке алдым.

Шықпайды әлі түсімнен
Менде де болды пұшық қал.
Олар да мені түсінген
Мауығып жүрген мысықтар.

Оңбаған сірә, болармың,
Ол қызбен кейін кетіскем.
Одан да кейін олардың
Талайыменен шекіскем.

Сол қыздың адал басына
Қарызбын түссе есіме,
Қабағы менен қасына,
Тамағы менен төсіне.

Құдайдың өзі сүйердей,
Білегі менен беліне.

Соттатып мені жібермей,
Кеткені үшін жөніне.

Өкпелеп,
Кетіп қалмаған,
Асыл жарға да қарызбын.
Кектеніп мені қарғаған,
Қатындарға да қарызбын.

Алыста тұрған сенімнің,
Азабына да қарызбын.
Жақында тұрған еріннің
Мазағына да қарызбын.

Өзіме сенген көңілдің
Ойлысына да қарызбын.
Осынау нұрлы өмірдің,
Қайғысына да қарызбын.

Білемін енді жөнімді,
Біліп ед, сірә, бірден кім?
Өйткені мынау өмірді
Дәл осылардан үйрендім.

Сол өзі бізге керекі,
Өмірдің гүлі солмайды.
Өлгендер қайтып келеді,
Тірілер өле алмайды.

Күнімді түңдей өбемін,
Түнімді күңдей көремін,
Сендерді сүйіп өлемін,
Күндерім қандай, о, менің,
Түндерім балдай, о, менің.

ОМАР ХАЙЯМ ҒИБРАТЫ

*Сүлуды қанша сүйсем көпсінбеймін,
Өмірім шарап ішіп өтсін деймін.
«Күнәңді құдай кешер» дейді маған,
Кешпесін, ешқандай кештірмеймін.*

Омар Хайям

Омар Хайям ішіп отыр шарабын,
Жүзім қанын,
Өзі ұнатқан тағамын.
Ойлы,
Мұңлы,
Жабырқаңқы,
Масалаң
Түсірмейді қолдан бірақ қаламын.

Жылтыңдайды шүңірейген жанары,
Ашу қысқан, делдиеді танауы.
Айналаның бәрін жоққа шығарып,
Бар ләззатты шарабыңнан табады.

Жүзін беріп дауыл,
Желдің өтіне,
Түсіп бара жатып «қабір» шетіне,
Құдайдың да құқайынан қорықпай
Түкіреді қоғамның да бетіне.

Жұрттың бәрі қорқытады құдаймен,
Дос емес ол ығайменен,
Сығаймен.
«Тұра тұр» деп құдайыңның өзіне
Шарабынан,
Шабытынан сұрайды ем.
Өміріңнің бар қызығы, бар мәні,
Тек қана осы, түк емес деп қалғаны.
Құдайды да сыйлап балдай шараппен
Бір сылқиту – шайырыңның арманы.

Аруларға айтары бар Омардың,
Шайыр бар да шайтан болып жоғалдым,
Омар тұрған кезде өмірде бармын деп
Сұлуларға сұқтануды доғардым.

Өзін-өзі жындандырып жел беріп,
Көрініпсіз мәңгүрттерге өр болып.
Үстем етіп ақылы аз жандарға,
Бұл адамды не істетпейді пенделік?!

О, ұлының рухы, қандай жоғары ең,
Жер бетінен табылмайды саған ем.
Ақын болып жарыта алмай жүргенше
Омарға мен сахи бөлсам жарар ем.

Айналаңда жағымпаздар қаптаған,
Бірін-бірі өп-өтірік мақтаған.
Ортам осы,
Ол да қара,
Мен қара
Одан қашып, қайда барып пәк болам?

Оны қалай жуып-шайып сөз қылам,
Өзімді-өзім жек көремін, көз жұмам.

Егер менің ішек-қарынымды ақтарса
Өзіме шақ жетіп жатыр өз кінәм.

Өз-өзіне күдікті жан адам ба?
Қорқатындай не істеп қойдың қоғамға.
Өзеуреген пенделерден өлдік қой
Бір сілтейін құйшы, сахи, маған да.

Шарап ішпе,
Іше берсін ақымақ,
Іше берсін мейлі үйінде жатып ап.
Бұл өмірге толмай орта көңілі
Ақын да ішсін тек көзі шатынап.

Ал, сен болсаң дүние қу сандалып,
Бар бақытым осында деп малданып.
Кедей ақын аузын ашып,
Көз жұмып
Қарап тұрсын жиһазыңа таңданып.

Бір басыңда дүниеңнің ғажабы,
Маңдайыңа озмыш хатын жазады.
Сезіп тұрмын,
Қарап тұрмын сүйсіне
Сүп-сүйкімді тағдырыңның мазағы.

Сүй қулықты,
Теппе оны өзекке,
Болғың келсе, ақылы бар бөз өкпе.
Байлықты қу,
Бақытты қу,
Қи жанды
Сол еңбектен асқан еңбек қажет пе?

Тап ақшаны,
Сал сандықтың түбіне,
Сездірме оны пенделердің біріне.

Неге жомарт бола қалғың келіп тұр
Қара айнаға,
Үңілгей бір түріңе.
Сонда басты ауыртпайды сәл қайғы,
Дүние қуған құмарың да қанбайды.
Ешқашанда ашымайды миың да
Шараптың да еш қажеті болмайды.

Тасып жатқан ақылым жоқ далаға,
Бірақ сендей, «бақыт» қуған «балаға»,
Жанашырлық пікірімді білдіріп,
Жалғыз атым сыр ашуға бола ма?

Жазба өлеңді,
Жазады оны шайхылар,
Байлығың бар, құдай берген «бойтұмар»
Ақын болып ақиқатты жоқтасаң
Арт жағыңнан небір ғайбат айтылар.

Таптырмайтын осы жолың – жол ғажап,
Бай адамдар бола алмайды елге жат.
Жаман атың дүниеге кетпейді
Көрінгенге бола алмайсың сен мазақ.

Байлығың бар жұртқа сөзің өтеді,
Сол байлығың ұрпағыңа жетеді.
Ақын болсаң жазып қойып шындықты,
Омар құсап даңқың шығып кетеді.

Қырсық па әлде түсінбейтін, бетпақ па,
Маскүнемдік құдай атқан жақсы ат па?
Омар Хайям дәл осылай ішкен деп,
Бір ақымақ түсіп өлді батпаққа.

Олмын деме егер іше бастасаң,
Ішкеннен соң, ішпеген боп тастасаң.

Бұл фәниде іше алады тек Омар
Ұқсай алмай ешкімге де, ешқашан.

Омар Хайям бір-екі күн сілтеді,
Ішкіштіктен емес және бұл тегі.
Ішіндегі шығара алмай дерт-уын,
Шіркін өлең қос бүйірден түртеді.

Ләзім емес сілтей беру,
Шығыста,
Тастай салғын, бір беткейлік дұрыс та.
Таусылған соң ішіндегі «зәмзәмі»
Құмыраны тастай салды бұрышқа.

Содан кейін сайқымазақ тілімен,
Төкті жырды кірпік ілмей түнімен,
Ақиқатты ашысынан тұрғызып,
Өтірікті айдап шықты інінен.

Сенің болса жиылмайды айылың,
Ал мынауың елден шыққан қай ырым?
Ішер болсаң, Омарша іш, әйтпесе
К... қыс,
Шыным осы,
Бауырым.

Қиялилар толып жатыр фәниде,
Түйсіксіз деп айта алмаймын бәрін де.
Ас ішеді бір бөзөкпе әр үйде,
Асаяқты тауысатын әрине.

Өсекшілер сымпылдатып есекті,
Пісіп сөзді торсық етті,
Мес етті.
Еркіндігін көре алмайды шайырдың
Ту сыртынан лақтырады кесекті.

Осы жерде өсекші кім,
Қатын кім?
Осы болды дерті талай ғасырдың.
Атақ-даңқы ол өзінше бір басқа
«Зәмзәмін» де қызғанады ақынның.

О, шайы ақын,
Отбасыма кел менің,
Өзің болдың пайғамбарым,
Сенгенім.
Сенсің, Омар,
Жұрт алдында сорлы етіп,
Қызғанышын талқандаған пенденің.

Омар Хайям ішіп отыр тағы да,
Ғажап іздеп фәнидегі жанына.
Бақиыңа асықпайтын түрі бар
Екі қолын тіреп алған жағына.
Жалғыз ғана тіл табары,
Серігі,
Қыздыратын шабытының көрігі –
Алау шарап қасқалдақтың қанындай
Толып тұрса құмырада өмірі.

Ол болмаса жомарт сахи бар дайын,
Шарап жайын сол біледі әрдайым.
Бәрі соған жүгінеді қайғырса
Қиындыққа кім соқпайды маңдайын?

Қатын құсап қашпау керек қайғыдан,
Қайғыға да қарсы тұрар ойлы жан.
Ылғи дәмін тата берсең шылқытып,
Жүрегіңді айнытады майлы дәм.

Өмір тәтті бола алмайды ылғи да,
Арбаң күнде ылғи дұрыс сырғи ма?

Ылғи өрде тұра алмайсың шіреніп
Түсіреді өмір бірде ылдиға.

Ылғи тәтті жазылған ба маңдайға,
Тәттісіз де дәм ішуге болмай ма?
Қал-қадірін білдіруге тәттінің
Қатты дәм де тіреледі таңдайға.

Жылы-жұмсақ ылғи бола бермейді,
Алла айтады:
«Қаттыны да көр» дейді.
Естіп жүрміз бәрі де бар өмірде,
Темір жұтып қойғандар да өлмейді.

Аман болсаң қауіп-қатер, ажалдан,
Көз алдыңа талай келер о жалған.
Менің айтқан сөздеріме сенбесең
Осыларды сұра, досым, Омардан.

Біле білсең, күнде ойын-той болмайды,
Түсіне алсаң, тірліктегі мән-жайды.
Басы барлар келер күнді сезініп,
Қыс қажетін ерте бастан қамдайды.

Ұлы шайыр бәрін білген данышпан,
Ойы да оның күнмен, түнмен жарысқан.
Үнсіз басып келе жатқан азапты
Көре алады жер түбінен,
Алыстан.

Ол қайғыны қалап еді қай күні?
Көтеріліп аруағы,
Айбыны,
Қара бұлттай қаптап келе жатса да,
Таңнан тұрып қарсы алады қайғыны.

Қалың қабақ,
Ұзын қара сақалы,
Дүнияға ол да бір тіл қатады.
Шайырыңның жүзін көріп сабырлы,
Азап-қайғы қашып бара жатады.

Кештің алау жалынындай шарапты,
Қандай ұлы «өнер тапқыш» жаратты.
Шұғыласына бөлеймін деп тағы да,
Шарап құсап шапақтанып таң атты.

Шайыр бүгін тұрды ұйқыдан нұрланып,
Тіршілікке қарайды ойлы сыр бағып.
Саудагерлер,
Кедей-кепшік,
Қалың жұрт,
Базар жаққа тартты дейсің тырбанып.
Әлем бүгін тым басқаша қарайды,
Күнде нұрлы, таң да сырлы арайлы.
Түнгі ұйқыда бұйраланып, ұйысқан,
Жайып шашын ағаштар да тарайды.

Бүгін шайыр сергек сондай ажарлы,
Менсінбейді,
Өлім,
Қайғы,
Ажалды.
Елестетті арулардың ақ жүзін
Дүниенің нұрын көріп базарлы.

Отыр шайыр қасында күн, қасында ай,
Басы айналған Бағдаттың шахындай.
Қайран шайыр күбірлейді ішінен,
Ыстық демі өрекпейді басылмай.

Пәрәнжіні сыпырғанда бетінен,
Қара көздің қиығымен,

Шетімен.
Жанарыңды салсаң тіке тым қиын,
Өліп кетпе, сақта өзіңді, өтінем.

Кім аялап,
Үлпідетіп өсірген,
Толғанайдай көздерінде шешінген.
Бұл фәниде түк көрмеген пақырдай
Рахат-ай, бір танасың есіңнен...

Бұл фәниден құрып кетсін жезөкше,
Ақылыңмен ақылдас та,
Кеңес те,
Көз алдыңа алып келіп аң-таң қал,
Бағанағың шын ба өзі,
Елес пе?

Жоқ ешқашан,
Жоқ ешқайда тұрлауы,
Болып сонда жезөкшенің құрбаны,
О, шайыр-ай, бостан-босқа шығындап,
Оңды-солды шашыпсың ғой ділдәні.

Осылай деп ойлайды көп пәтшағар,
Осындайды жүрміз естіп,
Баста бар.
Шайыр біткен болса егер де періште
Арасында бар Омардай патшалар.

Бір-ақ шайыр бара алмайды күнәға,
Қаға алмады қағар жерге сына да.
Іші езіліп, былай деді: «Қарағым,
Өмір бөйы мені қарғап жылама».

Қайран Омар адал еді,
Арлы еді,
Алқымына тығылды да бар демі:

«Балапаны аққуымның, аман бол,
Жетер маған жезөкше де, бар», – деді.

Естимін деп осыны кім ойлапты?
Зәнталақтың тіліне кім май жақты?
Тобесінен көріп тұрып,
Солардың
Құдай тілін қалай ғана сайратты?

Жүрген кезде талай пақыр қызды аңсап,
Қайта оған қызығар ек біз болсақ.
Не істемесін беделі өтсе сұлуға
Өзі сондай болып алсын, қызғаншақ.

Сұлатып-ап,
Құлатып-ап ұзыннан,
Тұмсығын бір етсем деймін қызыл қан.
Кеше біреу тіл тигізіп шайырға
Найсап депті,
О, ақымақ,
Бұзылған!

Тым сабырлы шайырға да таңғалам,
Көрсін солай бір сөз айтып жан маған...
Ұстамды ғой жыныңды Омар кешірген,
Қайда барып оңам дейсің, оңбаған.

Шынымды айтам.
Таңғаламын,
Жалғанда
Бұл Омардай кешірімді жан бар ма,
Әлде жұмсақ жаны сәби адам ба?
Жоқ болмаса ашық ауыз,
Аңғал ма?
Болса-дағы адал, ашық досына,
Өте қатал сияқты еді қасына.

Ана қыртты қалай ғана кешірді
Сөз келтіріп қасиетті басына.

Мынау сұмдық, түк те емес бұрынғы
Шыдам бітті,
Айтайыншы шынымды.
Шектен асқан кеңдігімен аса тым.
Шайырың да келтірді ғой жынымды.

Найсап депті,
О, құрыған,
Антұрған,
Қандай ит ең,
Өшкен, біткен
Сарқылған.
Алла атынан ант етейін нан ұстап
Өмір бойы түсейін мен артыңнан...

Жүз қасиет бар шайырдың басында,
Оққағары және де бар қасында.
Тілі шығып келе жатқан кезінде
Мылқау болып қалған екен жасында.

Тым нәзік те,
Тым сезімтал
Тым зерек,
Бала бопты басқалардан бір бөлек.
Өсіріпті ай, жұлдыздар аймалап,
Шұғылалы күн,
Нұрлы мақпал түн жебеп.

Келе жатты жаны жамал ән-күй боп,
Топырағынан өсіп-шықты дән билеп.
Арайлы таң сүйіпті оны құшақтап,
Алаулы кеш тербетіпті әлдилеп.

Сөйтсек тілдер тиіпті оған безенген,
Сөйтсек көздер тиіпті оған кезенген.
Түнөп жатса,
Дүкеніне ұстаның
Таң алдында тілі сайрап жөнелген...

Болмауы үшін сөзіміздің қатесі,
Осы және шыны менен төтесі.
Біз сиынған ұлы Дәуіт пайғамбар,
Су иесі Сүлейменнің әкесі.

Сөл Дәуіттің қасиетті дүкені,
Көзден, тілден қалғандарды күтеді.
Алла атымен сөл дүкенге түнеген
Зағипқа көз, мылқауға тіл бітеді,
Қасиетті пайғамбардың дүкені.

Омар Шайыр өмір атты арбадан.
Талай рет түсіп қала жаздаған.
Сөл кездерде сахабалар қолдаған
Періштелер қанатымен қорғаған.

Кейде осыған мастанып ол, малданған,
Пеңделерден қайта тағы алданған.
Оның таза, адал, әділ екенін
Білген Алла өз құлына жар болған...

Қателіктер шайырда да жетерлік,
Кейде өзін қояды ол шешен қып,
Көргені рас бұл фәниде көп нәрсе
Көрсетеді соның өзі көсем қып.

Қателігі оның мынау тағы да,
Көрінгеннің тірлігінің қамына,

Көрмей,
Білмей,
Кетеді де кірісіп,
Азап тілеп жүреді ылғи жанына.

Ең қиыны болса да зор атағы,
Кейде қатты қателесіп жатады.
Өзін сүйген Құдайды да ұмытып
Күнәнің ең үлкеніне батады.

Құдай сені жақтайды оны жақтасаң,
Сақтайды ол өзіңді-өзің сақтасаң.
Сіз Құдайды ұмытқанмен бір сәтке
Құдай сізді ұмытпайды ешқашан.

Ел шекесі неменеге қызады?
Сол қызулық жұрттың көбін бұзады.
Жаратқанның тізімінде тұрсыз сіз
Тізімінен өзі ғана сызады.

Таңды бұзып жаңа атқан қайырлы,
О, зинақор,
Тағы арбадың шайырды.
Қалай ғана кейіпің мен пиғылың
Өзгермеген сол қалыпы байырғы.

Сен тағы да бүлдіресің бар елді.
Көп адамды ластайсың, әлемді.
Қалай ғана қорықпайсың құдайдан
Әкет әрі әдетіңді,
Пәлеңді...

Біссімиллә, пәлекеттен, мынадан,
Сақта, құдай, шайырыңды күнәдан.
Атар таңның ақ дидарын көрейік
Келешекте бәріміз де дін аман.

Тағы, міне, ойнақ-жиын басталды,
Дүгалаумен ақымақтау бастарды.
Ақша үшін сатылып тән, денелер,
Үф-сүф қылып сыпырады мастарды.

Жалтыраған зинақордың ақ саны,
Менсінбейді ділдәңыздан басқаны.
Етектерге сүзіледі мөлиіп
Бишаралар, ақымақтар ақшалы.

Мың сан ой бар қорғасындай басында,
Шарап та жоқ, ару да жоқ қасында.
Бұл пендеге дос болмайды ділда да
Ару, шарап алтын менен асыл да.

Майдандасқан екі күдік, бір үміт,
Неткен әмір бара жатқан жын ұрып.
Ауыр-ауыр күрсінеді шайырың
Екі жүзді дүниеден түңіліп.

Залымдықтың небір түрін игерген,
Адамдардан жұрттың көбі именген.
Жақсылықтың жолын кесіп залымдар
Жамандықты қалай тез-ақ үйренген.

Жердің беті жанжал, қырғын, көп талас
Тоқайласпай
Соғылысқан басқа-бас.
Қандай жандар өң-түсі жоқ шетінен
Алакөзбен сығалаған бақталас.

Алдау, арбау бәрі жалған, өтірік,
Бары осы: фәни, бақи – екі үміт.
Ах ұратын шығар тіпті қара жер
Осыларды көтергеніне өкініп.

Жағымпаздар хакімдерге құлаған,
Найсап олар
Атақ, мансап сұраған.
Арыстан мен қасқыр еді бір кезде
Түлкі болып бара жатыр бұл адам.

Үміттеніп үлде менен бүлдеден,
Патшаны да, алдайды елді тілменен.
Аянышты-ау ақымақты аяу да
Арт жағында не қаларын білмеген.

Осы жұртың әрнәрсеге ыңғайлы,
Қызық тіпті,
Бір сөзінде тұрмайды.
Өтіріктен өтірік деп қашады
Бірақ оны ұйып тұрып тыңдайды.
Қаймақ тәтті,
Ащы дейді тортаны.
Бардан безіп,
Жоққа үміт артады.
Ақиқатты өліп-талып іздейді
Бірақ оны кездестірсе қорқады.

Ойнамайды
Әділет пен ар мұнда,
Адалдықпен бәрін жеңіп алдың ба?
Мына өмірді жүреді ылғи оқ бойы
Жағымпаздар күрескердің алдында.
Күрескерлер
Іздегендер шындықты
Көп кешікті.
Енді ғана сырды ұқты.
Құлығыңа жұмсай алмай құлықты
Бастан кешті небір азап, сұмдықты.
Бұл өмірің тозақ па,
Әлде жұмақ па?

Түнек пе әлде,
Дірілдеген шуақ па?
Күрескерлер ерте ұрынып таяққа
Тым кешігіп жетеді ұлы мұратқа.

Ақ пен қара келісе алмай барады,
Арамдық – тың,
Ал адалдық – жаралы.
Тарлық, кеңдік,
Ақиқат пен өтірік
Тартысады төмен менен жоғары.
Бай мен кедей,
Саудагер мен алушы
Ортасында делдалдар мен табушы.
Осылардың таразылап тірлігін
Азап шеккен ақын менен жазушы.

Бүгін Қыдыр түні өтті,
Таң атты,
Күткізген-ді тауысып бар тағатты.
Тура елу бір жасқа толған таңында
Омар Хайям талақ етті шарапты.

Шайыр отыр,
Шайқап іше алмайды,
Ант етті ол,
Енді ішуге болмайды.
Көрді түнде
Аян берді түсінде
Аруақты енді қалай алдайды?

Сәл күдігі болса-дағы ептеген,
Бұрын шайыр құдайыңды жоқ деген.
Не сенерін,
Не сенбесін біле алмай
Ойнайтын-ды су мен жалын, отпенен.

Өтті, жетті,
Кетсін енді мазағы.
Зытты, бітті,
Тамам болды азабы.
Енді шайыр естелік қып тек қана
Арулар мен шарап жайлы жазады.

Енді шайыр жүргізіп бір құзырын,
Өткен-кеткен еске алады қызығын.
«Кім біліпті мұндай қызық боларын
Шараптан да тәтті екен ғой жүзімің?»

Дейді шайыр өзіне-өзі ішінен,
Оны сіз де,
Оны мен де түсінем.
Жан-жағына шайыр аң-таң қарайды
Қуанышпен оянғандай түсінен.

Қанша сүйсе,
Сонша сүйді сұлуды,
Маңайына періштелер жиылды.
Талай сұлу өз ырқымен бас иді
Соның бәрі шараппенен жуылды.
О, тентек ой,
Көрінсең де сен оғаш,
Өзіңменен шайырларды ала қаш.
Пенделерді сөкпедің не,
Сөктің не
Өмірдің де өзі мынау жалаңаш.

О, арудың ақмаралы, қандайсың?!
Жарқ етіп бір жаңа атқан таңдайсың.
Көрінбеші,
Сәл көрінсең көзіме
Қайдағыны қиялдатпай қоймайсың...

Сені теңеп айта алатын сөз де жоқ,
Саған өліп сұқтанатын кез де көп.
Көп еркектің саған ғашық болғанын
Көре алмаймын,
Кетсем бе екен кезбе боп.

Түнде көктен шықпай-ақ қой айым боп,
Ғашықтарда не көп, білем,
Уайым көп.
Одан дағы пақыр болып кетейін
Ғашық болып азап шегер жайым жоқ.

Аялдамай ертеңге емес,
Бүгін-ақ,
Өтсем деймін бұл өмірден зымырап,
Өзің жайлы түк естімей,
Не көрмей
Құлағым мен көзімді тарс жұмып ап.

13.06.-17.07.1998 ж.

ОЛАР 28 ЕДІ

Біздің қырандарымыздың қалай соғысып жатқанын естідіңіз бе? Немістің танкілерін шетінен өртеуде. Шүйіліп келе жатқан жау самолеттерін винтовкамен-ақ атып түсіріп жатыр. Ал, Дубосеково разъезі жанындағы шайқас ше?! Құрыш құрсаулы құбыжықтар қанша екілене өршеленгенмен, ержүрек жауынгерлер оларды бір адым да ілгері бастырмады.

И. ПАНФИЛОВ

Олар – 28 болатын-ды,
28 әлемнен жаратылды.
Сол бақыттың иелері
Тігіп өлді
Жауларының басына қара туды.

Шегінуді білмеді,
Шегінбеді,
Болашаққа нық болды сенімдері.
Ажалды олар құшақтап құлап жатты
Бақытындай бір көрген өмірдегі.

Бойларынан сөнбеген жалын қалмай,
Тәңіріне жеңістің табынғандай.
Осындай да «махаббат» болады екен
Ажалды да құшты олар арулардай.

Соғыс деген осындай «көңілді» ме?
Танк қаптап келеді «өмір» міне.
Жастығында жалындап жанып тұрып,
Өмір түгіл сүйді олар елімді де.

Олар 28 болатын-ды,
28 жарықтан жаратылды.
Енді міне қараңыз адамдарды,
Білмейтұғын аңға да оқ атуды.

Мынау қандай, құдай-ау, тасыр қылық,
Мойнын үзіп бір-бірі басын жұлып,
Мұны кімдер, апыр-ау, ойлап тапты
Адамдарды адамдар жатыр қырып.

Олар 28 болатын-ды,
28 сәуледен жаратылды.
Білмейтұғын қараңыз адамдарды
Тышқанның да мұрынын қанатуды.

Ештеңені білмейтін бейкүнәлар,
«Өмір қандай сүйкімді» дейтін олар.
Қарауытқан ал мына түрлерімен
Аяй алар адамды қайтіп олар.

Олар 28 болатын-ды,
28 жалыннан жаратылды.
Танктерді қаптаған қарсы алып тұр
Қарсы алғандай қайғылы қара түнді.

Тасбауырлар тырмысып келе жатыр,
Ажалдың да барына сенеді ақыл.
28 қастүлек түрегелді
Түрегелмей қайтеді,
Өледі ақыр.

Содан кейін дұшпанға қарсы атылды,
Қанша фашист сол жерде жан шақырды.
Көк аспаннан домалап жау ұшақтар
Қанша танк – құбыжық қаусатылды.

Солай болды,
Батырлар солай өлді,
Москва мен құтқарып талай елді.
Өлді дейміз,
Өлген жоқ хас батырлар
Бастап берді Жеңіске талай ерді.

Солай, солай самғатып жастық ағын,
Шырқатады ерлік пен достық әнін,
Сол батырлар айналып ағаштарға
Түрегеп тұр түбінде Москваның!

ЖАРАТҚАН МЕН ЖАҒЫМПАЗ

Бәріміз де білеміз,
Жаратқанға пендеміз,
Жалбарынып жүреміз,
Сол жалғызға сенгеміз.

Арындаған ақының
Аллаңызды сүйеді.
Қаһарманың, батырың
Ол да басын иеді.

Патшалар да құдайға,
Мың мінәжат етеді.
Барлығы да былай да
Жер түбіне кетеді...

Күнәңізді кешіред
Намаз сайын Аллаңыз.
Сондықтан да бес рет
Тоңқаяды моллаңыз.

Ешкімнің де ақылын,
Тыңдамайды Тәңірім.
Жүргізеді ақырын
Бәріне де әмірін.

Болады екен мұндай зат,
Жалғызыңның жанын жаз,

Жеңген екен ыңғайлап,
Жылмаңдаған жағымпаз.

Ылдым-жылдым қара бет,
Тәңіріге барыпты.
О, ғаламат, керемет
Сөзге тартып алыпты.

Ылғи солай үнемі,
Қалқиып ап құлағы,
Балағынан кіреді,
Бөрікінен шығады.

Айласы мен ақылы
Аллаңызға қызықты.
Сөйтіп жүріп ақыры
Жаратқанды бұзыпты.

Далада қап моллаңыз.
Көрге басын иеді,
Осы күні Аллаңыз,
Жағымпазды сүйеді.

* * *

Ортайған көңіл толмайды,
Орнына жастық келмейді.
Қартаймай енді болмайды,
Жанына ешкім сенбейді.

Өмірім солай, айналам,
Енді жоқ шалқар, кең алым.
Кім қайдан білсін
Қайнаған
Ішімде менің не барын.

Жалынды жастық өмірдің
Өтіп те кеттік тұсынан.
Өксумен өлген көңілді
Өзіңе не деп ұсынам?

ТЫНЫШТЫҚ

Қорқа алмаймын өлімнен,
Өлім талай көрінген...
Керісінше, шошимын
Мандымаған өмірден.

Мына мендей қазаққа,
Түк етпейді азап та.
Қорқам бірақ қалам деп
Қайдағы бір мазаққа.

Мазақ деген – қорқыныш,
(Осы тұрыс, сол тұрыс).
Сезетінім әйтеуір,
Бәрінен де көр тыныш.

ӨМІР АҒЫСЫНДА

Өмірдің толқын-толқын ағысында,
Біреудің кетіп жатса салы суға,
Біреулер бір-бірімен соғысуда,
Біреулер бір-бірімен табысуда.

Тынымсыз тіршілікте жағаласып,
Қолыңнан келіп жатса жағаға шық.
Барамыз нақ қайнаған дүрмегінде
Елдің де түр-түрімен араласып.

Біреудің жүре алмаймын арқасында,
Біреудің қызғанбаймын қалтасын да,
Кемің де, артығың да байқалмайды
Қалқыған қалың жұрттың ортасында.

Сорды да ешкім маған телімейді,
Бағым да ешқашан да кемімейді.
Өзімнің түсінерім осы ғана:
Жұртынан бөлінгенді бөрі жейді.

КҮЛТЕГІН

Көк түріктің көк семсері Күлтегін,
Түркі үшін шырағындай пілтенің,
Табғашқа да, шүршітке де, түркешке
Семсеріңді онды-солды сілтедің.

Тәңіріңнің текті қылған шағы ма,
Сол кездегі түркілердің бағына?
Желкідеген найза ұстап қолыңа,
Он жасыңда садақ ілдің қарыңа.

О, Күлтегін,
Зерделісің,
Жетіксің,
Бала болмай,
Дана болып өсіпсің.
Есейгенде ер-тоқымды тақ қылып,
Сәбиіңде бесік қылып отіпсің.

Сені солай жаратты ма құдірет,
Өз қамыңды ойламапсың бір рет.
Айналасы анталаған қалың жау
Сен болмасаң көп түріктің күні жоқ.

Елің үшін суға кешіп етікті,
Бар ғұмырың 47-ге жетіпті.
Жар құлағың жастыққа бір тие алмай
Бар өмірің ат үстінде өтіпті.

Солай туса өле алмайды құр тегін,
Түңілдірмей, төрге сүйреп түркі елін,
О жалғанды ер үстінде көрмекке
Ажалға да атпен кеттің, Күлтегін.

БІЛГЕ ҚАҒАН

Білге қаған жылап тұрды солқылдап,
Бастан ұшты тәңірқұты – алтын бақ.
Ойсыратып кетті орданы қайғысы
Күлтегіннің орнын қалай толтырмақ?

Жылап тұрды қалың түркі қаралы,
Жылап тұрды және Білге қағаны.
Бұндай ұлды Тәңір өзі бермесе,
Көк түрігің енді қайдан табады?

Туылар да,
Табылар да, ал бірақ,
Оған дейін халық қалар қалжырап.
Білге қаған осыны ойлап қайғырад
Қайсар басы төмен қарай салбырап.

Мынау қайғы созылады-ау сан жылға,
Мынау қайғы айналады-ау қан-жырға.
Сезді Білге оң қолының жоқтығын
Күлтегіннің ескерткіші алдында.

ҚАПАҒАННЫҢ ЖАЗАСЫ

Қапағанның сатылғаны-ай қатынға,
Қастық ойлап Күлтегіндей батырға.
Елтіріс пен Ұмай ана,
Кешірші,
Бір шикілік болмап па еді затында.

Жоқ сендерден қателік те бір мысқал,
Қапағанды айналдырды ылбыстар.
Дұғалауға ақымақтау кәлласын
Қойнына кіріп кетті бір мыстан.

Шүршіт қатын болды жоймақ түркі елін,
Халық білді бір шүленнің түртерін.
Қапағанға адал еді ел үшін
Тоныкөк те,
Білге менен Күлтегін.

Алып еді ібілістер мазаңды,
Алдың,
Біттің,
Өлдің,
Көрдің сазыңды.
О, Қапаған, өкінетін жайың жоқ
Әділетпен Тәңір кесті жазаңды.

БАЛАЛЫҚ

Жүрегімде туған жер суреттері,
Көз алдымнан сол сурет бір кетпеді.
Шарайнадай ашылған аспанынан
Келіп қонды кеудеме бір кептері.

Еске алғызды сағынтып сүмбі талы,
Жапырақтар жармасқан әр бұтағы,
Ертеңіме елеңдеп ерте оянып,
Күтіп тұрған жаңдаймын таңды тағы.

Бозторғайы қанаты дірілдеген,
Жаулап алған жапанды бір үнменен.
Сол аспанның астында, сары далада,
Жалаң аяқ жар бойлай жүгірген ем.

Бала кезім,
Бал кезім бұлдыраған,
Бұлақ едің бұрылмай сылдыраған.
Енді бүгін жоғалып қайда кеттің,
Уа, дүние-ай, қыр асып құлдыраған?

Бала достар сол күнгі жоқ бүгінде,
Толқынымен өмірдің кетті бірге.
Бара жатып тал түстен бесінге ауып,
Нұр-шуағын басқаша төкті күн де.

Ақтармасам осылай ойларымды,
Түсінбедім,
Өмір-ай, байлауыңды.
Құлазытып қайтесің,
Қалап тұрмын
Оралмай-ақ біржола қойғаныңды.

БОСТАҢДЫҚ АУДАНЫ

Бостандық еді бұрыннан да ұраным,
Енді міне, Бостандықта тұрамын.
Мен бетімді Болашаққа бұрамын,
Ертеңгіге елеңдейді құлағым.
Енді міне, Бостандықта тұрамын.

Мен қазақ ем елеңдеген ертеңге,
Алаң болған өз жерімде, өлкемде.
Қаншама жыл танк тұрды жолымда,
Қанша ғасыр зеңбіректер – желкемде.
Мен қазақ ем елеңдеген ертеңге.

Тауым, далам, сары белім, қыратым,
Аңсап жеткен мақсатым мен мұратым.
Биік қойып байлық пенен бақыттан
Бостандықты аңсайтұғын бір атым.
Тауым, далам, асқар белім, қыратым.

Өзен, көлім, ормандарым, құмдарым,
Қанша ғасыр үнсіз шертті мұңдарын.
Бел-белеңім айта алмады сынғанын,
Сыңсығанын, сусығанын тыңдадым.
Өзен, көлім, ормандарым, құмдарым.

Дәуітәлі СТАМБЕКҰЛЫ

Енді өзімнің Отанымда тұрамын,
Қабылдаған күннің нұрлы шуағын.
Бұрын тұрғам Отанында біреудің
Және соның жырлағанмын ұранын.
Енді өзімнің Отанымда тұрамын!

НАУРЫЗЫМ МЕНІҢ

Наурызым келді, көктем де келді,
Аралап кеттік көк белдерімді.
Еске алып тұрмын өткендерімді,
Тексеріп тұрмын өткелдерімді.

Сағынып тұрмын кеткендерімді,
Табынып сүйдім жеткендерімді.
Еске алып тұрмын тәуекелшіл,
Қаны мен терін төккендерімді.

Тасығаным мен басылғанымды,
Өткізген бастан ғасырларымды,
Үмітке толы, арманға толы
Алдымда тұрған асуларымды.

Еске алып тұрмын жақындарымды,
Алмастарым мен асылдарымды –
Хаңдарым,
Биім,
Батырларымды,
Жырауларым мен ақындарымды.

Төгілген бекер қасық қанымды,
Құштарлық қысып асыққанымды,
Еске алғым бірақ келмейді енді,
Өзімді-өзім жасытқанымды.

Елестеп көзге қыраттарым да,
Былдырлап бала бұлақтарым да,
Біріне-бірі ғаламат ғашық
Дүниенің бәрі сыр ақтаруда.

Кеудемнен, досым, жұмақ қабылда,
Жұмақ қабылдап, бір-ақ дамылда.
Наурыздан саған шуағын төгем
Көзімде жанған нұр от барында.

Наурызым менің, шуағың арай,
Жетеді енді шыдамым қалай?
Қарсы алып сені халқыммен бірге,
Алдыңан күтіп шығамын талай!

САҚТА, ҚАЗАҚ, МАЛЫҢДЫ!

Сатпа, қазақ, малыңды,
Сақта, қазақ, жаныңды,
Ойла ертеңгі қамыңды.
Сатсаң егер малыңды,
Жоғалтасың бағыңды,
Сатпа, қазақ, малыңды.

Құралады мал бастан,
Малың – бағың, бау-бақшаң.
Жау жоқ деме жерің мен
Сол мал үшін жауласқан.
Малың – бағың, бау-бақшаң.
Малың – барлық байлығың,
Айлығың мен шайлығың.
Малдан егер айрылсаң,
Көкесі сол – қайғының.
Малың – бағың, байлығың.

Өссін десең өркенің,
Сатпа малды, сен, тегін.
Малың – құтың, ырысың,
Болашағың, ертеңің,
Сатпа, малды, сен, тегін.

Малсыздығың – жарлылық,
Молшылығың – малдылық.

Малың болса мыңғырған
Өмірің де мәңгілік,
Қалма, қазақ, қаңғырып.

Сатпа, қазақ, малыңды,
Сақта, қазақ, жаныңды,
Ойла ертеңгі қамыңды,
Сатсаң егер малыңды,
Жоғалтасың бағыңды,
Сатпа, қазақ, малыңды.

АМАН БОЛСЫН АУЫЛЫМ

Сақта, жұртым, ауылды,
Ауылдағы қауымды,
Қалай ғана қиясың
Қиындыққа бауырды,
Сақта, жұртым, ауылды!

Ауыл бізге – тас қорған,
Ауыл бізге бас болған,
Қазағымның ертеңі
Сол ауылдан басталған.
Ауыл бізге – тас қорған.

Аман болсын ауылым,
Ауылдағы бауырым,
Болар дейді біреулер
Қиындықтың ауыры.
Аман болсын ауылым.

Қайысады қабырғам,
Адамдаймын жарымжан,
Ауыл халін ойласам,
Айырыламын сабырдан,
Қайысады қабырғам.

О, ауылым, қалғыма,
Малсызға да, малдыға,

Қыс келеді қылкөпір
Ауыртпалық алдыда.
О, ауылым, қалғыма.

Шөбіңді жи аңғардан,
Мал кетпесін албардан.
Қамдан, аңқау қазағым,
Қапы қалмас қамданған.
Шөбіңді жи аңғардан.

Оны неге жасырам,
Жеткізуге асығам.
О, қазағым, қайтейін
Бұлт кетпеген басынан,
Оны қалай жасырам.

Ой ойлаймын сан қилы,
Жалын буып жан күйді.
Әр ізіңді келер қыс
Ауыртпалық аңдиды.
Ой ойлаймын сан қилы.

Сақта, қазақ, ауылды,
Ауылдағы қауымды.
Қалай ғана қиясың,
Қиындыққа бауырды,
Сақта, қазақ, ауылды.

1998-1999 жж.

ӨЛЕННІН ТУУЫ

Өтірік айта алмаймын, сен осыған,
Жанымның жалындатып жарасынан,
Сәтімде өлең жазған от шығарам
Сұп-сұйық қан мен тердің арасынан.

15.06.1999 ж.

ҚАЙЫРЛЫ ТАҢ

*Басынан балалығы кетпеген,
Өмірі даналыққа беттеген
Адал адамдарға арнаймын!
Автор*

Қайырлы таң!
Жолсерік,
Қалың қалай?
Дей алмаймын тірлікте бәрін де оңай.
Тілектеспін,
Жүгіріп іздесең де
Бір жамандық алдыңнан табылмағай.

Қайырлы боп жаңа атқан аппақ таңың,
Алып ұшсын асулы соқпақтарың.
Қилы-қилы әуен бар сапарыңда
Соның ең бір шырқағын тәп-тәтті әнін.

Сыймай тұрған дәндер көп қауызына,
Досы менен арналған жауызына.
Еңбекте де жеміс бар қилы-қилы
Түссін соның дәмдісі ауызына.

Сапарда бұл көп адам солықтайды,
Қуаныш пен тұрады болып қайғы.

Көп болғанмен адамның асылдары
Алғырлары солардың жолықпайды.

Сәттерінде қиналған,
Бір қысылған,
Қызығың да жолықпас күнде ұшырған.
Сапарыңда көп адам кезіккенде,
Серік болсын жаныңда бір мұсылман.

Қайырлы таң!
Жолаушы,
Жолың болғай.
Ұзақ сапар,
Жер шалғай,
Өмір қандай?!
Тілегім сол
Кезіксін бір қуаныш
Жоғалтқаның жолыңнан табылғандай.

01.09.1998 ж.

ЖАҚСЫ ӨЛЕҢДЕР

Күнде сәнді болмайды,
Күнде мәнді,
Қуырасың шыжғырып бірде жаңды,
Өз серігім әуелі өлеңде де
Өткіземін басымнан шырғалаңды.

Сыншым да сол,
Сын да сол – өз еңбегім.
Сайларым сол – дұшпанды кезеңдерім.
Қорғанышым,
Қорғаным,
Қаруым сол
Қаламсабым – қанжарды кезенгенім.

Жатса-дағы досымнан арам шығып,
Онікі де өзінше адамшылық,
Жақсылыққа сенемін жаным толы
Мені ала алмайды жаманшылық.

Жақсы жырды іздейді аш берендер,
Естімейді оларды таскерендер.
Жаман жырды жаным жуытпаймын
Қинап жүрген жанымды жақсы өлеңдер.

01.09.1998 ж.

АҒАШТАР ТІК ТҰРЫП ӨЛЕДІ

Болса-дағы тәңірің сенетұғын,
Бұл жалғанда бар талай көретінің.
Бәріміз де кетеміз
Ерте, кеш пе
Бір өлім бар әйтеуір келетұғын.

Таразыңмен тақуа өлшенбеймін,
Ажал батыр, мықты боп келсең деймін.
Мен де сонда басымды имей саған,
Ағаштардай тік тұрып өлсем деймін.

13.08.1998 ж.

МЕНДЕГІ МІНЕЗ

Мінезім бар көктемдей күлімдеген,
Айдың ашық күніндей бүлінбеген.
Жігіт төніп келгенде
Қыз секілді
Еріндері ұяттан дірілдеген.

Әлсіз емен
Әркімге үзілмеймін,
Сағынғанда сарала күзіндеймін.
Қайрымсызға қатал қыс сияқтымын
Балаларға үзілген жүзімдеймін.

Әйелдермен ән болып ұғысамын,
Әдеміден қалайша ығысамын?
Сол әйелдің қолына,
Саусағына
Бал шырыны секілді жұғысамын.

Моншақ болып оралып мойынына,
Алқасына айналам айыбыма.
Адал, аппақ,
Тап-таза қылығыммен
Сәбиі боп кіремін қойынына.

Жалғанда мұң бір жанға жолатпаймын,
Жағымпаз да болмаймын,

Жаратпаймын
Жасыратын несі бар, ашынғанда
Ақиқатпын,
Ап-ащы арақтаймын...

26.08.1998 ж.

ШАЙТАНКӨЛ – СҰЛУШАШТЫҢ КӨЛАЙНАСЫ

Серік Ақсұңқарұлына

Жақпартас.
Қалың ағаш.
Қарқаралы,
Басына жоқ шығатын жол торабы.
Шайтанкөл – Сұлушаштың көлайнасы
Оны тек құмар болған жан табады.

Болар-ау осындай-ақ ғұмыр-арман,
Сарыарқа самал ескен құбылаңнан.
Барлық көл жерде жатыр,
Жалғыз ғана
Шайтанкөл аспанға шығып алған.

Ғажап бұл ғұмырда бір жолықтырған,
Табиғат мейманына соны ұқтырған.
Шайтанкөл тау басында көлкілдейді
Қымыздай тостағанда толып тұрған.

Маңдайын – арман-тауын жел жалаған,
Оңаша Қарқаралы ен даладан.
Осында күн ыстықта демалуға
Келеді машинамен ел қаладан.

Шайтанкөл суы салқын,
Өзі аспанда,
Ұқсайды Тәңірменен таласқанға.
Етекке тастап шығып көлігіңді
Тартасың өліп-талып адассаң да.

Қазақтай емес орыс дара, пысық,
Кеткен соң шілдеңізде қала да ысып.
Қалбырын консервінің жалап-жұқтап
Жатады жиегінде шарап ішіп.

Қызығып қыр басына,
Қайқаң белге,
Кеудесін аймалатып сайтан желге,
Ақындар бұл күндегі шампан сілтеп
Тек Мәди қымыз ішкен Шайтанкөлде.

Манауратқан таң алдында арай басы,
Кідіріп аспанкөлге қарайлашы.
Жүзіңді жүзімдей қып көрсетеді
Шайтанкөл – Сұлушаштың көлайнасы.

02.07.1999 ж.

«ҚАЗАКФИЛЬМ» ЕРТЕГІСІ

«Қазақфильм» мөлтек, шағын ауданы,
Бар болғаны ат шаптырым аумағы.
Аэропорты,
Вокзалы да сүйкімді
Бар титімдей кеме тоқтар айлағы.

Аспан,
Жермен,
Теңізбен жұрт келеді,
Қызықтауға осындағы көнені.
Жер шарының түкпірінен жиналып
«Қазақфильм» ғаламатын көреді.

«Қазақфильм» Кипріңнен аумайды,
Машинамен жұрт қаладан заулайды.
Көкайдынның айналасы жағажай
Жағажайда ақсазандар аунайды.

Тынығатын нағыз орын осында,
Нең кетеді бір тынықсаң ғасырда.
Бәрінен де қандай жақсы болғаны
Әйеліңнің болмағаны қасыңда.

Көргің келсе арулардың ай-күнін,
Осында кел бір кешуғе айдынын.
Осындағы бір қызыққа тұрмайды
Өмір бойғы жиып-терген байлығың.

Сұрамаңыз қанша алыс деп қаладан,
Алыс емес қалаңызға даладан.
Театрды еске алудың өзі артық
Театрдай сезінеді бар адам.

Бұл мөлтектің қилы-қилы сыры бар,
Қазақ, орыс, түрік, ұйғыр руы бар.
Бұл ауданнан жоғалмайды ештеңе
Бұнда әкеліп тастайды өзі ұрылар.

Әрқилы ұлттың өкілдері бар мұнда,
Үйсін, қыпшақ, найман, адай, арғын да.
Сыңсып өскен бау-бақшасы,
Малы бар
Бәрі осының балконының алдында.

Алатауың қасымызда қалғиды,
Әр мезгілде өзгереді әрқилы.
Тыныштығың егер де сәл бұзылса,
Милицияны милицияң аңдиды.

«Қазақфильм» баршылықтың отаны,
Соныменен тарап кеткен атағы.
Дүкендері сатушысыз жұмыс істеп
Базарында бәрін тегін сатады.

«Қазақфильм» – махаббаттың бесігі
Әрқашанда ашық тұрған есігі.
Кіреберіс қақпасында жазулы
Небір сұлу арулардың есімі.

Тек өзіңнің ұялмасаң түріңнен
Ештеңе жоқ бұл жерде де бүлінген.
Сол қақпаның ең жоғарғы жағында
Сұлулардың суреттері ілінген.

Қара, көкшіл мөлдіреген көздері,
Әсіресе кештің жайлы кездері,
Қысылса да жалғыз-жарым жігітті
Шақырады арулардың өздері.

Сол кездерде жақындасып онымен,
Міндеттісіз тартуға да белінен.
Болмаса егер батылдығың,
Ерлігің
Қуыласың «Қазақфильм» жерінен.

Бұнда халық бірін-бірі таниды,
Көз жұмып-ақ таба аласың әр үйді.
Беріп,
Алып жатпаса да жұртшылық
Бір-бірінің лебізіне жариды.

Өріп,
Тоқып қойған ғажап гүлдерден,
Сұлулардың жүздеріне нұр берген,
Ақындардың жүрегіне жыр берген.
Келдің, бітті,
Кете алмайсың бұл жерден.

«Қазақфильм»,
О, мөлтегім-сырласым,
Бар сырымды сен білесің, мұңдасым.
Ақын біткен жырласа егер
Әлемде
Тұрған жерін осындай ғып жырласын.

15.8.1998 ж.

* * *

Сұрап келем,
Әлі де сұрай берем,
Сезем соның көбісін былай да мен.
Дауыл тұрса,
Үстіме мың жыл жасап
Шіріп біткен «қария» – құлайды емен.

Шіріп тұрған дүние,
Қаусап тұрған,
Бір ғаламат әлемді аңсап тұрған.
Көргіміз де келмейді елдің бетін
Құлазып-ақ қайтамыз барсақ қырдан.

Қолдан бәрі жасалған зарлы мұң да,
Зомбылығың,
Қорлығың,
Жарлығың да.
Қандай жеңіл боп кеткен қолдан жасау
Жақсылықтан басқаның барлығын да.

Кімді, қалай сапарға жолдас етем,
Тілегім сол тәңірім қолдаса екен.
Жақсылықтан басқаны көретұғын
Мына менде қос шырақ болмаса екен.

13.08.1998 ж.

АРМАН МЕН ӨКІНІШ

Баста дейді,
Басталмаған тораптар,
Жолдарымыз секілді бір жолақтар.
Қаптап жатқан айналамыз
Дәл бүгін
Толған сұрақ,
Толыспаған жауаптар.

Ақыл жалғыз,
Оған қосар ақыл жоқ,
Жұрт барады бір-біріне масыл боп.
Данышпан жоқ бір түйінді шешетін
Жалғыз оқтық берекесіз батыр көп.

Қайраты жоқ
Қайраткер көп – шынымыз,
Бәдік жыры – айтатұғын жырымыз.
Ақылдыны арықтатып ақыл-ой
Ақымақты семіртеді сынымыз.

Айналамыз балгер менен бақсы екен,
Былай дейді ыза болған, мас «көкем»:
«Дәл осы бір күйімізбен
Біржола
Барымыздан жоғымыз да жақсы екен».

Шын сұрасақ, бұл да болар кешікпей,
Көріңіз де, төріңіз бен есіктей.
Қарсы аларсыз әлі-ақ «ақырзаманды».
Өмір бойы күтіп жүрген несіптей.

Көріп жүрміз қазағымның құзырын,
Таңдап алған ауыр жолын,
Қыжылын.
Мың перзентті тудыруын тудырып,
Біреуінің көре алмаған қызығын.

13.08.1998 ж.

ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ

Жас та келді біразға,
Бас ағарды,
Мен де талай ізденіс жасағам-ды.
Көп өткіздім ғылыми-зерттеулерден
Улы шыбын,
Шағатын масаларды.

Бар ғөй жерде нелер бір шотмаңдайлар,
Оқып әбден тоқыған көп қайнарлар.
Ақындық та бір басқа аздау болып,
Ғалымдыққа ден қойып жатқан жай бар.

Мақсат та көп,
Одан да алаңым көп,
Ойламаймын табыссыз боламын деп.
Бір жаңалық іздеймін аласұрып,
Болашаққа жаңаша қарағым кеп.

Ізденістің жолында сезінерім,
Қиындыққа нелер бір кезігемін.
Қоян да өзім, тынқан да,
Ғалым да өзім
Тәжірибе жасаймын өзіме-өзім.

Бір-бірінен айырып асылымды,
Шетке қарай шығарам жасағымды.

Қолымменен миымды ұстап көріп,
Салмақтаймын ендігі ақылымды.

Әбден батқан өмірдің ғажабына,
Шаңы менен батпағы,
Тозаңына.
Несі артық,
Ал несі жетпейді деп
Жүрегімді тартамын таразыға.

Адамдардың бір-бірін азғыраын,
Азғырып ап көрдік қой жазғыраын.
Осындайдан ендігі сақтандырып,
Дәуітәлінің аңдимын көз-құлағын.

Бұл жұмысқа берігем,
Тұрақтымын,
Жауабымын,
Қояды сұрақты кім?
Орталығы ғылыми-зерттеулердің
Болу үшін жаралған сияқтымын.

01.11.1998 ж.

* * *

Осыны талай байқадым,
Мінезді не деп айтамын.
Не керек оны қайталап
Армансыз бәрін шайқадым.

Жалғыз да жүрдім,
Топпенен,
Болмады маған сот деген.
Таяқ та жедім аяусыз
Қателік кетті ептеген.

Кешемін.
Кештім барлығын,
Бар әлі көрер таң-нұрым.
Бәрін де жоққа шығарман
Бәрі де менің тағдырым.

Тән болса бәрі адамға,
Жұғысты деймін маған да.
Өліп те қала жаздадым
Өкіне алмаймын оған да.

Көңілі маған толды ма?
Келмеді ешкім алдыма.
Мысалы, өліп қалдым мен
Кімдерде қандай бар кінә?

Кешемін.
Кештім барлығын
Бар әлі көрер таң-нұрым.
Бәрін де жоққа шығарман
Бәрі де менің тағдырым.

26.08.1998 ж.

РЕНІШКЕ ҚУАНЫШ

Шабуылдап жүрегіме ойларым,
Қозып жатыр өшіп кеткен қайдағым.
Қыстыгүні ақ түтекте жоғалып
Еске түсті қасқыр жеген қойларым.

Қайдан келген,
Неге келген,
Қай ырым?
Еш нәрседен жоқ та еді қауіпім.
Табатын-ды жұмыртқаны табудай
Түлкі келіп ұрлап кеткен тауығым.

Малдың басы еді шіркіп киелі,
Еске аламын баяғы ақ түйені.
Әлі аяймын
Жануар-ай, бейкүнә,
Құлын тастап кеткен күрең биені.

Аяп едік
Өлмесін деп тұралап,
Беріп едік
Қимай-қимай жылап ап.
Жарықтық-ай
Кісінейді түсімде
Қартайған соң етке салған шұбар ат.

Шалықтауға айналдым ба мен ептеп,
Осы жаста өзімді-өзім өбектеп.
Қайда деймін
Сүт беретін ақ сиыр
Шешем байғұс сауған кезде шелектеп.

Өткен-кеткен
Неткен өмір сиқырлы,
Көңілімді босатады бір түрлі.
Тіпті сондай жылағым кеп кетеді
Есіме алсам Құтпан деген итімді.

Нені еске алсам екен деймін тағы да,
Жара түссе
Содан түссін жаныма.
Қуанамын бәрінен де бұрын мен
Еске алатыш дүниемнің барына.

Сақта, құдай, ертеңгіге шүбәдан,
Аман-есен халықпыз ғой күнәдан.
Бәріне де шүкір айта білетін
Қазақпын ғой қуанамын,
Қуанам.

26.08.1998 ж.

ҚАЗАҚСТАН – ОТАНЫМ

Қазақстан – ұлы Отан,
Бар ма маған сауалың?
Ақтарылып сұрасаң
Бар менің де жауабым.

Далам, қырым, ауылым,
Қазақстан – ұлы елім!
Ауырмай ма бауырың?
Сау ма аяулы жүрегің?

Азабыңмен өмірі
Қанатыңнан қайрылып,
Ұлдарыңнан ең ұлы
Келе жатсың айырылып.

Олар салған ән де өшті,
Сен деп кетті қанша арыс.
Тар жол тайғақ, жанкешті
Қырғын, сүргін арпалыс.

Үзілдің де, жаншылдың,
Қара қайғы жамылдың.
Терге қанша малшыңдың?
Қанға қанша малыңдың?

Арпалысып «арманмен»
Өтті қиын тұстарың.

Өзің кіші болғанмен.
Үлкен болды дұшпаның.

Таландың да, шашылдың,
Сол бәрінің өтеуі.
Бердің көбін асылдың
Бітті, енді жетеді.

Алыс еді жолдарың,
Айқындалды асар шың.
Ұлы еді арманың
Ұлы болып қаларсың.

Таңдаған соң жолды айқын,
Алқынба да, тартын ба.
Кеудемізбен қорғайтын
Біздер бармыз артында.

14.08.1998 ж.

АБАЙЛА. АБАЙ КЕЛЕДІ

Абайла, ақын,
Алдыңда келеді Абай,
Сәлдең неге өзінше дағарадай?
Жарығына көк мұздың түсіп кетпе
Төрт аяғын атыңның тағаламай.

Осындай көп болар ма Абай біткен,
Солар ма Абай?
Қазағым талай күткен.
Шын төмендеп кеткен бе Абай шыңы,
Әркім шыға бермейтін оңайлықпен?

Иықтасып Абаймен қатарындай,
Шапан да олар киді Абай шапанындай.
Шын Абайда атақ жоқ
Көп ақынның
Дәл бүгінгі керемет атағындай.

Жұрт жоқ шығар Абайдың жұртынан бай,
Бірақ қайдан болған ел
Шіркін ондай.
Ойында жоқ Тұманбай болып алу
Абай болып алдым деп жүр Тыраңбай.

Абай болам дейтіндер толып жатыр,
Шуылдайды бәрі де соңында құр.

Қаншасы Абай зиратын айналып жүр,
Қаншамасы қалқып жөлында тұр?

Аруағын қаншасы шуылдатты,
Қаншасы өсек ол жайлы зуылдатты.
Ал қаншасы өлеңнен ақша тауып,
Өлең-жырдың өмірін қиындатты?

Мен Абаймын,
Абаймын,
Абаймын деп,
Алып болды көп ақын талай міндет.
Ойланбайды ешкімі «мен өзіммен
Өзімді-өзім жасауға қалаймын?» деп.

Жыр аулының адасып іргесінде,
Талай ақын қайыршы күн кешуде.
Өз аттарын өздері жасай алмай
Дайын тұрған Абайға мінгесуде.

06.08.1998 ж.

ӨМІРБАЯНҒА ҚОСЫМША

Мен де біраз өмірді көріп қалдым,
Жақсыға да,
«Жаманға» жолыққанмын.
Сайрап жатыр іздері жырларымда
Жастықтағы қайсыбір «жорықтардың».

Деген жоқпын өзім де қысынармын,
Бесін алдым,
Төрті мен үшін алдым.
Араласып жұртпенен апыр-топыр
Ә дегенде-ақ оқуға түсіп алдым.

Жіберді әкем артымнан үйде барын,
Болды аздаған жүрісім,
Қиралаңым.
Оқубасты болмадым,
Шынымды айтсам,
Жанымды да соншама қинамадым.

Табысқандай көктегі жұлдызбенен,
Түнде деген армандап
Күндіз деген.
Тастадым да жатақты
Біраздан соң
Шығып алдым пәтерге бір қызбенен.

Сөйтіп жанын оқудың шырқыраттым,
Жауабы бар менде әлі мың сұрақтың.
Келсін жөні,
Келмесін,
Жырды сонда-ақ
Лекцияның үстінде бұрқыраттым.

Жалғыз және топпен де «жорық» құрдым,
Қыздар десе,
Кеш десе өліп тұрдым.
Ыстығымен кеуденің біраз жылдар.
Жас «перілер» қатарын толықтырдым.

Сөйтіп жүріп қалаға сіңе бердім,
Қиындық пен қызықты жүре көрдім.
Еш көмексіз
Сүйретіп өзімді-өзім
Аяғымнан ақыры түрегелдім.
Талай қырдан кетермін асып бір күн,
Өзімді, оған жоқ әлі асықтырғым.
Кұдай берген осынау екі аяқпен
Қалаң менен далаңды басып тұрмын.

Мансап пенен атаққа алаңдамай,
Бір нүктеге байланбай табандамай.
Келемін мен шарықтап ертеңіме,
Ертеңім де ұшады маған қарай.

ПУШКИННИҢ
КӨШЕСІ БАР АЛМАТЫДА

Ұлы ақынның 200 жылдық торқалы тойына арнаймын

Алматым кеткен ұқсап жаннатыма,
Кіріскен тіршілікке таңды атыра.
Ұлы ақын білмесе де атын оның
Пушкиннің көшесі бар Алматыда.

Менің де тиген онда көп табаным,
Іздеуге небір теңеу оқталамын.
Жасалған асфальттан ол
Қағаз емес
Пушкиннің дәптері ме деп қаламын.

Халық көп ағылады сол көшемен,
Айтпайын неге ақиқат ендеше мен.
Аяқтар алға ұмтылған қаламдардай
Жазылып бара жатыр өлмес өлең.

Қаншама түссе-дағы қозғалысқа,
Тигендей ол да кейде ар-намысқа
Ішімде өртенеді бір өкініш
Пушкиннің ғұмырындай ол да қысқа.

Сол көше тіршілікті мол кешеді,
Адамдар тасқынындай сел көшеді.

Жартысы Алматының жарты күнде
Қоймайды жүріп өтпей сол көшені.

Болса да сұмдық ерлік астарында,
Асты тас,
Айналасы тас қабырға.
Намысын ұлы ақынның найзалаған
Пушка тұр Пушкин – көше бас жағында.

Ақынның білмейміз бе күш-қуатын,
Жоқ па әлде дүниеміз ішкі жақын.
Тұрмайды неге, неге өлең оқып,
Пушканың орынында Пушкин ақын?!

26.05.1998 ж.

ҚАЗАКСТАН КАРТАСЫ

Күдірейіп біткендей арқасына,
Тарғыл-тарғыл,
Бұп-бұжыр тау-тасына,
Ұқсайтұғын бояулар қып-қызыл боп
Түсіп қапты елімнің картасына.

Бір қызарып,
Сарғайып жон-арқасы,
Абайымның ай жүзді қаламқасы,
Ғашық етіп талайды ғұмыр кешкен
Сағыныштан сарғайған Сарыарқасы.

Жайлауым деп,
Жаным деп мазақтаған,
Ән-жырымен жанданған жаннат далам.
Жазиралар жап-жасыл бояуменен
Картасына елімнің қонақтаған.

Жетім-жетім көлдері мөлдіреді,
Жан-жүрегің осыған елжіреді.
Ормандары шашындай қасқабастың
Шет жағында картаның селдіреді.

Толқындары өкіріп, өгіздері,
Кеткісі кеп шағылды, неге іздеді?
Жартасты ұрып көгеріп бет-ауызы
Долданады ызақор теңіздері.

Алдындағы асырмай кезеңдері,
Шегінбеді әйтеуір не жеңбеді.
Күтіп алып алдынан айдаһардай
Жұтып қойды құмдары өзендерді.

Жырда айтылған,
Осы мұң, ән де айтылған.
Бір арман бар сәл ғана жанбай тұрған.
Су, су дейді
Өңінде,
Түсінде де,
Бір шөлі бар жерімнің қанбай тұрған.

Орын алған ұлы жер ортасынан,
Айналайын,
Туған ел алқасынан.
Жүрегімді жерлеймін топырағына
Жанарымды ала алмай қартасынан.

16.08.1998 ж.

ҚҰДАЙ ТУРАЛЫ ОЙЛАР

Құдай өзін де кешірмейді

Сенемін мен құдайға.
Бірақ өлген,
Көшіп кеткен аздан соң мына жерден.
Енді қайтып келерін кім біледі
Жалбарынып,
Жас төгіп сұрағанмен.

Құдай болған,
Бір кезде былай болған,
Бар дүние қолында шыр айналған.
Сол құдайды қайтадан
Бұл күндері
Сұрайды күн, жер, ауа,
Сұрайды орман.

Сұрайды тау,
Сұрайды топырақ та,
Сұрайды шөп,
Бұтақ та,
Жапырақ та.
Адам құртқан қолымен
Жазираға,
Жан берсе деп сұрайды атырапқа.

Бар табиғат сұрайды бүгінде мың,
Сол құдайдың қайтадан тірілгенін.
Адамдардың қайтадан есі кіріп,
Ақиқаттың алдында бүгілгенін.

Бар дүние сұрайды мұрат қылып,
Мейлі қандай жатса да сұрақ туып.
Сол құдайдың қайтадан келмегенін
Адам ғана тілейді жылап тұрып.

Қорқынышы,
Жүректің алаңы шын,
Заманақыр шығар ол –
Қаралы сын.
Сан мың ғасыр жасаған бар күнәсін
Қандай қиын мойындау адам үшін.

Сол құдайға сәл ғана жақын деген,
Елі сүйген ер де бар,
Батыр берен.
Жоқтатпайтын құдайды жандар да бар
Жол бастаған жұртына ақылменен.

Жақсы, жаман аралас патшалар бар,
Соларыңды бұзатын атшабарлар.
Атшабарды көп тыңдап құдайды емес
Ақырында адасты пәтшағарлар.

Үрпиісіп,
Ұқсап бір үркерлерге,
Қатын-қалаш жиналып үлкендер де.
Күнәлілер Құдайдың аяғына
Құлап жатыр аһ ұрып шіркеулер де.

Бастарына барларын жамылып бір,
Әрлі-берлі жүрген жоқ ағылып құр.

Шіркеуінде жиналып,
Сол құдайға
Енді қайтып келме деп жалынып тұр.

Бір жақсылық орнатып жер бетіне
Дұғай сәлем жолдайды пендесіне.
Өзен-көлі,
Ағашы,
Ормандары
Бәрі қайта билейді тербетіле.

Өңдеп қайта береді елге жерді,
Бас игізіп қайтадан жерге де елді.
Ерте, кеш пе келеді құдай қайта
Тазартуға күнәдан пенделерді...

Айлакер ме,
Бәрібір қаһарлы ма?
Кеткен болар біразы беталдына.
Құдай келсе қайтадан жер бетіне
Патша біткен барады сот алдына.

Елді алдаған сөзбенен алақашпа,
Жандайшапқа жаратқан қарамас та.
Құдай атын өтірік пайдаланған
Дінбасылар бас қосар дар ағашта.

01.07.1998 ж.

ОТТЫ ЖЕР

*Тоқырауын топырағында дүниеге келген қазақтың біртуарлары
Әлихан Бөкейханов, Әлімхан Ермеков және Ақбайдың Жақыбының
аруақтарына арнаймын!*

Сарыарқаның төсінде,
Отты белде,
Тұрып талай дауылдар,
Соқты жел де.
Әлихан мен Әлімхан, Жақып туып
Бір еңкейткен секілді көкті жерге.

Өтіріктен өтірік мақтамаймын,
Көрген бұл жер ғажайып бақ-талайдың,
Қарқаралы жалғасқан Қызыларай
Сыр бар және жерінде Ақтоғайдың.

Қасиетін сеземін топырағының,
Жанымызда жаны жүр жапырағының.
Шаңырағына шаншылған әр үйінің
Әрбір талы бір уық Тоқырауының.

Армандары ойланған орман ба едің?
Ақырындап ішіне алған демін.
Ұлдарының бойына от беріпті

Алау болып,
Нұр болып жанған жерім.

Сарыарқаның белінде,
Отты жерде,
Самалдар да,
Дауыл да,
Соқты жел де.
Сол дауылдар,
Сол оттар қуат беріп,
Айналдырған ұлдарын тектілерге.

Сол оттардан бізге де бір от қалған,
Талай, талай тұратын мұраттардан.
Бір ғаламат күшті мен сезінемін
Осындағы елге де қуат болған.

Бұл жердегі сол отты сүйемін мен,
Сезіп тұрып миыммен,
Жүрегіммен.
Ағалардан қалған сол от пен жалын
Тоқ боп өтіп барады сүйегімнен.

Сарыарқаның төсінде сандалкерім,
Қасиетті,
Киелі ән бар ма едің?
Шу асаудай жалына жармастырып
Жанымды жеп келеді арман менің.

Бізге тастап кеткен соң оттарыңды,
Армен, қанмен жазылған аттарыңды,
Қаруыммен қорғап мен қалам атты
Сездірмеуге тырысам жоқтарыңды.

Сарыарқаның жонында

Отты дала,
Алаулары тау-тасқа соқтыға ма?
Қазағым деп өртеніп,
Жалындаған
Көзіндегі солардың шоқты қара!

Майыспаған дауылға емендердей,
Әрбіреуің бір елге кемеңгердей,
Аттарыңды жаттаймыз санамызда
Армен,
Қанмен жазылған өлеңдердей!

29.07.1998 ж.

АКИҚАТ ТУРАЛЫ

Ертегі

Жолықты пенделердің түр-түрімен,
Қуымен,
Сұмдығымен,
Қырсығымен.
Дұрыстау бір адамға жолыға алмай
Кетті әбден өзінің де шырқы білем.

«Есалаң еркіндік те даладағы»,
Осылай айналасын шамалады.
Ізdedі періштені дедек қағып,
Қаланы,
Даланы да аралады.

Нәсібін үлестіріп қолындағы,
Бәріне соқты елдің жолындағы.
Басын сол паналатар бұл жалғанға
Бақсының моласы да табылмады.

Жер жалпақ,
Дүние кең аралайтын,
Бірақ та заңы жаман алалайтын.
Бәрін де түгендеді түкпірлердің
Корде де жер жоқ екен паналайтын.

Тау-тасты аралады,
Өзен-көлді,
Белдерді асып көрді
Кезеңдерді.
Ақыры таппаған соң бір моланы
Қалады біржолата тез өлгенді.

Қу басын соққылады анда-мында.
Ұмытты қасиетті болғанын да,
Бір күні сығалады есігінен
«Не бар?» деп абақтының ар жағында.

Соғылған бостандық деп сағатты да,
Талақ қып жұмақты да,
Абатты да.
Есалаң,
Әрі есуас еркіндіктен
Артық деп сүңгіп кетті абақтыға.

26.08.1998 ж.

ЖАРАЛЫ АРЫСТАН

Ертеңіңе алаңмын, Қазақстан,
Жан беріскен заманда, жан алысқан.
Есіме алам қазірде өткеніңді
Андыз-андыз басыңнан азап ұшқан.

Қарынбайлар қоғамы үнемдеген,
Қайыршылар Отаны тірі өлмеген.
Елім менің даладан қалаға ауып
Шиебөрі секілді сүмеңдеген.

Ыза қысқан кеудесін нала қысқан,
Көкірегі тесілген Қазақстан.
Оқ тигендей қаңғып кеп сол кеудеден
О, жаралы жатырсың сен, Арыстан,
Ертеңіңе алаңмын, Қазақстан.

АҚЫН КҰЛПЫТАСЫНДАҒЫ ЖАЗУ

Алдың ақын төрінді,
Кештің қилы өмірді.
Жерің сені көтерді,
Жылыт енді жерінді.

Осы күннің келерін,
Ерте сезген сен едің.
Жүрегінде еліңнің
Қалды мәңгі өлеңің.

Жат, ұйықта, ақыным,
Туған жерде ақырын.
Жаңа туып келді
Сенің жұлдыз ғасырың.

05.12.1998 ж.

АШ БАЛАЛАР

Біз де өлеміз,
Бауырым, сен де өлесің,
Жасырады сондықтан пенде несін?
Жылт-жылт етіп тұрғанда екі жанар
Дөңгелесе дүние,
Дөңгелесін.

Сырласайық, ал кәне,
Не қызық бар?
Қос емшегің тағдырың емізіп ал.
Қос тізгінін тұлпардың жіберіп бір
Осы кезде құйғытып ағызып қал.

Біз баламыз кей кезде ішкен шалап,
Несібені бұйырған іштен санап.
Бұл өмірдің омырауын созғылайыз
Кезек-кезек тамады сүт пен шарап.

Екі омырау,
Екі емшек.
Екі бөлек,
Пенде үшін берілген несібе деп,
Созғылаймыз
Бірі – ащы,
Бірі – тәтті,
Бірі – шарап,
Бірі – сүт, екі қорек.

Екі емшегі өмірдің – бақыт, қайғы
О, несі бар, жаныңды шошытпайды.
Қайғы деген – қағылез жетеді ұшып
Бақыт деген – жайбасар, асықпайды.

Екеуінсіз екі адым баса алмайсың,
Итіңді де айтақтап қоса алмайсың.
Біреуінен қашсаң да құтылмайсың,
Біреуіне қусаң да жете алмайсың.

Әңгіме етіп бұны да сөз қыла алам,
Көз бен тілді сол үшін берді маған.
Білгенім сол, адамдар – аш балалар
Қос емшегін өмірдің созғылаған.

02.07.1998 ж.

ФӘНИ МЕН БАКИ

Өлілердің тірілер жүр қасында,
Үнсіз ғана екі ауыл сырласуда.
Тірілердің ауылы етегінде
Өлілердің ауылы қыр басында.

Басты кейде үрейлер паналайды,
Өлгендерден қорқу да жарамайды.
Ел ұйқыға батқанда түнде келіп
Аруақтар ауылды аралайды.

Терезе мен есіктен сығалайды,
Пайдаланып сәтті осы тым орайлы –
Ұрпақтарын көріп боп ұйқыдағы
Жылап шығып кетеді,
Шыдамайды.

Болғаннан соң екі ауыл көрші-қолаң,
Сезбе мейлі,
Сез мейлі, сенші маған.
Жұма күні келгенін аруақтың
Сәттерін де сезбейсің хал сұраған.

Түнде кейде жаныңда отырады,
Ұйқыңдағы ойыңмен қосылады.
Керек болсаң түсіңде жақын келіп,
Жақында деп өзіне шақырады...

Аруаққа дәм берсең кете ме ақын,
Ол жаққа да арқырап жетер атың.
Бүгін тағы үйіңді аралайды
Фәниің мен бақиың өте жақын.

11.07.1998 ж.

МАХАББАТ

О, махаббат,
Бәрі де жердегінің,
Өзің үшін лапылдап,
Өлмеді кім?
Екі ғашық сүйісті,
Сені тыңдап
Үшіншінің ояттың пенделігін.

Білгіштікпен айтпаймын,
Білгіш емен,
Көріп жүріп өзіңді кімді сөзем?
Құштарлық та,
Құмарлық, қызғаныш та
Көре алмау да,
Жек көру туды сенен.

Лапылдатып адамды жас жазында,
Ойран-топан шығарып қасқағында,
Талай ғасыр,
Талай жер,
Талай сәтте
Төбелесті, соғысты бастадың да.

Жақсы рас құштырдың,
Сүйістірдің,
Дұрыс қылдық,

Кей кезде бұрыс қылдық,
Безіп жүрген бейбақ боп бет-бетімен
Екі басты бір жерге түйістірдің.

Ойлап табу арқылы үйленуді,
Үйретіпсің «тәуелді» күн көруді.
Жар іздетіп еркекке
Еркіменен
Үйретіпсің әйелге «күң» болуды.

11.05.1998 ж.

ҚАРА МҰРТҚА
ҚАРАМА КҮДІКТЕНІП

Кейіпіңе мен сенің таңғаламын,
Салып тұрсың қылығын сен баланың.
Үмітіңнің азайып, күдігіңнің
Көбейгенін көзіңнен аңғарамын.

Неге тұрсың үрейге ырық беріп,
Көрінем бе ызғарлы суық болып.
Сыртым салқын болғанмен
Ішім жалын
Мұртыма да қарама күдіктеніп.

Сен біреудің болсаң да балапаны,
Бетіңді өмір мен жаққа қаратады.
Сені байлап алуға
Туласаң да
Қара мұрттың жетеді қара талы.

08.06.1998 ж.

ҰЙЫҚТАП ЖАТҚАН ӨЗ ӘЙЕЛІМ

Өзі

Әйелім ұйықтап жатыр,
Мен ояумын.
Жоңі бір келмеуші еді аялаудың.
Өзі де аялауға алдырмайтын
О, қандай момын ұйқы,
О, аяулым.

Мінезі қайда кеткен ерегеспе,
Қараймын
Ол ма деймін,
Ол емес пе?
Кезінде ұйықтап жатқан қандай жуас,
Қатысы жоқ адамдай «төбелеске».

Өмірде жан секілді сөйлемейтін,
Пендеге «қой» демейтін,
«Өй» демейтін.
Өмір-ау қалай, қалай өзгертеді,
Кезінде ұйықтап жатқан пенде кейпін?

Тіпті де сондай жуас, қозғалмайды,
Адамның аузынан сөз де алмайды.
Сүйсініп алайыншы осы сәтте
Маған да мұндай бақыт кез болмайды.

Қалайша ұнатпаймын,
Ит болғам ба?
Кінәні тағыппын ғой тіпті оған да.
Осы ма өз әйелім,
Басқа әйел ме?
Сүйкімді қандай тәтті ұйықтағанда.

Сүйіктім – Еңлігім,
Ақ Баяным,
Елігім,
Ақ маралым, ақ қояным,
Оянса өзгереді,
Шіркін, шіркін,
«Оянып кетпесе» екен деп қоямын.

Дәл қазір қажет етпес ақшаны да,
Дүние, байлықты да,
Басқаны да.
Сүйкімді бәрі, бәрі – мұрын, көзі
Бұғағы,
Қабағы да,
Қастары да.

Маған да керегі жоқ айдың аса,
Түп-тура дәл осындай жайлы боса.
Шіркін-ай,
Ұйқысынан тұрған соң да,
Дәл осы мінезінен айнымаса.

Мені ешбір жеңе алмайды қайғы да аса,
Дәл осы мінезінен айнымаса.
Ешқашан мұндай сұлу бола алмайды
Аспаннан жұлдыз түгіл ай құласа.

Келмейді бұдан тәтті сөз аяғым,
Дәл өзі құдай берген сая-бағым.

Ұйқыдан тұрғаннан соң – басқанікі,
Ал мына жуас әйел – өз әйелім.

Бір рет құдай шіркін мені аяды,
Қыз кезі оралған ғой со баяғы.
Шу да жоқ,
Айқай да жоқ,
Ұйқай да жоқ,
Ақырын сүп-сүйкімді дем алады.

Құдайым шіркін өстіп қолдаса екен,
Осы сәт бір өтірік болмаса екен.
Япыр-ай, ұйқысынан тұрған соң да,
Дәл осы мінезінен танбаса екен.

Осы мен не деп тұрмын өзіме-өзім,
Сенеді тіпті осы сөзіме кім?
Мына әйел,
Өз әйелім оянады
Басқа боп көріне ме көзіме жын?

Осы мен өзімді-өзім неге алдаймын,
Қажеті бар ма оянса
Оған байдың?
Дәл осы қалпыменен тұрады деп
Шіркін-ай айта алмаймын,
Сене алмаймын.

ЖҮРЕК ҮЛЕСТІРУ ЖЫРЫ

Үлестірген жанмын мен жүрегімді,
Бұғағыңды сүйемін,
Білгеніңді.
Ала салшы өзі де аз қалып тұр
Алла сенің оңдасын тілегіңді.

Аз қалса да әйтеуір жаны қалған,
Өмірінің мәні де, бәрі де – арман.
Салтанатты кештерде үлестіріп
Жүрегімді жүр әйел бөліп алған.

Өтіп әбден неқилы «замандардан»,
Арандалған демеймін
Тамам болған.
Жүр қазір де кеудемнің бұрышында
Кіп-кішкентай тәбәрік содан қалған.

Сен ойлайсың...
Жаны жоқ бүтін дейсің,
Содан кейін әрине,
Түкірмейсің.
Ең тәттісі қалғанын сезер болсаң,
Мына мені бассалып түтіп жейсің.

О, аяулым,
Ақылдым,
Жансүйерім,

Өтінемін,
Келеді болшы дегім.
Қайтармашы бетімді,
Жалынамын,
Жүрегімнен бір үзім алшы менің.

Айналайын,
Асықшы, шамшырағым,
Енді түк те қалмайды.
Болшы, жаным.
Тәтті екенін білесің өзің кейін
Жүрегімнің сен де бір көрші дәмін.

Осы ғана өзі де өлшеулісі,
Әлсіреді өзі де сенсең, күші
Айналайын,
Ақылдым, ала салшы,
Шамалылау қалып тұр,
Ең соңғысы.

19.08.1998 ж.

* * *

Бүгін, жаным, жарамас қатты деуің,
Өткізгенің қайда әлгі сәтті керім?
Дәмі аузыңнан кетпейді тіл үйірген,
Сен білесің, жүрегім тәтті менің.

Есіңде ме, жоғалып мән-мағынаң,
Шошығаның ең алғаш сонда жаман.
Қолыңдағы жүректің қанын көріп,
Саусағыңның астынан сорғалаған.

Шамаң келмей содан соң сүйем деуге
Жүректерді кірістің түгендеуге.
Бірте-бірте тәттісін таңдап ұрып
Кете бардың үйреніп жүрек жеуге.

Неге керек біреудің оттағаны,
Даттағаны немесе мақтағаны?
Жүрек қана сақтайды сұлуларды,
Бұдан басқа олардың жоқ тағамы.

Құтқармайды,
Алысқа жібермейді.
Өлем дейді,
Сүйемін,
Күйем дейді.
Осы күні бәрі бар, бәрі де бар,
Жүрек жейді, әйелдер жүрек жейді.

Ұмытатын ондайда сүйемін-ді,
Қалдыруға дап-дайын сүйегіңді.
Ашыққанда қалшылдап,
Жылап тұрып
Жүрегіңді сұрайды, жүрегіңді.

19.08.1998 ж.

ҒАШЫҚ ЖҮРЕКТЕР

Тағы да түс

Айдай сұлу қар қызы екен деймін,
Түсіп алғам алдына
Тепеңдеймін.
Естіп жатқан ол да жоқ бір сөзімді
Өз-өзіме ішімнен кетем деймін.

Жаншып езіп
Мысымды,
Жігерімді,
Бытырлатып қабырғам,
Сүйегімді,
Қақ бөлді де кеудемді,
Ар жағынан
Жұлып алды қолымен жүрегімді.

Не деп ұрсам осындай жауызыма,
Сыйып тұрған сұлулық қауызына.
Тамшылаған күйінде қан-жынымен
Тастай салды лақтырып ауызына.

Мен аң-таңмын.
Аманмын.
Өлгемін жоқ,

Өлдім-ау деп көңіл де бөлгенім жоқ.
Тым тамаша.
Сол ғана сезінгенім
Қалды кеуде әп-сәтте жеп-жеңіл боп.

19.08.1998 ж.

БАҚЫТТЫҢ БАҒАСЫ

Бақыт деген бір құс бар ұшып жүрген,
Кімге қалай қонады,
Түсіндім мен.
Мықты болса келмейді неге сонда
Кездерімде сылқитып ішіп жүрген.

Бірде келіп қонады балконыма,
Кейін айтам... қызығы бар тағы да.
«Сен қалайша тып-тыныш болғансың» деп,
Маған қарап тұрады ақтарыла.

Жақсылап бір келеді сұрақ қойғым
(Содан кейін тек қана тұрақтаймын).
Сол бақыттың кей-кезде
Ұшып-қонған
Тым жеңілдеу мінезін ұнатпаймын.

Жазбай-ақ қой ондайды,
Жасағаным,
Қаламаймын біреуден босағанын.
Керек болса, шыным сол,
Бақытсыз-ақ
Тым тәп-тәуір өмірді кеше аламын.

19.08.1998 ж.

ҚАЙҒЫНЫҢ КЕЛУІ

Дем алысы,
Ап-ауыр тынысымен,
Көрінгендей сұлбасы түн ішінен.
Бар тіршілік тынады іштерінен
Қайғыңыздың дыбыссыз жүрісінен.

Ашылмайтын қабағын түйіп алған,
(Тоған суы тоқтаған – тұйық арман).
Оның келе жатқанын сезген кезде
Үн шығармай қапысыз ұйыған жан.

Ол сабырлы
Мінезді,
Ойлы, зілді,
Жоюды ойлап жүреді,
Жойғызуды.
Алдаған боп құдайды жүр адамдар
Алдай алмай бірақ та қайғыңызды.

Қайталаймын түк қайғы болмағандай,
Өміріңнің дидары сонда қандай.
Жүр адамдар құдайды алдаған боп,
Қайғыңызды бірақ та алдай алмай.

Дәуітәлі СТАМБЕКҰЛЫ

Көрінгенде дыбыссыз ұры-қайғы,
Ит үрмейді
Касқыр да ұлымайды.
Жерге қарай тек қана көз жастай боп
Жалғыз жұлдыз көгінен зымырайды.

19.08.1998 ж.

АКИҚАТЫМ ОСЫ

Кегім жоқ ешкімнен де алатұғын,
Өйткені мен де адамның баласымын.
Әу баста-ақ бәрін сезіп, біліп қойғам
Фәниде барлығы да болатынын.

Күнәңіз көп дей алмас
Шашыңыздан,
Бірақ та қала алмадық досымыздан...
Қаттысы,
Тәттісі де араласып
Бәрі де өтті мына басымыздан.

Білмеймін,
Аман қалдық,
Неге өлмедік?
Ертең де күн барына елеңдедік.
Бір сәттік қызың үшін жанды қиып
Өлмедік,
Кештік бәрін,
Не көрмедік?

Бойдағы азды-көпті қасиетпен,
Өзге емес,
Осы кеуде,
Осы бетпен.
Жандай-ақ сезінемін,

Өзімді-өзім
Қайықпен мұхитты да кешіп өткен.

Болғаны бар кінәміз осы барлық,
Толсын деп қатарымыз қосып алдық,
Жақпады жең астынан көрсеткені
Тырнағын біреулердің кесіп алдық...

Ешқашан,
Ешкімге де жыламадым,
Алдына бас имедім,
Құламадым.
Кұдайдың ұмытпаймын қинағанын,
Пенденің мойындатам кінәларын.

19.08.1998 ж.

АҚЫННЫҢ КӨЗ ЖАСЫ

Мұқағали қиялдан ішіп жүрген,
Ызасынан ел оның пысып жүрген.
Шәкіртіне шарапты өзі үйретті
Ә, дегенде-ақ мінезін түсіндім мен.

Жетпіс үштің күзі еді,
Аспан бұлт.
Үш-төрт жігіт тұр екен бастан құрып.
Әлгілерге от беріп,
Мұқағали
Өміріңді жіберді дастан қылып.

Аспан шайдай ашылды...
Келді бөрі,
Жігіттердің сәлден соң енді жаны.
Көрмегендей ауырып,
Жаңағылар
Ауырмайтын сияқты ендігәрі.

Басты дейсің думан мен ырдуына,
Мен де ілесіп барамын ду-дуына.
Денесі зор болса да біраздан соң
Мұқағали мас болды жыр буына.

Өзі де оқып тастады талай өлең,
Тәйт десе ақын егер де қоя қалам.

Қол көтеріп ымдайды иегімен
Мен де өлеңді сілтеймін
Жан аяман.

Осы жерде бір жұмбақ сұрақ туды,
Бәрі ішінен мастардың шыдап тынды.
Сүймейтінім құдайды жария етіп
Ызалы ақын булығып жылап тұрды...

14.08.1998 ж.

БӨРІЛЕР

Алда бастап, келе жатқан көк бөрі,
Барлығынан отырады оқ бойы.
Арт жағында салпақтайды біреуі
Болса да олжа
Оның көрер жоқ тойы.

Басшы алда,
Қосны кейін бүлкілдеп,
Жақындады бір ауылға біртіндеп.
Ал ауылға дыбыстары бұлардың
Жер астынан жетті ақырын дүмпілдеп.

Жеті қасқыр тартып алып іштерін,
Қан майданда сынап көрмек күштерін.
Ауылдың дәл түбіне кеп
Тың-тыңдап
Сақылдатып тұрып алды тістерін.

Қасқырларға қарсы бір жан шықпады,
«Қатындардан» қасқырларың бұқпады.
Қанша ақылды болса-дағы бөрілер
Адамдардың бұл қылығын ұқпады.

13.08.1998 ж.

КІШКЕНЕ ҚҰБЫЖЫҚТАР

Ұйқы менен ояудың арасында,
Не істеп жүрмін, япыр-ау, мен осында,
Айбыны жоқ пендедей тауларында
Байлығы жоқ пақырдай даласында.

Түнде тұрам,
Маңында тірі адам жоқ,
Тірі адамдар жатқандай құлаған боп.
Күндіз көрем –
Айналам құбыжықтар,
Бұндай тірлік алладан сұрағам жоқ.

Құбыжықтар ағылған машинамен,
Бастары жоқ,
Қаңқасын, шашын көрем.
Түсінбеймін сөздерін,
Гүлдерін
Үнсіз-түнсіз отырам қасында мен.

Ашытады миыңды быжылдатып,
Құлағымды барады ызыңдатып.
Көзіме де кіреді түтін құсап
Ішек-қарыным,
Ішімді жыбырлатып.

Қажеті жоқ сезімді жамандаудың,
Мен де осындай сезімге мамандауым.
Бір қызығы, тіп-титтей құбыжықтар
Ұрпағына ұқсайды адамдардың.

13.08.1998 ж.

НАРЫК ПЕН КАЛЫП

Адам құсап маған сондай бас иген,
«Не жасайын?» дейді әйелім ас үйден.
Мені қайдан тыңдай қойсын қу әйел,
Астымда жоқ орғып тұрған мәшинем.

Қорықпаймын боп кетсем де денелі,
Қарынымның қаңғыса да көлемі.
Денсаулығы дұрыс адам ішетін
Ас түрлерін менің де ішкім келеді.

Коньякты да ішсем деймін аздаған,
Не ішсең де көре алмаймын көз жаман.
Қазы жатса қорықпаймын одан да
Қарынымның ар жағында маздаған.

Қысыңызда аяздатқан ақпанда,
Қорқамын деп бола ма екен тоқтауға.
Қалай ұрсам сорпасынан жылқының
Шектерімді майлап бара жатқанда.

Ұрса алмаймын ішіп алған масқа да,
Оның өзі ақымақтық, масқара.
Қуырдағынан шошимын ба қазақтың
Өңешімді тесіп бара жатса да.

Нарық деген өтіп жатыр сұм сабақ,
Садағасы кетсін еттен бір табақ.
Оған да қыңқ демес едім.
Шыным сол,
Қымызыңнан келіп жатса қылтамақ.

13.08.1998 ж.

КӨШЕДЕГІ МАШИНАЛАР

Көше бойы ағылған машиналар,
Көз үйренген,
Жоқ жайы тосын болар.
Өлгенін де,
Тірісін артып алып
Адамдардың түр-түрін тасиды олар.

Көзімізбен көреміз біз қалада,
Бір жағалы түгілі жүз жағаға,
Қарамай-ақ барады оқша атылып,
Он сегізге толмаған қыз бала да.

Машиналар әр түрлі,
Қилы-қилы,
Тиеп алып қаншама сыйлығыңды,
Тартып бара жатады
Тойып алған
Қыз-жігіттер семірген, күйлі-күйлі.

Таусып біте алмайсың санамалап,
Әлдебірі артық тым алабажақ.
Бояуымен сан қилы машинаның
Өзге түске енеді қала ғажап.

Он орайды ойыңды олақ ақыл,
Оны қайдам?

Ал мына ой санада тұр.
Қай машина,
Артында қандай күйде,
Қай «пақырдың» мәйіті бара жатыр?

13.08.1998 ж.

СӘЛЕМ ХАТ

Мың тоғыз жүз алпысыншы жылдар...

Жырларыңды оқыдым,
Мырзан досым,
Адалдықпен ашынып жырланғасын.
Қалғып кеткен өткендер селт етті де,
Жастығынан көтерді жылдар басын.

Жұрт не демес кей-кезде, Мырзан досым,
Иті ғана солардың ыржаңдасын.
Қайтпас жырлар жазыпты қайсарлықпен
Өзің болып тау-тасқа ұрған басын.

Көкорайлы көктемің –
Жастығыңды,
Биіктеген сәтінді,
Пәс күніңді.
Білем, білем бәрін де... бұла кездер
Өз буыңа өзіңнің мастығыңды...

Жатақхана.
Маздаған жыр оттары,
Құрақ көмген көктемнің бұлақтары.
Періштелер.
Бал жырлар.

Жас перілер
Болашақтың тулаған сұрақтары...

Омар Хайям.
Есенин – шығар әлем,
Отты жастық,
Ғашық жыр.
Құмар өлең.
Қиялымыз тербетіп ғарышыңды
Бірге ұшатын ойымыз мұнарамен.

Ақындықтың алаулы ұшқындары,
Қанымызда тулайтын күштің бәрі.
Әлі есімде алғашқы аптығымыз
Бұрқыраған сыраның қышқыл дәмі.

Қайсарлықпен,
Қайтпастан,
Қажымастан,
Оңай өмір сүруден ажырасқан,
Бұл фәнидің жерініп тәттісінен,
Ащысына қанудың өзі – дастан.

29.06.1998 ж.

АДАЛДЫҚКА ШАҚЫРУ

Эпиграмма

Дзержинский тұтатып оттарыңды,
Маяковский шығарып аттарыңды,
Ленин рухы көтеріп
О, милиция,
Тағып едің беліңе шоқпарыңды.

Милициям о, менің не боп қалды,
Не көрінді аулардай шабақтарды?
Қайдан ғана үйреніп алғансыңдар
Соңдарынан мастардың салақтауды?

Партияның сендерге батасы аян,
Не боп кетті?
Мынау не бақас-аяң?
Көздеріңе банды боп көріне ме,
Құрт-құмырсқа,
Маскүнем,
Бақа-шаян?

Бүгін мынау болбырап жүрістерің,
Осы ма еді ақыры түгіскенің?
Азаматтық,
Әділдік,

Қайда адалдық,
Қайда елді қорғайтын ұлы істерің?

Жан ауырмай қалайша жай табасың,
Бетің қандай жып-жылтыр,
Не айта аласың?
Ширығу мен шынығу орынына
Семіздіктен ыңқылдап жайқаласың.

Бір кездегі қайда әлгі ұрыс қиясы,
Табыс пенен тамаша жеңіс куәсі.
Алға, кәне,
Анық бас аяғыңды,
Еркін қазақ елінің милициясы!

14.08.1998 ж.

СПИД

Жезөкшеңіз келеді қала аралап,
Сыр тартады сұрқия жанамалап.
Кездессеңіз басыңыз дұғаланып,
Сиқырымен дүние болады абат.

Сұқтанасыз сұлуға тартып сырын,
Жігіттің шыдамсыз – шалқып шының.
Жылан көз бен мөли көз сүзеді арбап
Әлсіздерге дәлелдеп артықтығын.

Қою түңдей қоп-қою кірпігімен,
Кезеп атқан кездесіп түр-түрімен...
Миыңыз бен жүрекке шабуылдап
Есіңізді алады түн түрілген.

Қылықты түн.
«Қылықты спитіңіз»,
Түннің балын қалайша ішпейсіңіз?
Қызымет қып сіздерге бал шараптар
Басқарады кешті өзі спиртіңіз.

Екі көзің мөлиген етегінде,
Құдай қосқан қосағың,
Некеліңдей.
Басқара алмай бақырдай қауақ басты
Кетіп бара жатасыз жетегінде.

Асылғанда бір «арман» мойныңызға,
Айналады жұмаққа қайғыңыз да.
Ақырындап оқ жылан «сүп-сүйкімді»
Жылжып бара жатады қойныңызға.

Бас айналып, бітіп көз-құлағыңыз,
Таусылады,
Құриды шыдамыңыз.
Соныменен бітесіз,
Қош боласыз,
Мәңгілікке қанады құмарыңыз...

1996 ж.

КИЛЫ-КИЛЫ ПЕНДЕ БАР

Сол-ақ қонар
Биігі,
Асқары да,
Шыға алмаған өзінің аспанына,
Сапасыздау балшықтан иленгендей
Ренжимін қайсыбір достарыма.

Қызығатын аспанға ұшқан жанға
Қызғанатын ең мықты тұсты алғанда.
Жақсы деп те,
Жаман деп айта алмайтын
Не дей алам бишара дұшпандарға.

Оларда да бар шығар дара пысық,
Іштерінде жүргенде жоғары ұшып.
Менің өлген тойымда
Оларың да
Қалса деймін мәз болып арақ ішіп.

Сала алмады жаныма жаман жара,
Өкпелеймін оларға
Соған ғана,
Мен өлгенде жылайды.
Жыласа олар
Мендей мықты табылмас оларға да.

Ондай болу кебіне әлі қашық,
Бірі өсекші,
Бірі қырт,
Бәрі жасық.
Мықты дұшпан болмаған,
Бола алмаған.
Мен өлермін соларға жаным ашып.

27.08.1998 ж.

БАТЫР ҚАЗАК – ТҮРЛЫХАНОВ

Дәу дейтіндей дәу де емес,
Аты – Дәулет,
Көтергенде жерден тік батыр «әу» деп.
Жасыратын несі бар,
Қарсыласы
Көз алдында кетеді боқырау боп.

Талай мықты атадан туған ерен,
Солардан соң шайқасқан бұл да берен.
Тарс еткізіп ұратын жерге қадап,
Тастай қатып ширыққан тұлғаменен.

Шәкірттері «сен түр мен
Мен атайын»,
Туып жатқан дала мен қала сайын.
Батырларды бастаған аруағыңнан
Айналайын, Қажымұқан, ағатайым.

Соның бірі – Дәулетің жайрататын,
Күш-қуатын намысқа қайрататын.
Қастүлегің кілемнің ортасында
Қарсыласын қақпақыл ойнататын.

Құдай басқа бермесін қалғандары...
Кілемдегі, елінің қорғандары.
Қобыландының білеміз дұшпандарын
Болған жоқ-ты ешқандай оңғандары.

Бабалардан қалған бір барыстар-ай,
Барыстардың атылып алысқаны-ай.
Белдескеннен бел кетіп,
Кетті ақыры
Есегіне отырып теріс қарай.

Таудан түскен қойтастай тұлғаменен,
Талай мықты атадан туған ерен.
Бәрі балуан,
Қазақтың бәрі батыр
Ақын болған әлсізі бір ғана мен.

Назағай боп әр жерде шатырлаған,
Батыр болам мейлі, ақын болам.
Лапылдаған бойыңнан отыңды алам
Балуан – далам майданшыл батыр – далам.

Жанарыңда жалынды нұр тұтанып,
Әнұранның әуенін тұрды танып.
Көтерілген қарап тұр кок байраққа
Батыр – Дәулет
Жас қазақ – Тұрлыханов.

01.09.1998 ж.

АҚЫРЗАМАН

Түк те жоқ,
Өзге де жоқ, өзің де жоқ,
Сезім де, көңіл де жоқ,
Сенім де жоқ.
Тағдыр да, бақыт та жоқ,
Қайғы да жоқ,
Азап та, қуаныш та, өмір де жоқ.

Сын да жоқ, мінің де жоқ, сынақ та жоқ,
Мақсат та,
Арман да жоқ, мұрат та жоқ.
Су да ауру, топырақ та,
Ауа да ауру,
Түк те жоқ,
Тозақ та жоқ,
Жұмақ та жоқ.

Сот та жоқ,
Қамшы да жоқ, сойыл да жоқ,
Бәрі бір, бар мен жоғың айырма жоқ.
Қылмыс жоқ, жаза да жоқ, өтеу де жоқ
Ойлайсың берекесіз ойын ба деп.

Үлгі жоқ,
Өнеге жоқ,
Өсиет жоқ.

Жақсы да, жаманда да қасиет жоқ.
Мазмұн жоқ,
Мағына жоқ бәрінде де
Кешетін ең болмаса қасірет жоқ.

Көруші ек сол пәленің атын жаман,
Сол шығар жақындаған, саңқылдаған.
Егер де өзің болсаң төрлет кәне,
Ассалаумағалейкум, Ақырзаман.

26.08.1998 ж.

АҚ САЗАНЫ АЙДЫННЫҢ

Ақ жалындай үстінде ақ көйлегің,
Ақ көйлегің шарпыған от қой дедім.
Сол алауда өртеніп кете барсам
Өкінішім ешқандай жоқ қой менің.

Балқаш жатыр алдында дірілдеген,
Айдынына асыгып жүгірген ең.
Қасиетті көлге кеп тізе бүктің
Тізең бұрын ешкімге бүгілмеген.

Содан кейін шешіндің ақырындап,
Жоғалатын адамша асылың дөп.
Көйлегіңнің астынан күнді көрдің
Күнмен ойнап тұрғандай жасырынбақ.

Көтерілді көйлегің жоғарыға,
Ғашық күннің ілініп жанарына.
Күн кезінде денең де балқи берді
Балқымаған өмірі адамыңа...

Осындай-ақ болар-ау, ай-күн деген,
Аймаласын көруге айдынменен,
Шыға берді аппақ боп көйлегіңнен
Ақ сазанның бауырындай балғын денең.

ШЫҒАРМАЛАРЫ

Сүңгіп кеттің бардың да айдыныңа.
Табаныңмен таңба сап май құмына.
Толқын сені аймалап сүйіп-құшып,
Сен толқынның баттың бір байлығына.

20.08.1998 ж.

ТҮСІМДЕ

Жүрегімді жеп қойыпсың
Түсімде,
Бір тал еті қап қойыпты тісінде.
Бірақ одан өлмей қалып әйтеуір
Қашып жүрмін қалың зират ішінде.

Сол жағымнан қан ағады сорғалап,
Бір жүгіріп,
Еңбектеймін жорғалап.
Енді бірде қарсы алдымда қазулы
Тұрған-сынды терең ор мен жарқабақ.

Жаным келіп мұрынымның ұшына,
Айғайлаймын сол шыбынды ұшыра,
Қашып келем қойып алып қолымды
Жоқ жүректің үңірейген тұсына.

Бір Алланың жасаған бұл күші ме,
Ырза болмай менің кейбір ісіме?
Өңіндегі сенің кейбір ойларың...
Айналды ма әлде менің түсіме?

Өтеледі өмір бойы әжеті,
Сендей болса әйелдердің өжеті.
Сол жүрегің мылжа-мылжа түрменен
Өзіме де шамалы енді қажеті.

ҰЛЫ АҚЫНДАР

Өмір солай,
Жасайды ісін ақырын,
Тыңдамайды Алланың да ақылын.
Шынықтырып,
Суарады,
Шыңдайды
Ақыл-ойдың азабымен ақынын.

Ақын сері біреу сезіп-білгендей,
Біреу үшін сұлу өмір сүргендей.
Бірақ ақын сезінеді өз-өзін
Төс пен балға ортасында жүргендей.

Ақындар көп жай таппаған жалғаннан,
Асу, ату жер түбіне айдалған.
Мықты болған сайын ақын
Жүрегі
Пенделіктің нысанасына айналған.

Жүректе – мұң,
Кеудеде – шер,
Баста – сын,
Менсінбейді ол осылардан басқасын.
Ойлы,
Отты жырларымен өмірде
Ақиқаттың ақ дидарын ашты ақын.

Дәуітәлі СТАМБЕКҰЛЫ

Бақиыңның шұғылалы шуағы,
Ақыныңның алдынан бір шығады.
Нұрға айналып фәниңнің түнегі
Ұлы ақындар өлген күні туады.

03.03.1998 ж.

АУЫЛЫМ. МЕНІҢ БАУЫРЫМ

Аңсарым ауып баяғы,
Ауылға бардым жақында.
«Ауылым құшақ жаяды
Өздері туған ақынға».

Осындай ойым тым асқақ,
Шіреніп түстім көліктен.
Осымды менің растап,
Жүрегім, өкпем «демiккен».

Жатыр ма әлде барды жеп,
Дыбысын жанның бiлмедi.
Қонақтар келiп қалды деп
Хабарлап иттер үрмедi.

Бәрiн де жөнге салған ба?
Өскен бе ой мен саналар.
Тәрiптi болып қалған ба?
Шуылдамайды балалар.

Күтпей-ақ қойсын ардақтап,
Жан емес едiм өкпелi.
Мысық та тiптi жалбақтап
Жолымды кесiп өтпедi.

Ол емес тiптi арманым,
Бiрақ та шошып, сасасың.

Ауладан көре алмадым
Шашылған малдың жапасын.

Істейтін жұмыс, жоқ ісі,
Іздеп бір ырыс, несіпті.
Сөйтсем ғой елдің көбісі
Қалаға көшіп кетіпті.

Не дейін мынау күйіңе,
Айырылып қаппын өзіңнен.
Бір тамшы мөлдір дүние
Ыршып-ақ кетті көзімнен.

1995 ж.

БЕЙБАҚТАР

Қаптап жүр жұмыссыздар көшемізде,
Ұқсаған жармасы жоқ бос өгізге.
Өзіміз-өзіміздің қолымызды
Біреудің пышағымен кесеміз бе?

Жосып жүр ұры-қары түнімізде,
Біреулер
Торуылдап үйімізге.
Қарайтын еркелері секілді олар
Байланған оны айтатын тіліміз де.

Пышағы бұзықтардың жүр жалаңдап,
Сыртыңнан сені күтіп,
Жүрген аңдып.
Өлесіз үн шығармай,
Жылай алмай
Алдында ажалдың да ыржалаңдап.

Төгілін кінәсіздің адал ары,
Қойдай боп ұрланады қорадағы.
Тоқтайды осы қашан
Балағынан
Шығарған әкесінің балалары.

Машина мінгендері,
Әйбәт бәрі,
Ал, біраз басымызда ойнақтады.
Елім-ау, айтыңдаршы,
Осы кімнің
Шынында, қайдан шыққан бейбақтары?

30.07.1998 ж.

МЕНІҢ ИТІМ

Қиын екен ұғыну адам итін,
Көз жұмылмай зым-зия болады ұйқым.
Қаланың бір бұралып шет жағында
Көрсетіп жүр өлігін жаман итім.

Жаратқаннан,
Сұраумен жасағаннан,
Іштей азап шегемін,
Шаш ағарған.
Ит боп шығып менікі,
Қызғанамын
Иттен кісі біреулер жасап алған.

Біреулердің итінің басы маған
Қатты ұнайды...
Керемет асыраған.
Ашынамын тағдырға осындай ит
Неге бітпей қойды деп осы маған.

Тағдыр қалай алдайды,
Бұрандайды
Қандай сұлу алдында сылаңдайды.
Жұрттың иті адамға айбат шегіп,
Менің итім итке де үре алмайды.

07.08.1998 ж.

БІЗДІҢ ОРТАЛА

Ортамды қалай жазғырып,
Өтірік қалай мақтайын.
Жіберем десе аздырып,
Жаласы, сөзі дап-дайын.

Жағымпаздыққа жетелеп,
Баулиды жалған өмірге.
Тартасың сонсоң төтелеп
Бұзылып жолың сенің де.

Содан соң ғана өрлейсің,
Қызымет өсіп, биіктеп.
Жағымпаздықтан өлмейсің
Тұмсықты сұқ та, киіп кет.

Жетеді бірақ халыққа,
Жұртшылық бәрін біледі.
Бастысы, бауырым, қорықпа,
«Қолдаушың» сені сүйеді.

Сезесің оны ішіңнен,
Қиқалақтасаң ал, егер,
Шешілген бәрі пішілген
Әне, түр жолың, бара бер.

Қызыметіңнен түскен соң
Мүсіркеп кімің аясын.

Қияли басың іскен соң
Ащыға басты қоясың.

Ұрғаның бар ма енесін
Тағдырың келсе көлденең,
Жөнеліп кете бересің
Талайлар кеткен жолменен.

11.07.1998 ж.

КӨЙЛЕК ЖЫРЫ

Болған-ды маған арман сол,
Мақсатқа жеттім ойға алған.
Өлердей ғашық болған соң
Матаға сендік айналғам.

Сезесің соны, жанеркем,
Әсемсің үлгі-өнеге.
Киесің мені таңертең
Сәмбі тал-сынды денеңе.

Шағында балғын, гүлденген,
Арманның лебі ескенде.
Бақытым ба еді бір көрген
Киесің тойға,
Кештерге.

Өзіңдей әсем құс аппақ,
Жоқ шығар мынау әлемде.
Құлын мүшенді құшақтап
Келеді тозғым денеңде.

1987-1996 жж.

ПЕРЗЕНТ

Тыныштық болмаса да менде тегі,
Таң – ана бесігінде тербетеді.
Өлеңнің өлмей қалған бір ұрығы
Миымда минут сайын ержетеді.

Жырыма қосқым келсе күн мен айды,
Олар да дәл төбемде сырғанайды.
Таң алды.
Шаранадан шыққан перзент
Шыңғырып шіркін өлең іңгалайды.

22.06.1998 ж.

КӨКТЕМ ҚУАНЫШЫ

Келеді көктем, төгеді нұрын Шығыстан,
Кетеді ызғар зымырап қашып зымыстан.
Жабағы жүнін жаңбырға жуып жапан түз
Жазады жайып, жап-жалпақ жонын құрысқан.

Келеді көктем шұғылалы таңнан нұр ұрлап,
Жетеді самал жүгіріп, есіп, зырылдап.
Сәмбі талдарын, ақ қайыңдарын бұралтып,
Талайдан бергі шертеді жырын, сырын бақ.

Әуенін құстар сыңсытып салып, сұңқылдап,
Қанаты талмай ауаны кесіп, сымпылдап.
Ашуы келіп, азуын керіп атылып
Ағады сулар дөңбекшіп, тасып, бұрқылдап.

Көзімен көрер көктемді тағы тірілер,
Көрдім бе деген көздері көкке сүрінер.
Бусанып буы, бұрқанып суы бұлақтар
Далаға қарай ағынын алып жүгірер.

«Өлмегенге өлі бір балық» сияқты,
Шатырдан құлап, қабырғалармен су акты.
Қарт әже күліп немересіне қарайды
Алақанына ойнатып тұрған шуақты.

ШЫҒАРМАЛАРЫ

Аспанның төсін найзағай тіліп тастаған,
Оғынан жайдың барады безіп қашқан аң.
О, бәрекелді, танымай қалып көктемді
Өзімнен-өзім мен не деп кеттім, мәссаған!

05.07.1998 ж.

ЕКІ ҒАСЫР – ЕКІ ҰЛЫ

Қосылыпты уақыт пен аралықтар,
Ұлы Абайдың қасында дана Мұқтар.
Бірі шапан жамылған,
Бірі кәстөм
Әрқайсында әрқилы даралық бар.

Түсінбессің, бауырым, мұны қалай,
Қазақ пенен даланың сырына бай.
Жиырманшы ғасырдың бір алабы
Мұқтарды ертіп келеді ұлы Абай.

Алдында әлем,
Көп алда құрылық бар,
Дәуірлерден даңғаза сыр ұғып сәл.
Он тоғызыншы ғасырдың нар тұлғасы
Абайды ертіп келеді ұлы Мұқтар.

Кеңпейіл ой,
Кемеңгер,
Кемел ақыл,
Неге жарқын болмасын неге батыл?
Қатар басып,
Қақ жарып кең даланы
Екі алып, екі ұлы келе жатыр.

Әр есімге,
Жаңарған әр атауға,

Қазақ елі дейтұғын жаңа отауға,
Құтты болсын айтуға ел-жұртына,
Бет түзеген секілді Алатауға.

Ұлыларың келеді, ірілерің,
Өмір көгін аралап,
Ғүмір елін.
Құшақ жайып, бауырлар,
Қарсы алыңдар
Келе жатыр өлмейтін тірілерің.

23.06.1997 ж.

ТУҒАН ЖЕР. ЖІГІТ. АТ

Ауыздығын шайнаған,
Дауыл аттар,
Жел аттар.
Шапса қаның ойнаған
Шабуда да себеп бар.

Сәйгүліктің,
Күліктің,
Бауырында бораны.
Арғымақ пен жігіттің
Айызы бір қанады.

Кеңдігіңді мақтасам,
Дала мынау далиған.
Далада атпен шаппасам
Бұзылады қағидаң.

Ор қояндай орғиды
Жаралғандай сағымнан.
Жар біткеннен қарғиды
Қарғуды да сағынған.

Қалса шіркін есінде,
Қызығына тоймасаң,
Туған жердің төсінде
Ат-матыңмен аунасаң...

ТҮНГІ ТАМШЫЛАР

Тырсылдаған тамшылар –
Туа алмаған ән шығар.
Тіліп ткен секілді
Жаныңды бір қамшылар.

Тырсылдайды,
Тынбайды,
Өз мұңы бар, жырлайды.
Көрсетпейді көзіңе
Жаныңнан сыр ұрлайды.

Көңіліңді сәл мұң ғып,
Дірілдейді жалғыз жіп.
Жабырқаған жаныңа
Жабысады жалғыздық.

1996 ж.

ҚАРА КҮЗ

Қара күз келді ысқырып,
Қабағы түкті қатулы.
Дөңқабақ дауыл ышқынып
Шуда бұлттарын шақырды.

Төсекте жатыр қария
Жартылай көзі жабулы.
Жанында отыр жанұя
Есігі бір сәт қағылды.

Төбеде төніп тұрды бұлт,
Шаштарын жұлып,
Жұлынып.
Ілініп соған бір күдік,
Үзіліп түсті бір үміт...

1996 ж.

БУРАБАЙ – ЖҰМБАҚТАС

Этюд

Төбесінде көк аспан,
Моншақ төгіп келбеті.
Жұмбақтасты адасқан
Тербетеді көл беті.

Сүңгіп кешкі арайға,
Сұлулық та үн қатпас.
Көл дегенің – шарайна,
Шарайнада – Жұмбақтас.

Шақырады: «Кел, – дейді. –
Бурабайға жер жетпес».
Осылай деп сөйлейді
Ар жағынан Оқжетпес.

1996 ж.

ТАҢ АЛДЫҢДА

Жұлдыздардың көрем деп самсағанын,
Мақпал түнін маусымның қарсы аламын.
Сен де ізде солардың арасынан
Жалғыз жарық жұлдызың болса, жаным.

Сеземін мен, елегізіп, алаңдайсың,
Сезіміңмен қыр кезген самалдайсың.
Таң жұлдызың ол сенің таңнан тұрып
Іздемесең сол, жаным, таба алмайсың.

Шырқалады таңда тек өмір әні,
Қуаныштың соғылып қоңырауы.
Таң алдында тәңірдің жұлдызына
Іздегендер бір-бірін жолығады.

19.07.1998 ж.

БАЛАЛЫҚ ЖӘНЕ ЖАҒАЛАУ

Біреуге аз қызығып көп көрінді,
Қызғанды жақсы болып кеткенімді.
Білмеймін қалай бөлді, аң-таң қалам
Ақыры ұрлап кетті көктемімді.

Көңілдің шырқап алар қошы бөлек,
Бұл күнде оралады есіме көп.
Балалық ашық ауыз бастан өтті
Өкінбен, өзіме де осы керек.

Төгер-ау, алау нұрын кеш те маған,
Бәріне іштей тілеп қош деп алам,
Жерорта теңізінің толқынында
Адаспай жағалауға жетсек аман...

14.06.1998 ж.

* * *

Кешір мені,
Не деген «есалаңмын»,
Жасап жүрем жұмысын мас адамның.
Жазғыра бер, не істеймін,
Мойындаймын,
Жазғаны сол болса егер жасағанның.

Ойлағандай сен тіпті аңғал ма едім,
Ақырына осының мән бермедім.
Сау сиырдың өзің де б... емессің
Ол болмасаң... құдай-ау, нем бар менің.

05.06.1998 ж.

1986. ЖЕЛТОҚСАН

Өтінемін, ағайын,
Ұмытпайық құдайды.
Дүниенің талайын
Құдай әлі сұрайды.

Есіңізге түсті ме,
Он жетінші желтоқсан?
Алматының үстіне,
Құлап түскен жарты аспан.

Құлап түскен жарты аспан,
Қақ айырылып алаңға,
Он жетінші желтоқсан
Тулап жатты табанда.

Аруаққа сиынып,
Алға ұмтылды ұландар.
Жұдырықтар түйіліп,
Шықты ащы ұрандар.

Жендет біткен анталап,
Қиып түсті ғұмырды.
Қаракөздер қанталап
Қарашантар жұлынды.

Үстінде ойнап бастардың,
Сойыл біткен дүмпілдеп.

Алғы шебі жастардың
Жапырылды біртіндеп.

Басталды сол күйінде,
Дүниенің ылаңы.
Димаш аға үйінде
Жүрегінен құлады.

Елдің топ-топ дауылы
Алаң жаққа жүгірді.
Олжас ақын бауыры
Топырақтай үгілді.

Қанша ғасыр сіресіп
Төзді қазақ өмірде.
Бостандық деп күресіп
Дайын тұрды өлуге.

АБАЙ ЖОЛЫ

Абай жыры – қазақтың әліппесі,
Ұлы Пушкин орысша әріптесі.
Басқа жолдың қазаққа керегі жоқ
Абай қайда тек сонда халық көші.

Осы жерде төгіліп талай қаны,
Есінде әлі қанының қарайғаны...
Басқа жол жоқ бұрылып біз түсетін
Жалғыз жол бар, ол жалғыз – Абай жолы.

07.11.1999 ж.

ОТАН ДЕГЕН БІР СӨЗ БАР

Үнсіз үрей баспалап айналамнан,
Ойда қалған қазақ бар сайда қалған.
Жұрттың көбі өзінен дөкей жасап
Өзін-өзі әкім қып сайлап алған.

Отан қайда?
Ел қайда?
Халық қайда?
Құдай қайда?
Одан да қорықпай ма?
Жақсылыққа ашыққан мына жұртты
Енді қайтып жаратқан жарытпай ма?

Уайым-ой жайлады басты нағыз,
Отан сөзін қай «таспен» бастырамыз.
«Қош бол, Отан» дегенге бармайды ауыз,
Кімге сеніп Отанды тапсырамыз?

11.08.1998 ж.

ЖЕМІС АҒАШТАРЫ

Жеміс ем.
Бұл күндері мен де ағашпын,
Жел соқты.
Күнге иілдім.
Әнге бастым.
Тұқымы болғаннан соң ұлы ағаштың
Жемістің басқа ағашын таңдамаспын.

Ұлы ағаш бұтағында түзілгенмін,
Жаңбырға.
Күн көзіне сүзілгенмін.
Піскен соң нарттай жанып,
Дараланып
Абайдың ағашынан үзілгенмін.

05.03.1999 ж.

АНА МЕН АЗАП

Баллада

Көтерді ана тоғыз ай бір ғұмырды,
Тірі де емес,
Өлі емес тірлігіңді.
Жапырақтай жайқалды жаздыгүнгі,
Бұтақтай боп теңселді күзді күнгі!

Бірде толды,
Бір солды мың құбылды,
Ойға шомды,
Жақты үміт,
Зыр жүгірді.
Әлек болды, өртенді, тоңды, жанды,
Әкелем деп өмірге бар ғұмырды.

Осы ма еді дүние?
Адам, адам,
Болашақты жасаған, жобалаған.
Тау қопарған алыптай бір тіршілік
Шыға келді аттандап шаранадан.

Ана тағы сәбиін алды қолға,
Сәби ана сүтіне – қанды балға.
Ана сүті перзентке сіңе береді
Ана сүті тән менен барды қанға.

Ана сүті киелі, қасиетті,
Нәрестенің сүйегін асыл етті.

Асыл ана төсінің бұлағымен
Сәбиінен куды ауру, қасіретті.

Түн ұйқысын төрт бөлді кірпік ілмей,
Өңі түгіл түсіне күлкі кірмей.
Семіп, солып,
Сұрланып сала берді
Қаңтардағы қайыңның бүртігіндей.

Адамзатқа дүние таңданады,
(Бүгін кім деп айтамыз сол баланы).
Ал төсіне жабысып тас кенедей
Аш бөрідей сәбиі сорды ананы.

Жылдар өткен...
Бала да жігіт болған...
Ана үшін баласы сүйікті арман.
Сүйікті арман пәле боп тұйықталған
Жолықты алдан
Бір өмір құрып қалған...

Соқыр болғыр осыны көрді көзім,
Жұртқа қалай ойымды сездіремін.
Өрім-өрім етіп бар өзегімді
Жаудан бетер жанымды езді менің.

Жан-жағынан ойларын анталаған,
Ойларымның көздері қанталаған.
Бала көрген жоқ едім ешқашанда
Жеткізем деп анасын арқалаған.
Қайран ана,
Қайғысы тарқамаған,
Неткен тағдыр саған бұл шалқалаған.
Бала көрдім анаға масыл болған
Ана көрдім масылын арқалаған...

09.03.1999 ж.

КҮЗГІ ЭЛЕГИЯ

Қалтырады тобылғы,
Дірілдеді жапырақ.
Тағдыр үзіп өмірді
Жетім қалды атырап.

Жасыл жайлау сарғайды,
Күздің демі тарылды.
Құстар енді қонбайды
Аспан жүзі жабылды.

Өлкем менің өзгерді,
Өкініші кетпейді.
Үміт сөнді, көз көрді
Жоққа жүйрік жетпейді.

Не байлыққа кенелдің?
Қай бақытқа бөлеймін?
Бүгінгісі жоқ елдің
Болашағын не деймін.

КЕЛЕДІ ӨСІП ЖАТ АЛАМ

Өзінің тілін білмейді,
Анасын қалай сүймейді?
Топырағында қазақтың
Қайтып ол енді гүлдейді?

Ұлты да, елі жоқ адам,
Шығыпты сөйтіп қаладан.
Отан да орын алмайды
Ондағы ойсыз санадан.

Ел менен жер де жоқ онда,
Жат адам туды заманға.
Жатырқап оған қарайды
Тұралап жатқан қоғам да.

Өз үнін жоқ қып өз демін,
Тағдырын кешіп «кезбенің».
Өзгенің сөйлеп тілінде
Тамағын жейді өзгенің.

Тірлікке осы мәз олар,
Демейді заң бар, жаза бар.
Келді өсіп осылай
Жаңа бір мәңгүртзадалар.

15.11.1999 ж.

ЖҮЗШІЛДІК АУРУЫ

Алматыда келді өмірге іңгәләп,
Өсіп-өніп танытты елге қыр-қабак.
Тау арасы тарлау соғып «батырға»,
Сарыарқаға көшті ақыры сырғанап.

16.01.1999 ж.

ЕМХАНАНЫҢ ТӨСЕГІ

Жамбасымда емхананың төсегі,
Небірқилы хикаяны еседі.
Жатқандығын мұнда түрлі жандардың
Баяндайды әпсанадай кешегі.

Біреулердің әл үстінде келгенін,
Ажал бұлты төбесіне төнгенін,
Айтады ол содан кейін әлгінің
Дәрігерге тәңіріндей сенгенін.

Біреулердің күдер үзіп өмірден,
Айрылғанын біржолата сенімнен...
Айтып тұрып сықырлайды сүйегі
Торкөзінен торығу да көрінген.

Суреттейді, ол ауруларды кескіндеп,
Сөйтіп мен де небір тағдыр кештім деп.
Сыбырлайды құлағыңа сол төсек
Маған жатпай кете алмайды ешкім деп.

30.11. 1999 ж.

ЖЫР МЕН ЖҮРЕК

Дей алмаймын,
Мәңгілікпін,
Өлмеймін,
Бірақ менің өз менім бар,
Мен деймін.
Топырақ та тойған болар – қанағат
Жүрегімді жырларыма жерлеймін.

Жыр оқы, дос,
Ойыңды ойға жанысың,
Мүмкін, тәтті сезімдерге жарисың.
Менің жұмбақ сырларымның ішінен
Жанып жатқан бір жүректі танысың.

13.11.1999 ж.

ӨЛЕН ӨМІРБАЯНЫМ

Ақ қағаздың бетіне,
Теуіп қалам сырғанақ.
Қонып жатыр төсіне
Бұрқыраған жыр борап.

Ізін тастап қаламым,
Зыр қағады айдында.
Өзім шабыттанамын
Түбін кезіп ойдың да.

Ақ қағазым – ақ айдын,
Жүгір, жүгір, қаламым.
Мен қағазды балаймын
Жазығына даланың.

Жүгір, тағы, қаламым,
Қолтығың бір сөгіліп.
Жазығына даланың
Түскендей жыр төгіліп.

Сенің салған өрнегің
Өрнек емес, ой-ағын.
Қағаздағы ол менің
Өлең ғұмырбаяным.

25.11.1999 ж.

БІР СЕРЛІК. БІР АЗАП

Емхана:
Тынысым тар.
Халім ауыр,
Ішімнің ісіп кеткен бәрі бауыр.
Көк бауыр,
Қара бауыр,
Бүйрек,
Жүрек
Әрқайсы бөлек-бөлек, ауыл, ауыл.

Бір-бірін алақөздеп жақтырмайды,
Кім көрген бұрын-соңды дәп мұндайды.
Әрине, ауызбірлік болмаған соң
Басына көршілердің бақ тұрмайды.

Аман-сау, есен болса дәрігерім,
Жырым да қайта шалқыр әлі менің.
«Бұрын да осындай ма ед дүние-жалған?»
Көзіме көрінеді бәрі керім.

Қыста да ағаштарда жапырақ бар,
Айналам жанып тұрған жасыл оттар.
Сұларын сайлар бері алып қашып,
Мен жаққа асығады атыраптар.

Келмейді ақша қуып,
Мал іздегім.
Өлеңде қалып жатыр мол іздерім.
Бауыр мен бүйректі мен беретіндей
Құдайға бір қуырдақ қарыз ба едім?..

Отырған мен емеспін құр сөгіліп
Жігітте таусылмайды күлшелі үміт.
Осының барлығын да жоқ етеді
Кешегі естен кетпес бір серілік.

26.01.1999 ж.

ТҮСІМДЕ КӨРДІМ ПІРІМДІ

Оралды қайта жаныма,
Түсімде көрдім пірімді.
Қаламын беріп қолыма.
Ұсынды қайта жырымды.

Содан соң шабыт келді де
Қақты бір кеудем дабылын.
Жүрекке от-қан енді де
Қолымнан тартты тәңірім.

Төсектен тұрсам жан-жағым,
Дүние гүлдер лаулаған.
Жоғалып кеткен арманым
Алдымда тұрды, ол да аман.

Айғайлап соны айта алам,
Төгемін тағы жырымды.
Қолдарын алып қайтадан
Түсімде құштым пірімді.

25.11.1999 ж.

ҮШ ЗАМАН. ҮШ ҚАЗАҚ

Ежелде

Келе жатты бір алып
Зор тұлғалы,
Ұрпағымен жер үстін толтырғалы.
Жапан түздің сықырлап сай-сүйегі
Жон-арқасы даланың солқылдады!

Кеше

Келе жатты кейін бір Қызыл мұрын,
Бірде-бір жан көрмеген жүзін бұрын.
Жанторсығы болам деп партияның
Болды ақыры жүрегі жырым-жырым...

Бүгін

Базар толы дүния ғажап асыл,
Соны көріп шегеді азап ақыл.
Қазанының мол болып «сияпаты»
Қайыр сұрап «қасқайып» қазақ отыр.

10.12.1998 ж.

БІР АДАМҒА

Келдің. Көрдің. Алдың. Бірақ бермедің,
Байғұс пақыр толып жатыр сенде мін.
Іштің. Жедің. Тыңдың. Астың. Тасыдың
Ұрпақ көрдің. Өстің. Өлдің. Жерледің.

Соның бәрін ете алмадың қанағат,
Аузың толы өсек, жала, балағат.
Керсеқызар ішің тап-тар қызғаныш
Жанторсығың болып алды жаманат.

Енді айтарым сол: сәл ғана абайла,
Бітті бәрі, кетті атың талайға.
Барғаннан соң ертең Алла алдына
Ақталатын сөзің бар ма?
Соны ойла.

19.11.1999 ж.

ЖАРТЫ ДҮНИЕ

Эпиграмма

Жарты байлық, жарты бақ,
Көрінбейді жарқырап.
Жарты дене, жарты жан,
Өзгермейді қалпынан.

Жарты қоғам, жарты әлем,
Неткен сорлы, қорқақ ең.
Жарты жүрек, ақыл да,
Жарты болған басында.

Бәрін жарты жасаған,
Қандай шебер жасаған!
Енді бүтін бола алмас,
Бір бүлінген оңа алмас.

Бәрі мешел, бәрі мес,
Басқарады жарымес.

13.11.1999 ж.

ХАЛҚЫМ МЕНІН

Халқым менің «момақан»,
Бар ма сенде жер, Отан?
Малдан, бардан айрылып,
Басың қалды қарақан.

Не айта аламын мен саған,
Енді өзің болшы аман.
Азып-тозып айырылдың
Табиғаттан қоршаған.

Нулы, сайлы, ұралы,
Тауларың да «құлады».
Өзен-көлің тартылды,
Бұлақтарың жылады.

Топырағың, торқаң да,
Кетті айналып сортаңға.
Соратұғын малтаң да,
Қалмай қалды қалтаңда.

Көк бөрі едің сұңқарлы,
Алдап қиды қылтанды.
Айыра алмай қор болдың
Ұлтан менен Сұлтанды.

19.11.1999 ж.

* * *

Бүгін бармыз, ал ертең,
Боламыз ба, жан еркем?
Барар бізден ертеңге
Көлеңкем мен көлеңкең.

Кешегіге – қанағат,
Бүгінгіде жоқ абат.
Ертеңгі бар байлықты
Ағаларың тазалап,
Жалап қойған ыдысын,
Елдің байлық, ырысын.
Жайып қалған алақан
Болашағың құрысын.

Бүгін бармыз, ал, ертең,
Боламыз ба, жан еркем?

19.11.1999 ж.

САПАРЛАР

Рымбек Жүнісовке

Жол қандай!
Бұрма-ұрма өмір атты,
Сапарлар алыстарға аңыратты...
Асулар алып қашып,
Ойнақ салған
Ұмытып барамыз біз Қоңыратты*.

Туған жер, туған ел де артымызда,
Дәстурлі ғұрпымыз да,
Салтымыз да.
Енді біз оралмай-ақ жөнелерміз
Сондағы балалық бір қалпымызға.

Жолдас та,
Достар да бар дос дегендей,
Болыппыз үдере бір көшпен елдей.
Сезініп кетіппіз біз мүлде, мүлде
Сол жерде, тумағандай, өспегендей.

Қыстағы қар жамылған ақпан – дала,
Жаздағы самалдары соққан дала.
Түсіңе кіреді ме, шынынды айтшы
Сүйегі туғандардың жатқан дала.

Иә, біз ұмытыппыз Қоңыратты,
Көктемде еріп өзен,
Көңіл ақты.
Салдыртып барамыз біз сағым қуып,
Сапарда сағым қуған өмір атты.

Ауылдың қандай ыстық сүйем жері,
Бізді де сағынар ма жібек желі,
Не істеп жүр ауылынан алыс кетіп.
Омаш пен Әшірбектің жиендері.

Сен міндің арғымаққа Алла оңғара,
Ал маған серік болды арман бұла.
Сапарға алып шыққан екеумізді
Нағашы жұртымыздан қалған мұра.

Түсіріп Сарыарқаны сабасына,
Сайына,
Сағасына,
Саласына.
Биыл да қалың болып қар түсіпті
Арқа мен Алатаудың арасына...

25.01.1999 ж.

* * *

Ақша, ақша, ақша дейді ел бүгін,
Баяғы бір ұмытқандай өрлігін.
Сала ма деп айырбасқа шошисың
Сол ақшаға бостандығын,
Теңдігін.

Ақша үшін қиғандар бар өмірді,
Ақша үшін денсаулық та берілді.
Ақша үшін ар-ожданнан айрылып,
Қолдан жасап жатқандар бар өлімді.

Ақша, ақша айналыпты «арманға»,
Өз апанын қорғамай ма аңдар да?
Ақша, ақша, ақша дейді кәсіпкер
Отан, Отан, Отан дейтін жан бар ма?

Кедейлерді кеміреді салық та,
Фәниде де,
Бақида да,
Табытта.
Ақша, байлық байларында кетті де
«Қайыршы» Отан қалып қойды халықта.

26.01.1999 ж.

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЭПИГРАММА

Бір кездегі әсем, сұлу, жас қала,
Болып апты қоқысхана,
Ласхана.
Сол кездегі айдай сұлу
Алматы
Мыстан кемпір болып кетті, масқара.

Миллион жарым – асыл менен масылмыз,
«Ертегілер,
Ер Төстікпіз, батырмыз».
Төбеміз – сел,
Астымыз – от демалып
Сорбұлақтың жағасында жатырмыз.

Лас қоғам мен мас әйелді көрсетпе,
Елден бөлек қалсақ-тағы ең шетте.
Алатаудың баурайынан қашпаспыз
Сорбұлақта малтып жүріп өлсек те.

19.03.1999 ж.

ҚОШТАСУ

Дариға, мынау қандай күш,
Жебеген мені тәңір ме?
Жарқ етіп тағы мен байғұс
Самғадым қайта сенімге.

Көрінді көктен нұрдай боп,
Арманым өткен-кеткенім.
Жоғалып кеткен жырдай боп
Желпіді жанды көктемім.

Үнім де шықпай ақырын,
Әлсірей берді жүрегім.
Баяғы кеткен ғашығым,
Баяғы өткен тілегім.

Ақырын ғана күбірлеп,
Күрсінді, ауыр демалды.
Естілмей сөзі дірілдеп,
Ғайыпқа тайып жоғалды.

Елжіреп келіп мөлдіреп,
Жүректен тамған қанымдай.
Қоштасып кеткен соңғы рет
Жастығым екен, дариға-ай,
Махаббат екен, дариға-ай!

8.02.1999 ж.

АНА ТІЛІ – АНА СҮТІ

Ана тілім –
Шежірем,
Өсиетім,
Аз ба, көп пе, білмеймін қасіретің.
Ата-баба түгілі кейінгілер
Анасының білмейді қасиетін.

Ана сүті көп жанға дарымапты,
Уызына ананың жарымапты.
Көріп келе жатырмыз соның бәрін
Мынау ұзақ сапарда өмір атты.

Туған бала бейшара кейуанадан,
Мойынсынып тағдырға көнген аман.
Анасының тілінде сөйлемейтін
Қалтыраған көлеңке – өлген адам.

Баласы үшін бар ма ана мақтанбаған,
Мен өлең-жыр жазғанда
Шаттанды анам.
Қандай ғана болды екен кейуана жан
Ана сүті, дариға-ай, ақталмаған.

Қолын беріп, қорынып, қорланғанға,
Көңіл бөліп, соғылып, зорланғанға.
Анасының тілінде төгіп жырын
Асқақтаған ақында арман бар ма?

24.03.1999 ж.

ТУМАҒАНДАР БАҚЫТТЫ

Әр күнің тынышың мен шырқыңды алса,
Тағдырың тамағыңнан қылқындырса.
Не үшін?
Кімге керек ондай өмір
Сондықтан тумаған жөн мүмкін болса.

Жаманмын
Жалын менен от ішкеннен.
Мінез бар тұқымда жоқ оқыс келген.
Тұтатып,
Үрлеп, жағып өзімді-өзім
Ақын боп жүр деймісің жетіскеннен?!

Мен емес бар әлемді тазалаған,
Мен де емес тұнып тұрған ғажап адам.
Сонда да бір еңбегім жарқ етпейді,
Тағдырым солай жөнсіз жазалаған.

Іздейсің адалдықты аласұрып,
Айтасың, дауыстайсың жан ашынып.
Жақсылық үшін жанған жалыныңды
Ұрады қаңтардағы қара суық.

Содан соң булығысың,
Ашынасың,
Тасисың,
Бұрқылдайсың,

Басыласың.
Сүйретіп ит жаныңды иттей болып
Қайтадан үйіріңе қосыласың.

Тіршілік дәл осылай қайталанып,
Күн сайын ескі сөзін айтады анық.
Сенімді сен жүргенде
Несібеңді
Жолыңнан кетеді ылғи сайтан алып.

Осылай сене бергем итке де мен,
Төтенше дөңгеленіп бұлт төбеден.
Апыр-ау, қарап тұрсам анда-санда
Жанымды қалай ғана күйттемегем.

Аспандай бір ашылсам бұлт арылған,
Өзімнің бір көрінсем шырқауымнан,
Ақындық меніменен кетсін бірге
Шықпай-ақ қойсын қайтып ұрпағымнан.

Нем қалды?
Енді соны ұқыптаймын.
(Осылай өзімді емдеп, ұшықтаймын).
Мен көрген сұмдықтардан
Азат басы
Тумаған ұрпағымды құттықтаймын!

07.04.1999 ж.

БАЛАЛЫҚ

Халықтың ортасында қарақұрым,
Оп-оңай ізсіз-түзсіз жоғалуың.
Барсың ба,
Тірісің бе болмысымда
«Қош бол!» деп кеттің бе әлде, балалығым.

Аңқылдап астың ба әлде талай белден,
Артында мен бе қимай қарай берген?
Айрылып қалсам егер тым-ақ ерте
Өзіңсіз бұл белеске қалай келгем?

Жо-жок, мүмкін емес жоғалуың,
Болса да құлалығым,
Алалығым.
Жоқпын мен.
Өлгенім сол
Анда-санда
Төбеңді көрсетпесең, балалығым.

27.12.1998 ж.

СҰРАҚТАР

Алдау, арбау,
Өтірік,
Мазақ, қорлық,
Қанша ғасыр езілдік, азап көрдік.
Аңсаған да біз едік осы күнді
Ал ендеше, мінеки, азат болдық.

Жармасынан босаған өгіздейміз,
Жоқтықпен бір туған егіздейміз.
Бірдеңеміз жетпейді,
Түсінбейміз,
Неміз қалды бітпеген,
Нені іздейміз?..

Отыруға болмайды соңын бағып,
Көтермесе басты егер соғып, жарып.
Күрес деген ыстық сөздер қайда,
Қайда барып өлмексің, момын халық?

ЕЖЕЛГІ МАҚАММЕН

Ай қарайды әйнектен,
Қыз секілді бойжеткен.
Жастық жанды қинайды
Әр нәрсеге ой кеткен.

Күн тимеген етіңнен,
Ай сүйеді бетіңнен.
Айдай толып келесің
Кеше сәби секілді ең.

Ар жағында әйнектің.
Үнсіз-түнсіз бойжеттің.
Тұншығасың ішінде
Тұмшалаған көйлектің.

Лапылдаған оттайсың,
Жанға дәру таппайсың.
Күндіз киген койлекті
Түнде шешіп жатқайсың.

1998 ж.

МАЗМҰНЫ

Өлең, өлең.....	5
Бостандық.....	6
Ерлік	8
Ақиқат.....	9
Адам	10
Салыстырмалы	11
Ақын.....	12
Құсым, досым және бостандық	13
Қасірет пен қасиет	15
Қағаз әлем	17
Өзгерістер	18
Мүгедек.....	20
Шабыт пен табыт	21
Жер мен адам	22
Оралды қайта өмірге.....	23
Өсіп-өніп жатырмыз	25
Қыран өлімі	27
Қасқыр	29
1937. Жаза. Аналар.....	31
Пушкин рухымен сырласу.....	33
Бюрократ.....	35
Неткен шабан жақсылық	36
Адамға қандай жер керек?.....	38
Жоғалу	40
Қайсарлық жыры	42
Сенім туралы.....	44
Ел қояр саған ескерткіш	46
Қанағат.....	48
Іздер және қансонар	49
Оралмады.....	51
Бет	52
Абыралы даласы. Саңырауқұлақтар.....	54
Бақыр басты бала	56
Дүниенің иесі мен жанашыры.....	57
Мейірім мен жылылық.....	59
Екі қазақ.....	61

Мейрімсіз билеуші	63
Адамзаттық сырлары	66
Алматым менің.....	68
Қола дәуір құдайы	71
Қайыр хан мен Шыңғыс хан	73
Мен тәңірдің ұлы едім... ..	75
Тәңірқұты Мөде қаған.....	77
Әз Жәнібек пен қара Иван.....	79
Әйел патша Томирис	84
Баян жырау мен Олжас ақын.....	87
1990-да туған жыр	90
Македонскийдің диогенді іздеп келуі.....	92
Сүлейменов Асқар келеді	94
Еске алу	96
Қызыл құжат жоғалды	98
Қайыршы	99
Алматының автобусында	100
Аңсау	102
Ашынуға болмайды.....	104
Алдымнан шықты.....	105
Бір жүректе адамға қанша орын бар	106
Гүл ұстаған қыз.....	108
Ауызға сөз түспеді.....	109
Мені екеулеп келеді.....	110
Азап пен ыза.....	111
Ақ халатты қыздың қылығы	113
«Ах, Самара-городок»	115
Бәрі де керек адамға	117
Жыныма неге тиесің	118
Жасалмаған кәсіп	120
Ешкім де шықпады.....	121
Әңгіме	122
«Өмірдің сыңсып салған әні керім...».....	123
Сұлу армандар.....	124
Менің туған күніме келем дейсің... ..	126
«Сағындым сол бір аруды...».....	127
«Әйелдердің сан түрімен таныстың...».....	128
«Есігіңді қағып тұрмын түнде кеп...».....	129
«Жүргендерді көргенім жоқ жетісіп...».....	130
Анамның ертеректегі хаты.....	131
Бір ініме	133
«Айналайын, айлабиу, қара көзім...».....	135
«Мен ешкімге айта алмаймын былай деп...».....	137
«Махаббат та кетті ұшып, жастық та...».....	138

Көктем жыры	139
Махаббат мұнарасы.....	140
Өлгендер қайтып келеді	144
Омар Хайям ғибраты	151
Олар 28 еді	169
Жаратқан мен жағымпаз.....	172
«Ортайған көңіл толмайды...».....	174
Тыныштық	175
Өмір ағысында	176
Күлтегін.....	177
Білге қаған.....	179
Қапағанның жазасы.....	180
Балалық	181
Бостандық ауданы.....	183
Наурызым менің.....	185
Сақта, қазақ, малыңды!.....	187
Аман болсын ауылым!.....	189
Өлеңнің тууы.....	191
Қайырлы таң	192
Жақсы өлеңдер	194
Ағаштар тік тұрып өледі.....	195
Меңдегі мінез	196
Шайтанкөл – Сұлушаштың көлайнасы.....	198
«Қазақфильм» ертегісі	200
«Сұрап келем, әлі де сұрай берем...».....	203
Арман мен өкініш	204
Ғылыми-зерттеу орталығы	206
«Осыны талай байқадым...».....	208
Ренішке қуаныш	210
Қазақстан – Отаным	212
Абайла, Абай келеді.....	214
Өмірбаянға қосымша.....	216
Пушкиннің көшесі бар Алматыда	218
Қазақстан картасы.....	220
Құдай туралы ойлар	222
Отты жер	225
Ақиқат туралы	228
Жаралы арыстан.....	230
Ақын құлпытасындағы жазу	231
Аш балалар.....	232
Фәни мен бақи.....	234
Махаббат	236
Қара мұртқа қарама күдіктеніп	238
Ұйықтап жатқан өз әйелім	239

Жүрек үлестіру жыры	242
«Бүгін, жаным, жарамас қатты деуің...».....	244
Ғашық жүректер.....	246
Бақыттың бағасы	248
Қайғының келуі	249
Ақиқатым осы.....	251
Ақынның көз жасы	253
Бөрілер.....	255
Кішкене құбыжықтар	256
Нарық пен қалып	258
Кошедегі машиналар	260
Сәлем хат.....	262
Адалдыққа шақыру	264
СПИД	266
Қилы-қилы пенде бар	268
Батыр қазақ – Тұрлыханов.....	270
Ақырзаман.....	272
Ақ сазаны айдынның.....	274
Түсімде.....	276
Ұлы ақындар.....	277
Ауылым, менің бауырым	279
Бейбақтар.....	281
Менің итім	283
Біздің ортада.....	284
Көйлек жыры	286
Перзент	287
Көктем қуанышы.....	288
Екі ғасыр – екі ұлы	290
Туған жер. Жігіт. Ат.....	292
Түнгі тамшылар.....	293
Қара күз.....	294
Бурабай – Жұмбақтас	295
Таң алдында	296
Балалық және жағалау.....	297
«Кешір мені, не деген «есалаңмын»...».....	298
1986. Желтоқсан	299
Абай жолы.....	301
Отан деген бір сөз бар	302
Жеміс ағаштары	303
Ана мен азап.....	304
Күзгі элегия	306
Келеді өсіп жат адам	307
Жүзшілдік ауруы	308
Емхананың төсегі.....	309

Жыр мен жүрек	310
Өлең өмірбаяным	311
Бір серілік, бір азап.....	312
Түсімде көрдім пірімді	314
Үш заман, үш казақ	315
Бір адамға.....	316
Жарты дүние	317
Халқым менің.....	318
«Бүгін бармыз, ал ертең...».....	319
Сапарлар	320
«Ақша, ақша, ақша дейді ел бүгін...».....	322
Экологиялық эпиграмма	323
Қоштасу	324
Ана тілі – ана сүті.....	325
Тумағандар бақытты	326
Балалық	328
Сұрақтар	329
Ежелгі мақаммен.....	330

Сарыарқа кітапханасы

Дәуітәлі СТАМБЕКҰЛЫ

ШЫҒАРМАЛАРЫ

Екінші том

Өлеңдер

Редакторы *Айгүл Абдрахманова*
Техникалық редакторы *Эльмира Заманбек*
Көркемдеуші редакторы *Жеңіс Қазанқаров*
Корректоры *Шолпан Оразбаева*
Компьютерде беттеген *Үлжан Бердібекова*

Басуға 26.12.13 қол қойылды.
Пішімі 60x90 ¹/₁₆. Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Шартты баспа табағы 21,0.
Тапсырыс №0282. Таралымы 800 дана.

ISBN 978-601-292-787-0

«Фолиант» баспасы

010000, Астана қаласы, Ш. Айманов к., 13